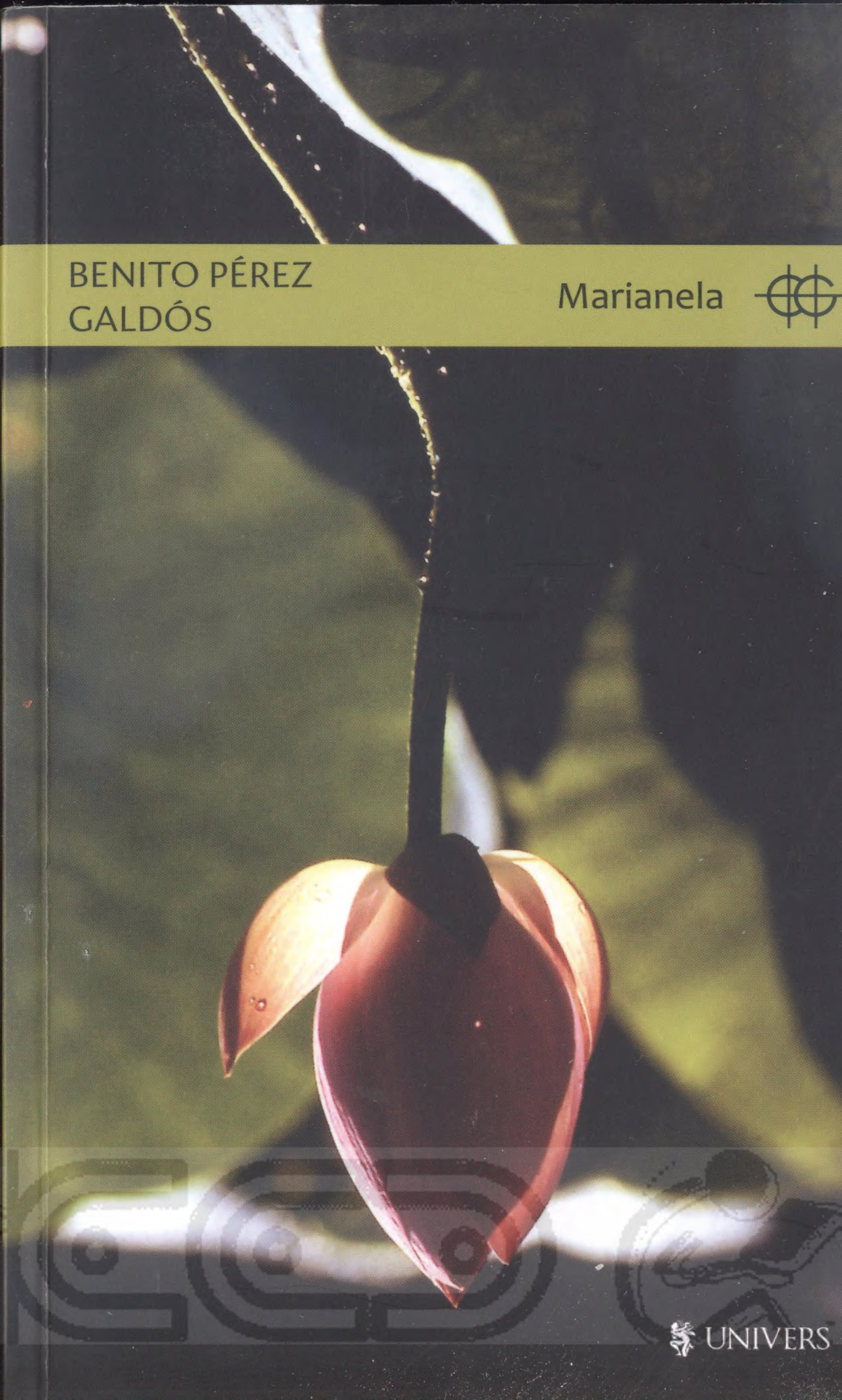

BENITO PÉREZ
GALDÓS

Marianela

UNIVERS

Benito Pérez Galdós (1843-1920) este considerat cel mai ilustru reprezentant spaniol al romanului realist din secolul al XIX-lea. În Spania este unul dintre cei mai iubiți romancieri, iar în 1897 a devenit membru al Academiei Regale Spaniole. Printre cele mai cunoscute romane ale sale sunt *Episoadele naționale*, o serie de patruzeci și șase de romane evocând cele mai importante evenimente din istoria Spaniei dintre 1808 și 1868, *Fortunata și Jacinta*, *Doña Perfecta*.

Marianela, unul dintre cele mai cunoscute și mai profunde romane ale autorului, ne face să ne punem întrebarea: ne ajută oare ochii să distingem adevărata frumusețe? Pablo, un tânăr orb din naștere, crede că frumusețea este întotdeauna expresia bunătății și a virtuții. Se simte fericit când este însoțit în plimbările sale de Marianela, o tânără orfană, plâpândă și diformă, căreia cei din jur îi repetă neîncetat că nu e bună de nimic. În localitate sosește un medic care îl operează pe Pablo pentru a-i reda vederea. Verișoara tânărului, frumoasa Florentina, vine să fie alături de Pablo în timpul convalescenței. Tânărul se vindecă și, aidoma oamenilor care ies din peștera lui Platon, poate vedea „realitatea”. Marianela nu dorește ca Pablo să-i vadă chipul. Se teme.

Cultura

Traducere finanțată de
Programul Cultura al Uniunii Europene.

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul
Comisiei Europene. Această publicație
(comunicare) reflectă numai punctul de vedere
al autorului și Comisia nu este responsabilă
pentru eventuala utilizare a informațiilor
pe care le conține.

BENITO PÉREZ
GALDÓS

Marianela

Traducere din limba spaniolă
de
LAVINIA SIMILARU

UNIVERS

Redactor Irinel Antoniu
Corector Lorina Chițan
Tehnoredactor Constantin Niță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PÉREZ GALDÓS, BENITO

Marianela / Benito Pérez Galdós ; trad. și note
de Lavinia Similaru. - București: Univers Publishing
House, 2013

ISBN 978-606-8543-03-1

I. Similaru, Lavinia (trad.)

821.134.2-31=135.1

BENITO PÉREZ GALDÓS
MARLANELA

© Editura Univers, 2013, pentru prezenta traducere
www.edituraunivers.ro

ISBN 978-606-8543-03-1

Rătăcit

Apuse soarele. După crepusculul pripit se pogorî noaptea liniștită și întunecată, iar în sânul ei negru pieriră încetul cu încetul ultimele zvonuri ale pământului somnoros, în vreme ce călătorul își vedea de drum, grăbind pasul pe măsură ce se înnopta. Înainta pe o potecă îngustă, din acelea pe care iarba păstrează urma trecerii neîncetate a oamenilor și a dobitoacelor, urcând neobosit un deal pe ale cărui coaste se înălțau pâlcuri pitorești de goruni, fagi și stejari. (Se vede că ne aflăm în nordul Spaniei.)

Era un om între două vârste, voinic, înalt, lat în spate, cu gesturi ferme, cu mers hotărât, cu trăsături grosolane, cu privire cutezătoare și înflăcărată, sprinten cu toate că era robust și (să spunem odată, deși nu a venit vremea) om admirabil, din

toate punctele de vedere. Purta straiete obișnuite ale domnilor înstăriți care călătoresc vara, cu pălăria rotundă, atât de urâtă că i se spune ciupercă, butoni ca la țară, prinși cu o curelușă, și un baston care, în timp ce mergea, îi era de folos ca să dea la o parte tufele de mure când își întindeau ramurile pline de unghii ascuțite să-i înșface veșmintele.

Se opri ca să-și facă ochii roată și să cuprindă văzduhul, părea nerăbdător și neliniștit. Era limpede că se îndoia de exactitatea itinerarului său și aștepta să sosească cineva din partea locului ca să-i dea informații topografice corecte și să poată ajunge drept la destinație.

– N-am cum să greșesc, murmură. Mi-au spus să trec râul pe la pietroaie... așa am făcut. Apoi să merg înainte, tot înainte. Într-adevăr, îndărăt rămâne târgul acela mărișor, pe care l-aș numi Târgul Noroios din pricina feluritelor nămoluri de pe ulițe și de pe drumuri... Înainte, așadar, tot înainte (îmi place fraza asta, dacă aș avea blazon, nu i-aș pune altă deviză) și am să dau de vestitele mine din Socartes.

După o bună bucată de drum adăugă:

– M-am rătăcit, nu încapе îndoială că m-am rătăcit... Iată, Teodoro Golfín, rezultatul veșnicului

tău *înainte, tot înainte*. Bădăranii ăștia nu cunosc valoarea cuvintelor. Fie că au vrut să râdă de tine, fie că habar n-au unde se află minele din Socartes. Un mare stabiliment minier trebuie să fie vestit de clădiri, coșuri, zgomot de rostogol, pufnituri de cuptoare, nechezat de cai, trepidații de mașini și eu nu văd, nu-mi miroase, nu aud nimic... Parc-aș fi în pustiu!... Ce solitudine! Dacă aș crede în vrăjitoare, aș gândi că soarta mi-a hărăzit în noaptea asta onoarea de a le fi prezentat... Pe toți dracii! Pe meleagurile astea nu sunt oameni!... Mai e o jumătate de oră până să răsară luna. Ah, șireato, tu ești de vină că nu-mi găsesc drumul!... Dacă aș ști măcar unde sunt... Dar fie ce-o fi! Și, spunând asta, schiță gestul omului inimos care disprețuiește primejdiile. Golfîn, ai dat ocol pământului; doar n-o să te înfricoșezi acum?... Ah! Țăranii aveau dreptate: *înainte, tot înainte*. Legea universală a locomoției nu poate să dea greș în acest moment.

Și, odată pusă în aplicare cu dârzenie îndrăzneța lege, străbătu un kilometru, urmând după cum îl tăia capul cărările care-i ieșeau în cale, încrucișându-se și frângându-se în mii de unghiuri, de parcă ar fi vrut să-l amăgească și să-l năucească și mai mult.

În ciuda fermității și a cutezanței, în cele din urmă trebui să se oprească. Potecile, care la început urcau, apoi începură să coboare înnodându-se, se prăvăliră atât de mult, încât călătorul nostru se pomeni într-un taluz, prin care numai de-a rostogolul ar fi putut descinde.

– Frumoasă situație! exclamă, zâmbind și căutând să facă haz de necaz. Unde ești oare, dragă Golfîn? Asta pare o genune. Vezi ceva acolo jos? Nimic, absolut nimic. Dar nu mai e iarbă, terenul a fost răscolit. Aici e pietros, nu crește vegetația, pământul pare mânjit de oxid de fier... Sunt în mine, e limpede...; dar nu-i nici țipenie, nici coșuri fumegânde, nici zgomot, nici vreun tren care să șuiere în depărtare, nici măcar vreun câine care să latre... Ce-am să fac? Iată o cărare care urcă. S-o iau pe acolo? Să fac oare cale-ntoarsă?... Să dau înapoi! Ce absurd! Să nu-mi spuneți pe nume dacă n-ajung în noaptea asta la minele din Socartes și-l strâng în brațe pe frate-meu, dragul de el! Înainte, tot înainte.

Făcu un pas și se cufundă în fragilul pământ mișcător.

– De-asta mi-ești, dom' pământ? Adică vrei domnia ta să mă-nghiți?... Dacă satelitul ăla puturos

ar binevoi să lumineze puțin, ne-am vedea fețele, eu și domnia ta... Și pe legea mea că pe-acolo în jos n-o să ne ducem în nici un rai. Pare craterul unui vulcan stins... Trebuie să mergi încet printr-o prăpastie atât de încântătoare. Ce-i asta? Ah, o piatră. Magnific jilț ca să fumez adăstând să iasă luna.

Cumpătatul Golfîn se așează liniștit, cum ar fi făcut-o pe o bancă de pe alee, și se pregătea să-și aprindă țigara, când auzi o voce... Nu încăpea îndoială, era un glas omenesc răsunând în depărtare, o tânguire înduioșătoare, mai bine zis un cânt melancolic, alcătuind o singură frază, a cărei ultimă cadență se prelungea stingându-se treptat, în felul numit de muzicieni *morendo*, ca să piară în cele din urmă în tăcerea senină a nopții, fără ca auzul să-i poată aprecia cea din urmă vibrație.

– Ia te uită, zise călătorul plin de bucurie, am dat de oameni. E cântecul unei fete; da, e voce de femeie și pe deasupra o voce minunată. Îmi place muzica populară din regiunea asta. Acum tace... Să ascultăm, că îndată are să înceapă din nou... Iată, iată, sună iarăși. Ce voce frumoasă, ce melodie tulburătoare! S-ar crede că se ivește din străfundurile pământului și că domnul Golfîn, bărbatul cel mai serios și mai puțin superstițios din lume, stă la sfat

cu silfii, cu ondinele, cu gnomii, cu zânele și cu toată șleahta înrudită cu „nebuna casei“, adică închipuirea... Dar, dacă nu mă înșală auzul, glasul se îndepărtează... Grațioasa cântăreață pleacă. Hei, fetițo, așteaptă, oprește-te!

Vocea care preț de câteva clipe picurase minunata muzică în urechile călătorului rătăcit se pierdea în imensitatea de tenebre și la strigătele lui Golfîn cântul se stinse pe de-a-ntregul. Misterioasa și gnomica făptură care-i ținuse companie în singurătatea subterană cântându-și iubirile triste se înspăimântase din pricina întreruperii bruște a bărbatului și dăduse fuga în măruntaiele adânci ale Pământului, unde sălășluiesc, păzindu-și bine sclipirile, pietrele prețioase.

– Asta e o situație divină, murmură Golfîn, considerând că lucrul cel mai bun pe care poate să-l facă este să-și aprindă țigara. Nimic nu ține o veșnicie. O să așteptăm fumând. Mi-am dat în petic vrând să vin singur și pe jos la mine. Pesemne că bagajul mi-a ajuns deja, ceea ce dovedește într-un mod cu neputință de tăgăduit avantajele lui *înainte, tot înainte*.

Atunci se stârni un vânticel ușor și Teodoro avu impresia că simte pași pe undeva, în capătul necu-

noscutului sau presupusului abis pe care-l avea în față. Își încordă auzul și se încredință numaidecât că umblă cineva pe acolo. Se ridică și strigă:

– Fetițo, bărbate, sau ce-oi fi! Se poate merge pe aici la minele din Socartes?

Nu-și isprăvise vorba, când răsună lătratul furios al unui câine și apoi o voce de bărbat, spunând:

– *Choto, Choto, vino-ncoa'!*

– Eh! strigă drumețul. Frate, băiat împelițat sau ce ești, ține câinele ăla, că sunt om cumsecade!

– *Choto, Choto!*

Băgă de seamă Golfín că vine spre el un câine negru și mare; dar animalul, după ce mârâi la picioarele lui, dădu înapoi, chemat de stăpân. În momentul acela putu distinge o siluetă, un bărbat care, nemișcat și fără a i se clinti vreun mușchi de pe față, ca o statuie de piatră, stătea în picioare la o distanță de vreo opt metri, mai jos decât el, pe o potecă piezișă, șerpuind de-a lungul taluzului. Poteca și figura omenească oprită pe ea atraseră luarea aminte a lui Golfín, care, îndreptându-și privirea bucuroasă spre cer, exclamă:

– Mulțumesc lui Dumnezeu. În sfârșit se ivește smintita. Putem să aflăm unde suntem. Nici prin cap nu-mi trecea că atât de aproape de mine e o

potecă. Dar e un drum în toată puterea cuvântului! Bună ziua, frate! Poți domnia ta să-mi spui dacă sunt în Socartes?

– Da, domnule; acestea sunt minele, cu toate că suntem cam departe de așezământ.

Vocea care rostea toate acestea era tinerească și plăcută, cu inflexiunile agreabile ale celui gata să ajute cu bunăvoință și curtoazie. Tare îi plăcu doctorului să o audă, dar și mai mult îi plăcu să observe lumina străvezie care, răspândindu-se prin cotloanele înainte înnegurate, readucea la viață cerul și pământul, de parcă le-ar fi scos din neant.

– *Fiat lux*, zise, coborând. Mi se pare că tocmai am răsărit din haosul primordial. Acum suntem în realitate. Bine, frate, îți mulțumesc domniei tale pentru veștile pe care mi le-ai dat și pentru cele pe care ai să mi le mai dai... Am plecat din Villamojada la asfințit. Mi-au spus că înainte, tot înainte.

– Mergeți la așezământ? Întrebă misteriosul tânăr, zăbovind neclintit și rigid, fără a-l privi pe doctor, care se apropiase.

– Da, domnule, dar nu încapе îndoială că am greșit drumul.

– Asta nu e intrarea în mine. Intrarea e pe la podul de bolovani din Rabagones, unde sunt drumul

și calea ferată care se construiește. Pe acolo ați fi ajuns în zece minute la așezământ. Pe aici o să facem mai mult, pentru că e drumul lung și prost. Suntem la ultima zonă de exploatare, avem de străbătut câteva galerii și tuneluri, să coborâm scări, să trecem prin șanțuri, să urcăm taluzuri, să coborâm planul înclinat, în sfârșit, să parcurgem minele din Socartes dintr-un capăt, care e ăsta, până în celălalt, unde sunt atelierele, cuptoarele, mașinile, laboratorul și birourile.

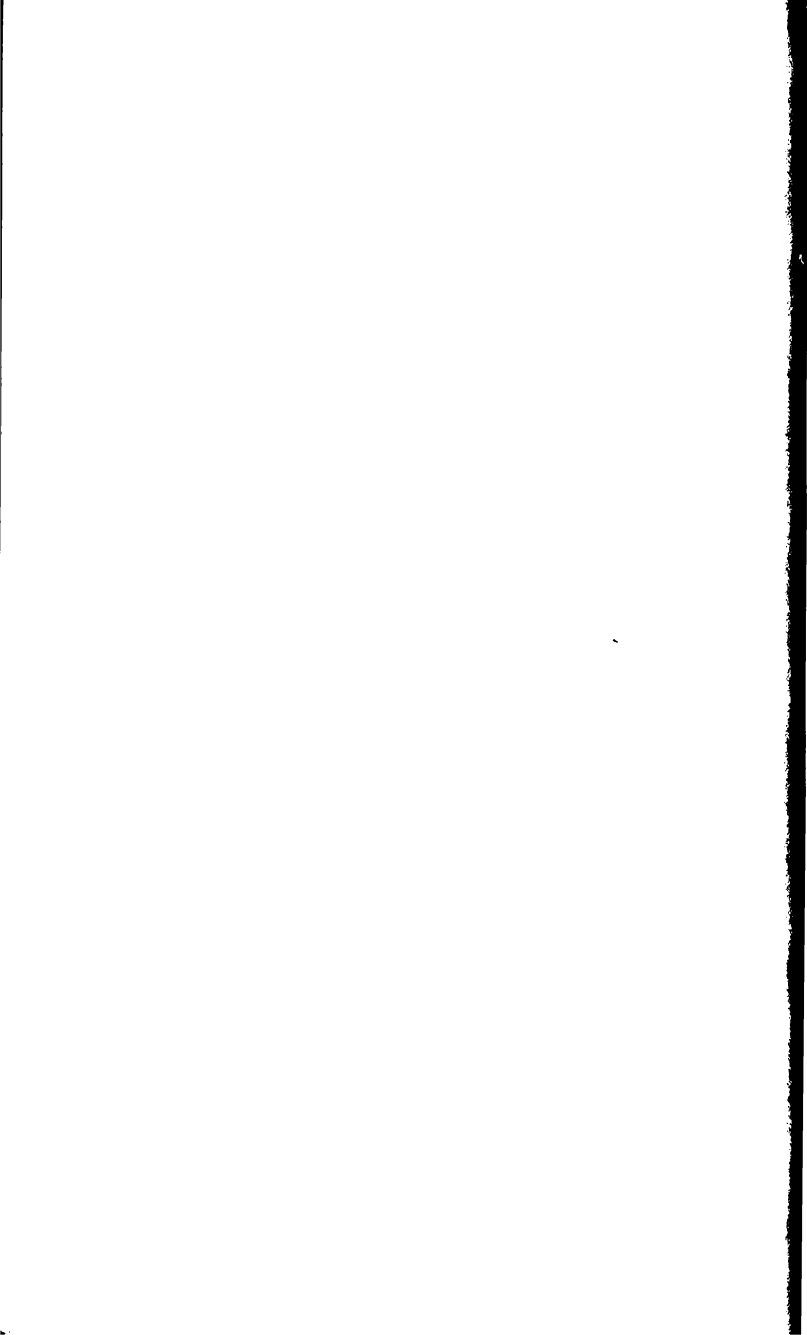
– Pe legea mea că nu m-am rătăcit prea mult, zise Golfín râzând.

– Eu am să vă îndrum cu multă plăcere, pentru că știu locurile astea ca-n palmă.

Golfín, cufundându-și picioarele în pământ, alunecând aici și topăind dincolo, atinse, în cele din urmă, beneficul sol al potecii și primul lucru pe care îl făcu fu să-l scruteze pe binevoitorul tânăr. Zăbovi câteva clipe uluit.

– Dumneata... bâigui.

– Sunt orb, da, domnule, lămuri tânărul. Dar și fără vedere pot să străbat minele de la o margine la alta. Ciomagul pe care-l țin în mână nu mă lasă să mă poticnesc, iar *Choto* mă însoțește când nu o face *Nela*, care-mi este călăuză. Așa că urmați-mă și lăsați-mă să vă duc.

Călăuzit

— **S**rb din naștere? întrebă Golfin cu un viu interes, inspirat nu doar de compasiune.

— Da, domnule, din naștere, răspunse orbul cu naturalețe. Cunosc lumea numai prin gândire, pipăit și auz. Am înțeles că partea cea mai minunată a Universului nu îmi este îngăduită. Știu că ochii celorlalți nu sunt ca ai mei, că prin ei pot să cunoască toate lucrurile, însă harul acesta îmi pare atât de extraordinar, că nici nu sunt în stare să cuprind cu mintea posibilitatea de a-l avea.

— Cine știe... zise Teodoro. Dar ce văd acolo, prietene? Ce spectacol nemaipomenit este acela?

Călătorul, după ce făcuse câțiva pași împreună cu călăuza sa, zăbovea deodată uimit de fantastica priveliște care i se înfățișa. Se afla într-un loc adânc, asemănător craterului unui vulcan, cu sol abrupt

și cu pereți și mai abrupti. Pe marginile și în mijlocul imensei caldeire părănd și mai întinsă din pricina clarobscurului amăgitor al nopții, se înălțau figuri colosale, oameni diformi, monștri răsturnați și cu picioarele în sus, brațe imense dezmoțindu-se, picioare mutilate, siluete împrăștiate, aidoma celor plăsmuite de mersul capricios al norilor pe cer, dar liniștite, neclintite, întărite. Aveau culoarea mumiiilor, pământiu spre roșu, și atitudinea mișcării înfrigurate surprinse și curmate de moarte. Ai fi jurat că sunt demoni uriași prefăcuți în stane de piatră la o orgie. Mâinile lor gata să lovească, capetele pocite clătinându-se rămăseseră încremenite, ca gesturile nestrămutate ale sculpturilor. Tăcerea care pusese stăpânire pe presupusul crater îți băga frica în oase. S-ar fi crezut că mii de glăsuri și de urlete fuseseră prefăcute în piatră și piatră erau din veacul veacurilor.

– Unde ne aflăm, frate? zise Golfín. Țsta e un coșmar.

– Zona asta a minei se numește Groaznica, lămurii orbul, nepăsător la uluirea tovarășului său de drum. A fost exploatată până acum doi ani, când s-a isprăvit minereul. Acum sunt lucrări în alte locuri, mai sus. Ceea ce vă minunează pe dumneavoastră

sunt blocurile de piatră cărora li se spune cretacee, din argilă feruginoasă întărită, rămase după ce s-a scos minereul. Se spune că e un peisaj sublim, mai ales la lumina lunii. Eu nu pricep nimic din toate astea.

– Un spectacol uimitor, într-adevăr, spuse străinul, oprindu-se să-l contemple, dar care mie îmi provoacă mai degrabă frică decât plăcere, pentru că îl asociez cu nevralgiile mele. Știți ce senzație îmi dă? Păi îmi dă senzația că aș călători printr-un creier afectat de o migrenă îngrozitoare. Figurile acestea sunt ca formele ce se pot percepe în durerea cefalalgică, se confundă cu mogâldețele înspăimântătoare și cu umbrele zămislite de febră.

– *Choto, Choto, vino-ncoa!* spuse orbul. Domnule, aveți grijă, acum intrăm într-o galerie.

Golfín băgă de seamă că orbul, bătând solul cu bățul lui, se îndrepta spre o porțiță îngustă, al cărei toc era alcătuit din trei grinzi groase.

Mai întâi intră câinele, adulmecând cavitatea întunecată. Îl urmă orbul, cu stăpânirea de sine a celui ce trăiește în negură veșnică. Teodoro rămase la coadă, năpădit fiind de o repulsie instinctivă pricinuită de inoportuna excursie în măruntaiele pământului.

– E năucitor, observă, faptul că dumneavoastră intrați și ieșiți pe aici fără să vă poticniți.

– Am crescut în locurile acestea, răspunse tânărul, le cunosc ca pe propria-mi casă. Aici se face frig; îmbrăcați-vă, dacă aveți cu ce. Nu mai e mult până să ieșim.

Pipăia cu mâna dreaptă peretele încropit de bârnele perpendiculare. Apoi spuse:

– Aveți grijă să nu vă împiedicați de șinele de jos. Pe ele se transportă minereul din anexele de sus. Vă e frig?

– Spuneți-mi, frate, întreabă doctorul pe un ton vesel, sunteți sigur că nu ne-a înghițit pământul? Coridorul ăsta e un esofag. Suntem niște biete lichioane căzute în stomacul unui insectivor uriaș. Dar dumneavoastră, tinere, vă plimbați mult prin meleagurile acestea fermecătoare?

– Mă plimb pe aici la orice oră și îmi place extraordinar de mult. Am intrat în partea cea mai uscată. Asta e nisip pur. Acum vine iar piatra... Aici sunt infiltrații de apă sulfuroasă; pe aici un strat de pământ, în care se găsesc cochilii de piatră... Veți vedea și straturi de roci; se numesc șist... Auziți cum cântă broasca-râioasă? Suntem aproape de gură. Acolo stă puturoasa aia în fiecare noapte. O cunosc: are glasul răgușit și domol.

– Cine, broasca-râioasă?

– Da, domnule. Nu mai avem mult până în capăt.

– Așa e, văd un fel de ochi care se uită la noi. E lumina din cealaltă gură.

La ieșire, simțurile doctorului fură rănite numai decît de cântecul melancolic pe care îl ascultase înainte. Îl auzi și orbul, căci se întoarse brusc și zise zâmbind de plăcere și de mândrie:

– O auziți?

– Am mai auzit înainte vocea aceasta și mi-a plăcut nespus. Cine este cea care cântă?...

În loc să răspundă, orbul se opri și strigă în bătaia vântului, cu toată forța plămânilor:

– Nela!... Nela!...

Ecouri sonore, apropiate unele, îndepărtate altele, repetară numele acela. Orbul, făcându-și mâinile pâlnie, strigă:

– Nu veni, că vin eu acolo. Așteaptă-mă la fierărie..., la fierărie!

Apoi, întorcându-se către doctor, îi spuse:

– Nela e o fată care mă însoțește: îmi e călăuză. Pe înserate ne întorceam împreună din pajiște... Era cam răcoare. Tata nu-mi dă voie să merg seara fără să mă înfofolesc, am intrat în coliba lui Remolinos,

iar Nela a dat fuga acasă la mine să-mi aducă sumanul. Am stat puțin în colibă și mi-am adus aminte că acasă mă așteaptă un prieten, n-am avut răbdare să vină Nela și am plecat cu *Choto*. Treceam prin Groaznica și m-am întâlnit cu dumneavoastră... Ajungem îndată la fierărie. Acolo ne despărțim, pentru că tata se supără dacă vin târziu. Are să vă însoțească Nela până la birouri.

– Mulțumesc, frate.

Tunelul îi dusesese într-un al doilea spațiu, și mai ciudat decât cel anterior. Era o crăpătură adâncă deschisă în teren, precum cele provocate de cataclisme, dar nu fusese deschisă de palpitațiile clocotitoare ale planetei, ci de sapa neobosită a minerului. Părea interiorul unui vapor naufragiat, întins pe plajă, pe care valurile l-ar fi despicat la mijloc, frângându-l în unghi obtuz. Ba chiar i se putea zări osatura scorojită, ale cărei vârfuri încoronau în șir inegal una dintre înălțimi. În concavitatea pântecoasă se distingeau pietroaie, ca niște resturi de încărcătură măcinată de valuri. Clarobscurul lunii avea o asemenea forță picturală, încât Golfín avu impresia că vede, printre nenumăratele rămășițe navale, hoituri pe jumătate devorate de pești, mumii, schelete, totul mort, adormit, pe

jumătate descompus și cufundat în tăcere, de parcă ar fi zăbovit multă vreme în mormântul din mare.

Iluzia fu completă când auzi apa, un susur asemănător valurilor domoale când se joacă în golurile unei stânci sau când biciuiesc scheletul unui vapor naufragiat.

– Pe aici e apă, îi spuse tovarășului său.

– Zgomotul pe care-l auziți dumneavoastră, lămurii orbul oprindu-se, și care pare... Cum să vă spun? Nu-i așa că pare zgomotul de gargară pe care-l facem când ne curățăm gâtul?

– Exact. Și unde este apa aceea? Trece vreun pârau pe aici?

– Nu, domnule. La stânga e un delușor. După el se cascadează o gură nesfârșită, un hău, o genune fără capăt. Îi zice Trascava. Unii cred că dă în mare pe lângă Ficóbriga, alții că pe fundul ei curge un râu care tot dă târcoale, ca o roată, fără a ieși niciodată afară. Eu îmi închipui că e ca o moară. Unii spun că acolo jos e ca o pufnitură de aer care iese din măruntaiele pământului, ca atunci când fluierăm, iar pufnitura asta se ciocnește cu un șuvoi de apă, se ceartă, se apucă cu putere unul pe celălalt, se mânia și dau naștere clocotului pe care-l auzim de afară.

– Și n-a coborât nimeni în prăpastia aia?

– Nu poți să cobori decât într-un fel.

– Cum?

– Aruncându-te în ea. Cei care au intrat n-au mai ieșit și e păcat, pentru că ne-ar fi spus ce se întâmplă acolo, înăuntru. Gura cavernei e la o oarecare distanță de noi, dar acum doi ani, când săpau minerii în locul ăsta, au descoperit o spărtură în stâncă, prin care se aude același clocot de apă ca din gura Principală. Spărtura aceea comunică pe semne cu galeriile dinăuntru, unde sunt pufnitura care urcă și puhoiul care coboară. Ziua o s-o puteți vedea cum se cuvine, e de ajuns s-o luați după pietrele de pe partea stângă și vă duceți la ea. E un loc unde poate sta omul în largul lui. Unora le e frică să se apropie, dar eu și cu Nela stăm adesea acolo să ascultăm cum răsună vocea abisului. Și, într-adevăr, domnule, e ca și cum ne-ar șopti la ureche. Nela spune și se jură că aude cuvinte, le deslușește limpede. Eu n-am să mint, n-am auzit niciodată cuvinte, dar am auzit un murmur ca un monolog sau ca o meditație, care uneori pare trist, alteori vesel, când furios și când poznaș.

– Dar eu n-aud decât zgomot de gargară, spuse doctorul râzând.

– Așa pare de aici... Dar să nu zăbovim, că e târziu. Pregătiți-vă să treceți prin altă galerie.

– Alta?

– Da, domnule. Iar aceasta se împarte în două la jumătate. După aceea e un labirint, ne învârtim și ne învârtim, pentru că s-au tot făcut lucrări și s-au abandonat, așa că a rămas totul în voia Domnului. *Choto*, înainte.

Choto se băgă numaidecât printr-o gaură, ca un dihor pe urmele iepurelui, iar doctorul îl urma cu călăuza sa, care pipăia cu bățul drumul întortochiat, strâmt și întunecat. Simțul tactil nu mai atinsese niciodată o asemenea delicatețe și o asemenea finețe, prelungindu-se de la epiderma umană la o bucată de lemn insensibil. Înaintară descriind mai întâi o curbă; apoi unghiuri și iar unghiuri, printre cei doi pereți de scânduri groase îmbibate de umezeală și pe jumătate putrezite.

– Știți dumneavoastră cu ce mi se pare mie că seamănă asta? zise doctorul, băgând de seamă că orbului îi plăceau paralelele. Le compar cu gândurile omului pervers. Aici este reprezentată intuiția răului, când îi pătrunde în conștiință, ca să se vadă în toată urâtenia.

Crezu Golfîn că se exprimase într-un limbaj de neînțeles pentru orb, dar acesta îi dovedi contrariul, spunând:

– Celui care stăpânește țărâmul necunoscut al luminii, galeriile acestea trebuie să-i pară triste; dar eu, care trăiesc în tenebre, aflu aici o oarecare armonie între pământ și propria-mi ființă. Eu merg pe aici cum mergeți dumneavoastră pe strada cea mai largă. Dacă uneori n-ar fi prea puțin aer și alteori prea multă umezeală, aș prefera locurile acestea subterane din toate locurile pe care le cunosc.

– Aceasta este ideea meditației.

– Eu simt în creierul meu o trecătoare, o crăpătură ca aceea prin care merg și prin ea se duc ideile, dezvoltându-se magnific.

– Oh, ce regretabil este să nu fi văzut niciodată bolta albastră a cerului în plină zi! exclamă doctorul cu toată spontaneitatea. Spuneți-mi, conducta aceea prin care vi se dezvoltă ideile magnific nu se sfârșește niciodată?

– Gata, gata, curând vom fi afară. Vorbeați de bolta cerească...? Îmi închipui că e o scobitură armonioasă, pe care am putea s-o atingem cu mâinile, fără a izbuti cu adevărat.

Spunând aceasta, ieșiră. Golfîn respira cu plăcere și cu forță, ca acela ce tocmai a scăpat de o povară, și spuse, uitându-se sper cer:

– Slavă Domnului, vă văd din nou, steluțe de pe firmament! Niciodată nu mi-ați părut mai frumoase decât în clipa asta!

– În drum, zise orbul, întinzându-și mâna în care ținea o piatră, am luat bucata asta de calcar cristalizat. Veți susține că aceste cristale, atât de bine tăiate, atât de fine la pipăit și lipite unele de altele, nu sunt un lucru sublim? Mie așa mi se pare.

Spunând aceasta, fărâmița cristalele.

– Prietene drag, zise Golfîn cu emoție și cu milă, e atât de trist că dumneavoastră nu puteți să știți că bucata aceea de piatră nu merită atenția omului, în vreme ce deasupra capetelor noastre este suspendată infinita armată de lumini minunate, care populează bolta cerească.

Orbul își îndreptă chipul către cer și spuse cu o amărăciune profundă:

– E adevărat că existați, stelelor?

– Dumnezeu e mare și milostiv, observă Golfîn, punându-și mâna pe umărul însoțitorului său. Cine știe, cine știe, frate!... S-au văzut, se văd în fiecare zi cazuri ciudate.

Rostind aceste cuvinte, îl privea de aproape, încercând să-i examineze pupilele în lumina săracă a nopții. Neclintit și fără privire, orbul își întorcea zâmbind fața spre locul unde suna vocea doctorului.

– N-am speranță, murmură.

Ieșiseră pe un teren pustiu. Luna, din ce în ce mai limpede, ilumina pășuni șerpuitoare și taluzuri întinse, ce păreau escarpele unor imense fortificații. La stânga și la o înălțime obișnuită, văzu medicul un grup de case albe, chiar pe marginea versantului.

– Aici la stânga, zise orbul, e casa mea. Acolo sus... știți? Cele trei case sunt tot ce a rămas din satul Aldeacorba de Suso; restul a fost expropriat de-a lungul anilor pentru a exploata pământul; dedesubt e numai hemimorfit. Părinții noștri stăteau pe miliarde și nu aveau habar.

Asta spunea, când veni în fugă la ei o tânără, o fată, o fetiță, cu picioare sprintene și mică de statură.

– Nela, Nela, spuse orbul, mi-ai adus sumanul?

– Iată-l, răspunse fata punându-i o manta pe umeri.

– Ea cânta?... Știi că ai o voce superbă?

– Oh! exclamă orbul, laudând-o cu toată can-doarea, cântă admirabil. Acum, Mariquilla, ai să-l

însoțești pe domnul până la birouri. Eu rămân acasă. Îl și aud pe tata căutându-mă. Are să mă certe, nu încape îndoială... Vin acum, vin acum!

– Duceți-vă repede, frate, spuse Golfín strângându-i mâna, e răcoare și poate să vă facă rău. Vă mulțumesc pentru companie. Nădăjduiesc să ne împrietenim, pentru că voi poposi aici o vreme... Sunt frate cu Carlos Golfín, inginerul din minele astea...

– Ah!... da... don Carlos e bun prieten cu tata și cu mine, vă așteaptă de ieri.

– Am ajuns azi după-amiază în gara Villamogada... Mi s-a spus că Socartes e aproape și că pot să vin pe jos. Întrucât îmi place să contemplu peisajul și să fac sport și pentru că mi-au spus că trebuie s-o țin înaintea, tot înaintea, am luat-o la picior, trimițându-mi bagajul cu o căruță. Ați văzut că m-am rătăcit prosteste... Dar tot răul spre bine... V-am cunoscut și poate că vom fi prieteni, poate foarte buni prieteni... Duceți-vă, rămas bun, că frigul de septembrie nu e bun. Domnișoara Nela va avea amabilitatea de a mă însoți.

– De-aici până la birouri nu-i decât un sfert de oră de mers..., o nimica toată... Aveți grijă, să nu vă împiedicați pe șine; aveți grijă la coborârea planului înclinat. Lasă vagonetele pe șine... și cu jilăveala

asta, pământul e ca săpunul... Rămas bun, domnule și prietene. Bună seara.

Urcă pe o scară verticală înfiptă în pământ și ale cărei trepte erau întărite cu grinzi. Golfín își văzu de drum, călăuzit de Nela. Ce au vorbit merită oare un capitol separat? Pentru orice eventualitate, vi-l vom oferi.

III

Un dialog care va ține loc de expoziție

— **S** tai puțin, fetițo, n-o lua așa la picior, zise Golfîn, oprindu-se; lasă-mă să-mi aprind o țigară.

Noaptea era atât de senină, că nu fu nevoie să-și ia împotriva vântului măsurile de precauție la care recurg de obicei fumătorii. Odată aprinsă țigara, apropie chibritul de chipul Nelei, spunându-i cu bunătate:

— Să-ți vedem fața.

Fata se uită surprinsă la el, iar în clipa cât dură lumina chibritului, în ochisorii ei negri licări un punct roșiatic, ca o scânteie. Era ca o fetiță, căci statura i se încadra între cele mai mărunte, corespunzând mijlocului subțirel și pieptului abia mijit. Era ca o tânără, căci ochii își pierduseră privirea

copilăroasă, iar expresia chipului îi dezvăluia maturitatea unui organism ce se copsesese sau trebuia să se fi copt la minte. În ciuda acestei nepotriviri, era admirabil proporționată, iar capul ei mic încorona cu un oarecare farmec trupșorul mizerabil. Vreunul ar fi considerat-o femeie privită prin sticlă de micșorare, iar altul fetiță cu privire de adolescentă. Necunoscând-o, te întrebai dacă e un progres uimitor sau o întârziere lamentabilă.

– Câți ani ai? se interesă Golfín, scuturându-și degetele și aruncând chibritul care începea să-l ardă.

– Cică am șaisprezece ani, replică Nela, examinându-l la rândul ei pe doctor.

– Șaisprezece ani! Ai rămas în urmă, fetițo. Corpul tău este de doisprezece, cel mult.

– Doamne! Lumea zice că sunt un fenomen, își plânse ea de milă.

– Un fenomen! repetă Golfín, odihnindu-și mâna pe părul fetei. Așa o fi. Haide, călăuzește-mă.

Nela porni hotărâtă, fără să înainteze prea mult, mai degrabă cu grijă să fie mereu lângă tovarășul de drum, de parcă ar fi apreciat cu adevărat onoarea unei companii atât de nobile. Era desculță: picioarele ei, sprintene și mici, trădau familiaritatea

consuetudinară cu solul, cu pietrele, cu bălțile, cu spinii. Purta o fustă simplă și nu prea lungă, dovind prin îmbrăcămintea ei rudimentară, cât și prin părul rebel și scurt, ondulat cu o eleganță naturală, o independență caracteristică mai curând sălbaticului decât cerșetorului. Cuvintele ei, în schimb, îl surprinseră pe Golfîn, fiind pline de cuviință și de modestie și dezvăluind un caracter cumpătat și reflexiv. Vocea îi suna cu un plăcut accent de curtoazie, care nu se putea datora educației; privirile îi erau furișate și pripite, când nu erau îndreptate spre pământ sau spre cer.

– Spune-mi, o întrebă Golfîn, locuiești în mine? Ești fata vreunui funcționar de pe proprietatea asta?

– Cică n-am nici tată, nici mamă.

– Sărăcuța!... Pesemne că lucrezi în mine...

– Nu, domnule. Eu nu sunt bună de nimic, răspunse fără a-și înălța ochii din pământ.

– Tu ești modestă, nu glumă.

Teodoro se aplecă pentru a-i contempla chipul. Era trasă la față, pistruiată, cu pielea presărată cu pete cafenii. Avea fruntea mică, nasul ascuțit și nu lipsit de farmec, ochii negri și plini de viață, dar de obicei strălucea în ei o licărire de tristețe. Părul, blond închis, își pierduse frumoasa culoare

originară din pricina nepăsării și a expunerii la aer, la soare și la praf. Buzele îi erau atât de mici, că abia se vedeau și surâdeau mereu, dar surâsul acela semăna cu surâsul imperceptibil al unor morți, care s-au stins gândindu-se la cer. Gura Nelei, din punct de vedere estetic, era dizgrațioasă, urâtă; dar poate că ar fi meritat elogii, aplicându-i-se versul lui Polo de Medina:

E atât de frumoasă gura ei, că nu cere.

Într-adevăr, nici când vorbea, nici când privea, nici când zâmbea nu lăsa să se ghicească amărâta aceea obiceiul înjositor de a cerși.

Golfín o luă de barbă și îi mângâie chipul cu mâna, cuprinzându-i-l aproape tot între degetele lui groase.

– Biata de tine! exclamă. Dumnezeu n-a fost mărinimos cu tine. Cu cine stai?

– Cu domnul Centeno, vătaf de vite la mine.

– Mi se pare că tu nu te-ai născut în puf. A cui fată ești?

– Cică mama vindea ardei în piața din Villamojada. Era nemăritată. M-a făcut de ziua morților și apoi s-a dus la Madrid să se facă doică.

– Ce femeie cumsecade! murmură Teodoro ră-
utăcios. Poate că nu știe nimeni cine e tatăl tău.

– Ba da, domnule, răspunse Nela cu o oarecare
mândrie. Tata a fost primul care-a aprins luminile
în Villamojada.

– Măi să fie!

– Adică atunci când a pus Primăria prima oară
felinare pe străzi, spuse, de parcă ar fi vrut să con-
fere povestirii gravitatea faptelor istorice, tata era
însărcinat să le aprindă și să le curețe. Pe mine mă
creștea o soră a maică-mii, se zice că era tot nemă-
ritată. Tata se certase cu ea... Cică trăiau amân-
doi..., cu toții trăiau... Și când se ducea să-și vadă
de felinare, mă lua într-un coș, lângă tuburile de
sticlă, fitiluri și ulcica cu ulei... Într-o zi cică s-a
suit să curețe felinarul de pe pod, a pus coșul pe
parapet, eu am ieșit afară și am căzut în râu.

– Și te-ai înecat!

– Nu, domnule, că am căzut pe pietre. Maică
Precista! Cică înainte de asta eram foarte frumoasă.

– Da, nu încape îndoială că erai foarte fru-
moasă, zise străinul cu sufletul năpădit de bună-
tate. Și mai ești încă... Dar spune-mi: stai de mult
în mine?

– Cică de trei ani. Cică după ce-am căzut m-a luat maică-mea. Tata s-a îmbolnăvit, dar pentru că mama n-a vrut să aibă grijă de el, că era rău, s-a dus la spital, unde cică a murit. Atunci a venit mama să lucreze în mine. Cică-ntr-o zi a dat-o șeful afară pentru că băuse mult rachiu...

– Și mama ta a plecat... Dă-i înainte, îmi place cucoana. A plecat...

– S-a dus la o gaură mare de acolo de sus, spuse Nela încremenind în fața doctorului și continuând pe cel mai patetic ton al vocii ei, și s-a băgat înăuntru.

– Dumnezeuule! Ce sfârșit lamentabil! Pesemne că n-a mai ieșit.

– Nu, domnule, răspunse fata cu naturalețe. Acolo e.

– După catastrofa asta, biet copil, zise Golfín cu duioșie, ai rămas să lucrezi aici. E muncă anevoioasă mineritul. Ai culoarea mineralului; ești rahitică și subnutrită. Viața asta distruge constituțiile cele mai robuste.

– Nu, domnule, eu nu lucrez. Cică eu nu sunt și nu pot fi bună de nimic.

– Nu vorbi așa, prostuțo; tu ești o comoară.

– Nu, domnule, zise Nela, stăruind cu hotărâre. Nu pot să muncesc. Îndată ce car o povară cât de mică, mă prăbușesc la pământ. Dacă vreau să fac ceva greu, leșin numaidecât.

– Încurcate sunt căile Domnului... Dacă ai cădea în mâinile unor oameni care să știe să te scoată la liman, ai munci de minune.

– Nu, domnule, repetă Nela cu emfază, de parcă s-ar fi lăudat, eu nu pot decât să încurc.

– Atunci ești o vagaboandă?

– Nu, domnule, pentru că îl însoțesc pe Pablo.

– Și cine e Pablo?

– Domnișorul orb pe care l-ați întâlnit în Groaznica. Eu îi sunt călăuză de un an și jumătate. Îl duc peste tot; mergem pe câmpuri, în primblare.

– Pare băiat bun Pablo ăsta.

Nela se opri din nou, privindu-l pe doctor. Cu chipul strălucind de entuziasm, exclamă:

– Maică Precistă! E cel mai bun din lume. Sărăcuțul meu stăpân! Fără de vedere, are el mai mult talent decât toți ăi care văd.

– Îmi place stăpânul tău. E din partea locului?

– Da, domnule. Este singurul copil al lui don Francisco Penáguilas, un domn tare cumsecade și tare bogat, care stă în casele din Aldeacorba.

– Spune-mi: pe tine de ce te numesc Nela? Ce înseamnă asta?

Fata ridică din umeri. Zăbovi înainte de a răspunde:

– Maică-mii îi zicea lelea Maríá Canela, dar o strigau Nela. Cică e nume de cățea. Pe mine mă cheamă Maríá.

– Mariquita.

– Maríá Nela mi se zice, dar și fata Canelei. Unii îmi spun Marianela, iar alții numai Nela.

– Și stăpânul tău ține la tine?

– Da, domnule, e foarte bun. Zice că vede cu ochii mei, că-l duc în toate părțile și-i spun cum sunt toate lucrurile...

– Toate lucrurile pe care nu le poate vedea, lămurii străinul, fermecat de discuție.

– Da, domnule; eu i le spun toate. El mă întreabă cum e o stea și eu i-o zugrăvesc în vorbe, că parc-ar vedea-o aievea. Eu îi deslușesc cum sunt ierburile și norii, cerul și apa. Și fulgerele, moriștile de vânt, fluturii, fumul, melcii, corpul și chipul oamenilor și animalelor. Eu îi spun ce e urât și ce e frumos și așa le află pe toate.

– Văd că muncești, nu glumă. Ce e urât și ce e frumos! O nimica toată... Te ocupi cu asta?... Spune-mi, știi să citești?

– Nu, domnule. Eu nu-s bună de nimic.

O spunea pe tonul cel mai convingător, întărindu-și protestul hotărât cu un gest care părea să adauge: „Sunteți un fraier dacă credeți că eu sunt bună de ceva“.

– Nu ți-ar plăcea ca stăpânului tău să-i dea Dumnezeu vederea?

Fata nu răspunse nimic. După un răgaz, zise:

– Doamne sfinte! Asta-i cu neputință.

– Cu neputință, nu, deși greu.

– Inginerul director la mine i-a dat speranțe tatălui lui stăpânu-meu.

– Don Carlos Golfín?

– Da, domnule. Don Carlos are un frate doctor, care vindecă ochii și cică dă vedere orbilor, îi tămăduiește pe chiori și îndreaptă ochii ceacârilor.

– Ce om iscusit!

– Da, domnule. Și cum doctorul l-a anunțat pe frate-su că vine, don Carlos i-a scris și i-a cerut să-și aducă instrumentele, ca să încerce să-l facă pe Pablo să vadă.

– Și omul acesta cumsecade a venit?

– Nu, domnule; pasămite are să mai întârzie, că umblă tot prin America și prin Anglia. Dar Pablo râde de toate astea și zice că omu' ăla n-are să-i dea ce nu i-a îngăduit Maica Precista când s-a născut.

– Poate are dreptate... Dar spune-mi: suntem pe aproape?... Văd coșuri care scot fum mai negru decât Infernul și văd o lumină care pare de forjă.

– Da, domnule, am ajuns. Alea-s cuptoarele de calcinare, care ard zi și noapte. Aici în față sunt mașinile de spălare, care nu lucrează decât ziua; pe mâna dreaptă e atelierul de reparații și, acolo jos, în capăt de tot, birourile.

Într-adevăr, locul se dezvăluia ochilor lui Golfîn, așa cum îl descria Marianela. Din pricina lipsei aerului, fumul se împrăștia, aruncând un fel de voal întunecat și murdar peste toate clădirile ce se iveau fantasmagorice și nedeslușite, ca o masă neagră, pe cerul luminat de lună.

– Toate astea sunt frumoase ca să le vizitezi o dată, nu ca să trăiești aici, observă Golfîn, grăbind pasul. Norul de fum învăluie totul, iar luminile încropesc un disc șters, ca al Lunii într-o noapte de zăduf. Unde sunt birourile?

– Acolo. Ajungem numaidecât.

După ce trecură prin fața cuptoarelor, a căror dogoare îl obligă pe doctor să se grăbească, văzu o clădire la fel de înnegrită de fum ca toate celelalte. Cum o zări, auzi și un pian la care cineva cânta cu frenezie.

– Avem muzică. Recunosc mâinile cumnatei mele.

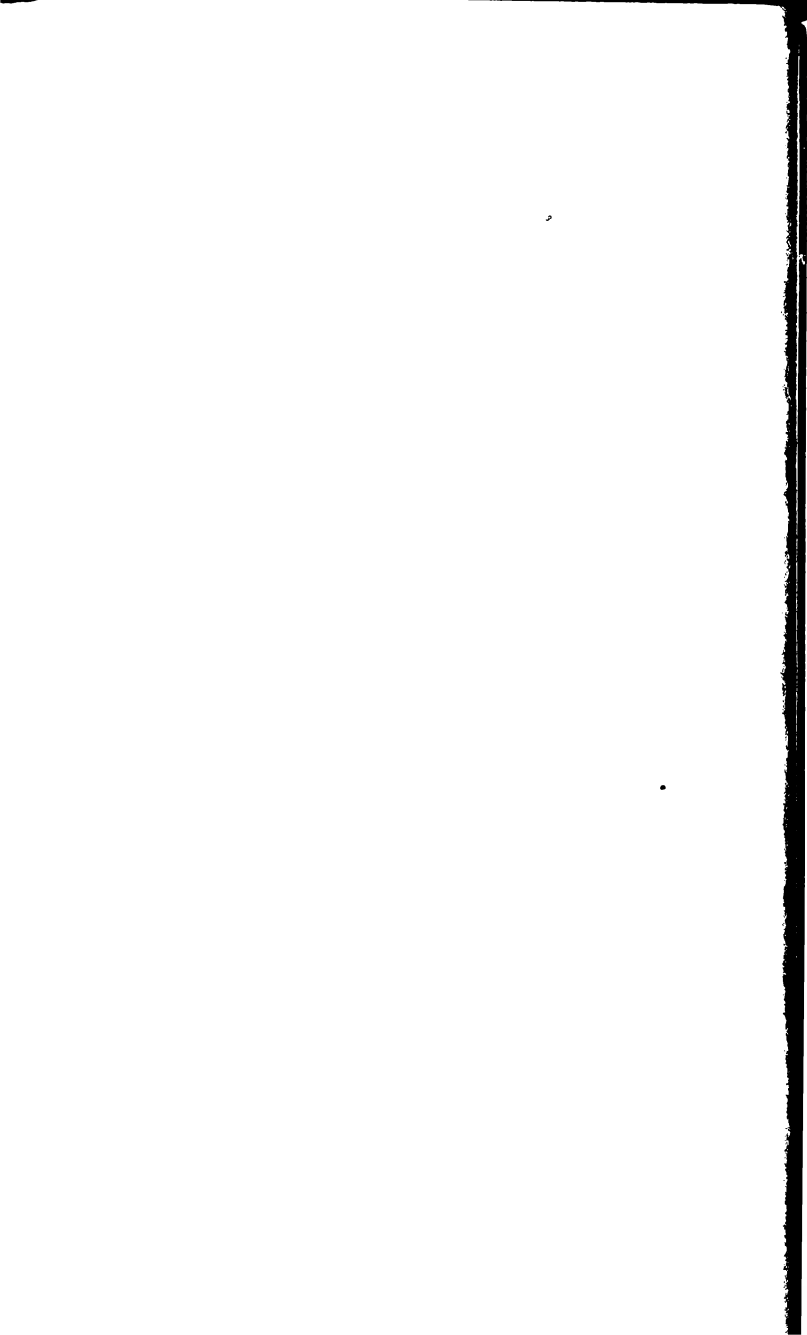
– Dom'șoara Sofía cântă, afirmă María.

În ferestre strălucea lumina camerelor vesele și balconul principal era deschis. În el se deslușea un jar minuscul: o țigară. Înainte ca doctorul să sosească, jarul căzu, trasând o linie perpendiculară și fărâmițându-se în scânteii mărunte și jucăușe: fumătorul aruncase chiștocul.

– Iată-l pe veșnicul fumător, strigă doctorul cu cea mai sinceră duioșie. Carlos, Carlos!

– Teodoro! răspunse o voce de pe balcon.

Pianul amuți, aidoma unei păsări cântătoare care se sperie de zgomot. În casă se auziră pași. Doctorul îi dăruie o monedă de argint călăuzei și dădu fuga spre ușă.

IV

Familia de piatră

Încetinindu-și mersul și sărind peste obstacolele ce-i ieșeau în cale, Nela se îndreptă spre clădirea din spatele atelierelor mecanice, lângă grajdurile unde își mâncau pe îndelete și cu gravitate furajele cei 60 de catâri ai așezării. Era locuința domnului Centeno, o construcție modernă, deși deloc elegantă și cu atât mai puțin comodă. Cu tavanul scund, mică pentru a-i adăposti în cele trei odăi pe soții Centeno, pe cei patru copii ai soților Centeno, pisica soților Centeno și pe deasupra pe Nela, casa figura în planurile de hârtie velină ale marii instituții etalând, ca multe altele, inscripția: *Locuință de vătafi*.

Înăuntru, clădirea nu făcea decât să demonstreze, practic, un aforism pe care îl cunoaștem, întrucât l-am văzut enunțat de Marianela, cel conform

căruia ea nu era decât o povară. Într-adevăr, acolo era loc pentru toate; pentru soții Centeno, pentru uneltele fiilor lor, pentru o mie de catrafuse a căror utilitate nu a fost nicicând dovedită incontestabil, pentru pisică, pentru farfuria din care mânca pisica, pentru chitara lui Tanasio, pentru materialele folosite de el ca să facă *garrotes* – coșuri –, pentru vreo șase gătare vechi de catări, pentru colivia mierlei, pentru două crăticioare inutile, pentru un altar la care doamna Centeno aducea ofrandă din flori de pânză Divinității și niște lumânări seculare, colonizate de muște; pentru absolut totul, în afară de fata Canelei. De multe ori se auzea: „Nu pot să fac un pas fără să mă ciocnesc de nenorocita asta de Nela!...”

Se mai auzea și: „Du-te în colțul tău... Ce făptură! Nici nu face nimic, nici nu-i lasă pe alții să facă”.

Locuința era alcătuită din trei camere și un pod. Prima, în afară de coridor și sufragerie, era și dormitorul soților Centeno. În a doua dormeau cele două domnișoare, devenite deja femei și care se numeau Mariuca și Pepina. Tanasio, primul născut, își făcea culcușul în pod, iar Celipín, mezinul, care avea vreo doisprezece ani, își avea locul în bucătărie, odaia cea mai dosnică, mai îndepărtată,

mai crepusculară, mai afumată și mai neprielnică pentru locuit dintre toate încăperile din casa familiei Centeno.

Nela, în anii lungi de când stătea acolo, ocupase diferite cotloane, trecând din unul în altul, după cum o cerea instalarea nenumăratelor obiecte care nu făceau decât să răpească ființelor umane și ultimele frânturi de podea locuibilă. La un moment dat, nimeni nu-și mai aduce aminte cu exactitate când Tanasio, pe care picioarele nu-l ajutau mai mult decât capul, începuse să confecționeze coșuri de alun și îngrămădise în bucătărie, unele peste altele, vreo șase exemplare pântecoase ieșite din mâinile lui iscusite. Atunci, fata Canelei și-a făcut ochii roată, fără a găsi în jurul ei loc unde să se adăpostească; dar obstacolul însuși i-a sugerat numaidecât o idee fericită, pe care a și pus-o în aplicare. S-a băgat frumușel într-un coș și așa și-a petrecut noaptea, dormind senină și netulburată. Nu încăpea îndoielă, era bine și comod: când îi era frig, se acoperea cu alt coș. De atunci, întotdeauna când erau *garrotes* mari, nu-i lipsea cutia în care să se închidă. De aceea se spunea în casă: „Doarme ca un giuvaer“.

În timpul mesei, în toiul chiotelor unei discuții însuflețite despre truda dimineții, se auzea o voce

care spunea brusc: „Ține“. Nela apuca un blid din mâna oricărui Centeno, mare sau mic, și se așeza pe cufăr să mănânce liniștită. Câteodată, la sfârșitul mesei, răsună vocea aspră, ca un muget de vițel, a domnului Centeno, muștrându-și nevasta: „Femeie, nu i-ai dat nimic Nelei, biata de ea“. Uneori se întâmpla ca Seňana – nume alcătuit din Seňora Ana – să dea din cap căutând cu ochii, printre corpurile copiilor ei, vreun obiect mic și îndepărtat, spunând în același timp: „Dar ce, era aici? Am crezut că a rămas și astăzi în Aldeacorba“.

Noaptea, după cină, spuneau rozariul. Clătinându-se ca pretesele lui Bachus și frecându-se la ochi, Mariuca și Pepina se duceau în paturile lor, primitive și confortabile, împodobite cu păaturi multicolore. Puțin după aceea se auzea un duo de sforăieli de contralte căzute în letargie care dura, fără întrerupere, până în zori.

Tanasio se suia în odaia lui de sus, iar Celipín se ghemuia între păaturi zdrențăroase, nu departe de coșurile în care dispărea Nela.

După ce copiii se duceau astfel să se odihnească, părinții zăboveau în camera principală. În vreme ce Centeno se așeza la masă și, luând un ziar, se schimonosea în fel și chip, în îndrăzneța încercare

de a-l citi, Seňana scotea din cufăr un ciorap plin cu bani, ca să numere, să adauge sau să ia și îl punea cu grijă la loc. Scotea apoi diferite fișicuri cu monede de aur și muta câteva dintr-unul în altul. În astfel de momente se auzeau de obicei fraze ca acestea:

– Am luat 32 de *reales* pentru juponul Mariucăi... Lui Tanasio i-am pus cei șase *reales* care-i fuseseră luați... Ne mai trebuie 11 *duros* ca să facem 500...

Sau ca acestea:

– „Domnii deputați care au aprobat...” „Ieri a ținut o conferință” etc.

Degetele Seňanei adunau, iar al lui Sinforoso Centeno urmărea tremurător și șovăitor rându-rile, ca să-și poată călăuzi spiritul prin labirintul de litere.

Frazele se prefăceau încetul cu încetul în cuvinte răzlețe; apoi în monosilabe; se auzea un căscat, altul și în cele din urmă totul era învăluit într-o tăcere tihnită, după ce se stingea lumina la a cărei strălucire își îmbogățise cunoștințele vătaful de catări.

Într-o noapte, când totul amuți, se făcu auzit un zgomot de coșuri în bucătărie. Întrucât pătrundea o dâră de lumină, căci oblonul ferestrei nu se închi-dea niciodată, Celipín Centeno, care nu adormise,

băgă de seamă că se despart coșurile cele mai înalte, așezate unul peste celălalt, deschizându-se ca scoica unui bivalv. Prin gol se iviră năsucul și ochii negri ai Nelei.

– Celipín, Celipinillo, spuse ea scoțându-și și mâna, dormi?

– Nu, sunt treaz. Nela, parcă ești o midie. Ce vrei?

– Ține, ia *peseta* asta, mi-a dat-o aseară un domn, fratele lui don Carlos... Cât ai strâns? Asta chiar că e un cadou. Pân-acu' nu-ți dădusem decât *cuartos*.

– Dă-ncoace. Mulțumesc, Nela, zise băiatul ridicându-se în capul oaselor ca să primească moneda. *Cuarto* cu *cuarto*, mi-ai dat vreo 32 de *reales*... Îi am aici, în sân, puși bine în săculețul pe care mi l-ai dat. Ești o fată de ispravă!

– Eu nu vreau banii pentru nimic. Ascunde-i bine, că, dacă te prinde Señana, are să creadă că sunt pentru vicii și are să-ți dea una.

– Nu, nu sunt pentru vicii, nu sunt pentru vicii, exclamă tânărul cu hotărâre, apăsându-și pieptul cu o mână, în vreme ce cu cealaltă își ținea capul, sunt ca să mă fac om de omenie, Nela, ca să mă fac om cu judecată, ca atâția pe care-i cunosc. Duminică, dacă mă lasă să mă duc la Villamojada, am

să-mi cumpăr un abecedar, ca să învăț să citesc, din moment ce nu vor să mă învețe. Ei, pe naiba! Am să-nvăț singur. Ah, Nela, lumea zice că don Carlos era băiatul unuia care mătura străzile la Madrid. El singur, singurel, cu ajutorul lui Dumnezeu, a învățat tot ce știe.

– Poate ai de gând să faci la fel, prostule.

– Pe naiba! Dacă părinții mei nu vor să mă scoată din minele astea blestемate, eu am să-mi caut alt drum. Ai să vezi cine e Celipín. Eu nu sunt bun de asta, Nela. Stai să adun o sumă frumușică și-ai să vezi, ai să vezi că plec la oraș și-acolo iau trenul ca să mă duc la Madrid, sau un vapor ca să mă duc în insulele alea îndepărtate, ori mă bag servitor ca să mă lase să-nvăț.

– Maică Precistă! Și nu scoteai o vorbă de toate șmecheriile astea! zise Nela deschizând și mai mult valvele scoicii și scoțându-și capul în întregime.

– Da' tu mă crezi un fraier?... Ah, Nelilla, îmi pierd mințile. Nu mai pot să trăiesc așa, eu în mine mor. Pe naiba! Noaptea plâng și îmi mușc mâinile... Să nu te sperii, Nela, și nici să nu mă crezi nesimțitor pentru ce am să-ți spun, numai ție îți spun...

– Ce?

– Nu-i iubesc pe mama și pe tata cum ar trebui să-i iubesc.

– Păi, dacă faci așa, nu mai vezi un *real* de la mine. Celipín, pentru numele lui Dumnezeu, cum-pănește ce spui!

– Nu pot să mă stăpânesc. Uită-te cum ne țin aici. Pe naiba! Nu suntem oameni, suntem animale. Câteodată chibzuiesc că suntem mai răi decât catării și mă-ntreb dacă mă deosebesc prin ceva de un măgăruș... Să iei coșul plin cu mineral și să-l pui în vagon; să împingi vagonul până la cuptoare; să amesteci cu un par mineralul care se spală. Vai!... – spunând aceasta, suspinele întretăiau vocea sărmanului băiat. Pe... pe naiba! Ăl de muncește mulți ani în mină se înrăiește și creierii au să-i fie de calamină... Nu, Celipín nu e bun de asta... Le spun alor mei să mă scoată de-aici și să mă dea la școală, iar ei îmi răspund că suntem săraci și că am multă *himaginație*. Nu, nu, suntem doar niște dobitoace care-și câștigă simbria de fiecare zi... Dar tu nu-mi spui nimic?

Nela nu răspunse... Poate că în gând compara trista condiție a tovarășului cu a ei înseși, găsind-o pe cea din urmă cu mult mai dezolantă.

– Ce vrei să-ți spun? zise în cele din urmă. Cum nu pot să fiu niciodată nimic, cum nu sunt

om, nimica nu pot să-ți spun... Dar nu gândi lucrurile alea rele, nu gândi așa de părinții tăi.

– Tu zici așa ca să m-alini, dar vezi bine că am dreptate... Și mi se pare că plângi.

– Eu, nu.

– Ba da, plângi.

– Fiecare își are necazurile lui, reluă Maria cu glasul înăbușit. Dar e târziu, Celipe, și trebuie să dormim.

– Încă nu..., pe naiba!

– Ba da, băiete, dormi și nu te mai gândi la lucrurile alea rele. Noapte bună.

Se închiseră valvele midiei și totul rămase în tăcere.

Atâta s-a perorat împotriva pozitivismului orașelor, o plagă ce, în mijlocul odoarelor și splendorilor culturii, macină temeliile morale ale societății; dar există o plagă și mai groaznică, pozitivismul de la sate, care prefăce în stane de piatră milioane de ființe, ucigând în ele orice ambiție nobilă și închizându-le în cercul unei existențe mecanice, brutale și tenebroase. În societatea noastră sunt dușmani înspăimântători, ca speculația, agiotajul, metalizarea omului cult, negoțul; dar deasupra tuturor se înalță monstrul care, pe tăcute, distruge

mai mult decât toți: lăcomia săteanului. Pentru săteanul lacom nu există lege morală, nici religie, nici noțiuni clare despre bine; toate acestea i se amestecă în suflet cu superstiții și calcule grosolane, alcătuiind un întreg inexplicabil. Sub candoarea ipocrită se ascunde o aritmetică vicleană care depășește în subtilitate și în perspicacitate tot ce au conceput matematicienii cei mai iscusiți. Un țăran care prinde gustul gologanilor și visează să-i schimbe în arginți, iar apoi arginții în galbeni este dobitocul cel mai mârșav care se poate închipui; are răutatea și finețea omului și o uscăciune a sentimentelor înfiorătoare. Sufletul i se comprimă, până se preface într-un dispozitiv de măsurare a cantităților. Ignoranța, rusticitatea, mizeria de fiecare zi completează această piesă abominabilă, răpindu-i orice mijloc de a-și disimula interiorul uscat. Cât ai număra pe degete, e în stare să reducă la cifre toată ordinea morală, conștiința și sufletul pe de-a-ntregul.

Señana și domnul Centeno, care își găsiseră, în sfârșit, după atâta zbucium, *codrul de pâine* în minele din Socartes, adunau într-o zi, cu munca celor patru copii, o sumă care le-ar fi părut avere de prinți pe vremea când umblau din iarmaroc în

iarmaroc să vândă ulcele. Trebuie să spunem, despre facultățile intelectuale ale domnului Centeno, că, după părerea multora, avea un cap tare precum ciocanul mecanic montat în ateliere; nu același lucru se poate afirma despre Seňana, care părea femeie cu scaun la cap și unsă cu toate alifiile, își guverna casa cum și-ar fi guvernat regele cel mai înțelept statele.

Punea mâna fără nazuri pe leafa bărbatului și pe cea a copiilor, care alcătuiau o sumă frumușică, și, de fiecare dată când se încasau banii, avea impresia că însuși Hristos îi intră în casă, atâta plăcere îi producea vederea monedelor.

Seňana le îngăduia prea puțină tihnă fiilor în schimbul gospodăriei pe care o încropea cu truda mâinilor lor, dar, pentru că ei nu se plâneau de mizeria degradantă și atroce în care trăiau, nu dădeau niciodată semne că ar vrea să se emancipeze sau că ar tânji după o viață mai bună și mai demnă de ființe inteligente, Seňana lăsa să se scurgă zilele. Multe au trecut înainte ca fetele ei să înceapă să doarmă în paturi; nenumărate înainte ca ele să-și acopere carnea fragedă cu veșminte cuviincioase. Le dădea să mănânce cu sobrietate și cu metodă, fiind adeptă, în aceasta, a celor mai la modă

precepte de igienă; dar masa în casa ei era tristă, ca furajul dat ființelor umane.

Cât despre hrana intelectuală, Seňana credea cu fermitate că erudiția soțului ei, dobândită prin copioase lecturi, era de-ajuns pentru ca familia să merite faima de foarte înțeleaptă, astfel că n-a încercat să alimenteze spiritul copiilor cu învățături râncede, din cele care se predau la școală. Dacă cei mai mari fuseseră la lecții, cel mic se văzuse scăpat de învățători și trăia cufundat douăsprezece ore pe zi în munca abrutizantă din mine, astfel că toată familia naviga în voia ei pe marea nesfârșită a ignoranței.

Cele două fete, Mariuca și Pepina, nu erau lipsite de farmec, fiind tinere și robuste. Una dintre ele citea fără să se poticnească; cealaltă nu, iar în privința cunoștințelor despre lume, se înțelege cu ușurință că aveau unele rudimente, crescând în mijlocul corului zâmbitor de nimfe de diferite vârste și obârșii, ocupate într-o activitate mecanică și cu gura slobodă. Mariuca și Pepina erau sânguinoase, cinstite, puternice și drepte ca amazoanele. Purtau fuste scurte, arătându-și jumătate din pulpă și cărnosul picior desculț, iar capetele lor grosolane ar fi fost potrivite să susțină o arhitravă,

aidoma cariatidelor. Praful de calamină, ce le mân-
jea din creștet până în tălpi, ca pe toate lucrătoa-
rele din mină, le dădea un aer de colosale figuri
din lut crud.

Tanasio era un om apatic. Lipsa de caracter și
de ambiție la el se apropia de negliobie. Închis în
grajduri din copilărie, departe de orice năzbâtie, de
orice contrarietate, de orice plăcere, de orice sufe-
rință, tânărul acela, care se născuse dispus să de-
vină mașină, s-a prefăcut, încetul cu încetul, în
unealta cea mai ordinară. În ziua când o asemenea
ființă ar avea o idee proprie, s-ar schimba ordinea
admirabilă a tuturor lucrurilor, conform căreia
nici o piatră nu poate gândi.

Relațiile acestor urmași cu mama lor, conducă-
toarea întregii familii, erau de o docilitate desăvâr-
șită din partea copiilor și de o dominare supremă
din partea Señanei. Singurul care dădea semne de
răzvrătire era mezinul. Săracă cu duhul cum era,
Señana nu înțelegea aspirația aceea diabolică de a
înceta să fie piatră. Se putea închipui oare o exis-
tență mai fericită și mai exemplară decât a stâncilor?
Nu admitea, nu, să fie schimbată nici cu a bolovani-
lor. Señana își iubea copiii, dar sunt atâtea feluri de
a iubi! Îi pune deasupra tuturor lucrurilor, atâta

vreme cât se învoiau să muncească veșnic în mine, să-și frământă într-o singură covată toate lefurile, să se supună orbește și să nu aibă năzuințe nesăbuite, nici să nu viseze la podoabe, să nu se căsătorească înainte de vreme, să nu învețe drăcovenii, nici să nu se pună pe învățătură, „pentru că săracii – spunea – o să fie mereu săraci și ca săraci se cuvine să se poarte, nu să-și dea ifose ca bogătașii și ca orășenii, care sunt cu toții desfrânați și putrezi de păcate“.

Am descris modul cum erau tratați în familia Centeno copiii, ca să fie limpede cum era tratată Nela, făptură părăsită, singură, care nu era bună de nimic, nefiind în stare să-și câștige pâinea, fără trecut, fără viitor, fără neam, fără speranță, fără personalitate, fără să aibă dreptul la nimic în afară de hrană. Seănana i-o dădea, încredințată că mări-nimia ei e un act de eroism. De câte ori și-a zis în sinea ei, umplând blidul Nelei: „Iaca așa îmi capăt locul în Rai!“.

Și o credea ca pe Evanghelie. În mintea ei îngustă nu intrau cu nici un chip alte idei despre sfânta exercitare a carității; nu înțelegea că un cuvânt duios, o dezmierdare, o purtare delicată și iubitoare, care să-l facă pe cel mic să-și uite micimea,

pe mizerabil mizeria, sunt acte de eroism mai valoroase decât zeama lungă ce prisosea la o masă ca vai de ea. Nu i se dădea la fel și pisicii? Iar aceasta măcar auzea cuvintele cele mai drăgăstoase. Niciodată nu i-a fost dat Nelei să fie numită *pisicuțo*, *scumpo*, nici *frumoaso*, nici alte vorbe mieroase și mișcătoare, care îi erau dăruite pisicii.

Niciodată nu i s-a dat de înțeles Nelei că se născuse din ființă omenească, aidoma celorlalți locuitori ai casei. Nicicând n-a fost pedepsită; dar ea a priceput că privilegiul venea din mila disprețuitoare inspirată de precara ei constituție fizică și nicidecum din aprecierea inspirată de propria-i persoană.

Nu i s-a spus vreodată că are un suflet gata să dea roade prețioase dacă e cultivat cu migală, nici că are înăuntru, asemenea celorlalți muritori, licărirea înțelepciunii eterne care se numește inteligență umană și că din licărirea aceea puteau să se ivească infinite scântei și lumină binefăcătoare. Nu i s-a sugerat că, fenomenal de mărunță cum era, avea în ea germenii tuturor sentimentelor nobile și gingașe, iar mugurii aceia neînsemnați puteau să se prefacă în flori minunate și viguroase, fără altă îngrijire decât o simplă privire din când în când. Niciodată nu i s-a dat de înțeles că are dreptul, prin

aceeași rigoare a Naturii în timp ce creștea, la anumite atenții de care pot fi lipsiți cei robuști, sănătoși, cei ce au părinți și casă, dar care se cuvin prin jurisprudență creștină invalidului, săracului, orfanului și dezmoștenitului.

Dimpotrivă, totul îi demonstra asemănarea cu un bolovan, care nici măcar nu are formă proprie, ci numai cea dată de apele care-l iau cu ele și de lovitura omului care-l disprețuiește. Totul îi demonstra că locul ei în ierarhia casei era inferior celui al pisicii, a cărei spinare primea mângâieri pline de blândete, și celui al mierlei, care sărea veselă în colivie.

Cel puțin, despre acestea nu s-a spus nicio dată, cu compasiune crudă, „Sărăcuța, mai bine ar fi murit“.

Trudă. Peisaj. Figură

Sumul cuptoarelor, care vegheau toată noaptea, răsuflând cu pufnituri aspre, se coloră într-un argintiu pal în spiralele cele mai îndepărtate; se ivi lumina bucuroasă în zare, dincolo de munți, iar încetul cu încetul se zămisliră din umbră, unul câte unul, dealurile care înconjoară Socartes, imensele taluzuri de pământ roșietic, clădirile negre. Clopotul stabilimentului strigă cu glas tăios: „La lucru“, iar sute și sute de oameni somnoroși ieșiră din casele lor, din cocioabe, colibe sau bordeie. Scârțâiră balamalele porților, iar din grajduri ieșiră pe îndelete catârii, îndreptându-se singuri spre adăptoare, și stabilimentul, care puțin mai devreme părea o reședință funebră dezvăluită de lumina infernală a cuptoarelor, se însuflețea, mișcându-și miile de brațe.

Aburul prinse să forfotească în cazanele gigantice mașini, care făcea să funcționeze în același timp aparatele din ateliere și instalația de spălare. Apa, care avea un rol atât de important în această operație, năvăli prin țevile înalte, de unde trebuia să sară pe cilindri. Râsete de femei și țipete de bărbați care tocmai își băuseră obișnuitul păhărel pe inima goală se făcură auzite înainte să înceapă munca. În cele din urmă, cu un scârțâit demonic, își porniră rotirea sitele cilindrice; apa se scurgea din una în alta, pulverizându-se, iar pământul murdar se zbugiuma întorcându-se vertiginos, rostogolindu-se și căzând din roată în roată, până se prefăcea într-un praf fin, ca de ciocolată. Suna ca o mie de fălci cu dinți slabi mestecând nisip; părea o moară din pricina mișcării amețitoare; caleidoscop, din cauza jocurilor de lumini, de apă și de pământ; o enormă jucărie sunătoare, alcătuită din nenumărate fleacuri, după zgomot. Nu te puteai concentra fără să te năpădească vertijul, în răsucirea neconținută a unui scul infinit de fire de apă, când limpezi și străvezii, când vopsite în roșu de argila feruginoasă. Nici un cap de om neobișnuit cu un asemenea spectacol n-ar fi putut asista la lupta crâncenă dintre cele o mie de roți dințate

care se mușcau fără încetare una pe alta, de cârlige care se agățau rozându-se și de șuruburi care, rotindu-se, scoteau vaiete tânguitoare, cerând să fie unse.

Spălarea se făcea în aer liber. Curelele de transmisie veneau, zbârnâind, dinspre mașină. Alte curele se puseră în mișcare și se făcură auzite niște bubuituri ritmice, o cadență înspăimântătoare, ai-doma unor pași de uriași sau unor bătăi de inimă violente ale mumei pământ. Era marele ciocan mecanic din atelier, care își începuse activitatea. Formidabila lui lovitură zdrobea fierul de parcă ar fi fost cocă moale, iar formele acelea de roți, arbori sau șine, care ne par veșnice datorită durtății lor, se deformau, încovoindu-se și schițând grimase, ca niște chipuri posomorâte. Ciocanul, izbind uniform, crea forme noi, la fel de tari precum cele geologice, care sunt opera migăloasă a veacurilor. Seamănă mult operele forței și ale răbdării.

Bărbați negri, ca de cărbune prefăcut în oameni, se adunau în jurul obiectelor de foc ieșite din forjă și, apucându-le cu prelungirea aceea incandescentă a degetelor denumită clește, le lucrau. Stranie sculptură cea zămislită de spiritul focului și de ciocan în chip de daltă. Roțile și arborii

miilor de vagonete, piesele stricate din aparatul de spălare se refăceau acolo și erau fabricate târnăcoape, sape și roabe. În capătul atelierului, ferăstraiele făceau să pâraie lemnul și fierul educat în trudă de către foc distrugea fibrele mărinimoase ale copacului smuls din pământ.

Afară, catării fuseseră înhămați la trenurile de vagonete. Se vedeau târând pământ nefolositor ca să-l verse pe taluzuri, sau mineral, ca să-l ducă la spălare. Reptilele lungi se întâlneau unele cu altele, fără a se ciocni vreodată. Intrau prin gurile galeriilor, când asemănarea cu alunecoșii locuitori ai crăpăturilor umede le era desăvârșită, iar când în negurile tunelului necheza catârul nesupus, s-ar fi crezut că saurienii se luptă, țișând. Acolo, în defileurile cele mai îndepărtate, sute de bărbați loveau pământul cu târnăcoapele, ca să-i smulgă, bucată cu bucată, comoara. Erau sculptorii figurilor ciudate și colosale, care zăboveau în picioare, atente, cu o gravitate învăluită în tăcere, contemplând invazia omului în misterioasele sfere geologice. Minerii dărau aici, sfredeleau dincolo, săpau mai încolo, scrijeleau în altă parte, spărgeau roca cretacică, spulberau frumoasele lamine de ardezie nisipoasă și șistoasă, disprețuiau calcarul

argilos, dădeau la o parte limonitul și oligistul, distrugeau superba dolomită, scotocind fără încetare până dădeau de silicatul de zinc, argintul Europei care, nefiind materia din care se fac cratițele, nu mai constituie o sursă grandioasă de bunăstare și de civilizație. Pe el și-a înălțat Belgia stindardul de măreție morală și politică. Oh! Tabla cositorită își are și ea epopeea ei.

Cerul era senin; soarele își împrăștia în voie razele și vasta proprietate Socartes strălucea împresurată deodată de lumina roșiatică. Roșii erau stâncile sculpturale; roșu, prețiosul mineral; roșu, pământul nefolositor acumulat pe nesfârșitele taluzuri, ca niște ziduri babilonice; roșu, solul; roșii, șinele și vagonetele; roșie, toată mașinăria; roșie, apa; roșii, bărbații și femeile care lucrau de-a lungul și de-a latul așezării Socartes. Culoarea aprinsă de cărămidă era uniformă, cu câteva variații nesemnificative, și cuprindea totul: în pământ și în case, în fier și în haine. Femeile care spălau păreau o pleiadă de echivoce nimfe de lut feruginos crud. În jos pe vâlcea, spre râu, curgea un pârâu cu apă roșie. Părea sudoarea din truda oamenilor și mașinilor, a fierului și a mușchilor.

Nela ieși din casă. Fără a munci în mine, era la rândul ei ușor colorată în roșu, întrucât praful

ideii că dincolo de ea se află noaptea. Lipsit de darul ce constituie nucleul expresiei omenești, chipul de Antinous orb avea seninătatea rece a marmurei, prefăcut prin geniu și prin daltă în statuie, iar prin forța vitală, în persoană. O suflare, o rază de lumină, o senzație, ar fi fost de ajuns să însuflețească frumoasa piatră, care, având deja toată grația formei, era lipsită doar de conștiința propriei sale frumuseți, care vine din facultatea de a cunoaște frumusețea exterioară.

Nu avea mai mult de douăzeci de ani; corpul lui, robust și elegant, armonios alcătuit, era demn pe de-a-ntregul de capul fără pereche pe care-l susținea. Nu s-a mai văzut niciodată o incorectitudine mai lamentabilă a Naturii decât cea reprezentată de acest tânăr, care primise, pe de o parte, daruri admirabile, ca să fie privat, pe de alta, de facultatea care îl pune cel mai mult în legătură cu semenii săi și cu minunatul ansamblu al creației. Incorectitudinea era atât de gravă, încât miraculoasele daruri deveneau zadarnice, ca și cum Creatorul ar fi făcut toate lucrurile și le-ar fi lăsat în negură, ca să nu poată să se recreeze în propriilor farmec. De parcă n-ar fi fost de-ajuns, tânărului îi dăduse o desăvârșită lumină interioară, o

judecată de înaltă clasă. Asta și să fie lipsit de facultatea de a percepe ideea vizibilă, forma, fiind în același timp divin ca un înger, frumos ca un bărbat și orb ca o plantă, era teribil, nu încapă îndoială. Vai, nu putem înțelege secretul unor imperfecțiuni atât de îngrozitoare. Dacă le-am înțelege, s-ar deschide pentru noi porțile care ascund misterele primordiale ale ordinii morale și fizice; am înțelege imensul mister al nenorocirii, al răului și al morții și am fi în stare să cântărim umbra perpetuă care urmează mereu binele și viața.

Don Francisco Penáguilas, tatăl tânărului, era un om mai mult decât cumsecade: era cum nu se poate mai bun, un om superior, cumpătat, pâinea lui Dumnezeu, binevoitor, cinstit și mărinimos, iar pe deasupra, instruit. Nu l-a urât nimeni niciodată; era cel mai respectat dintre toți proprietarii bogați din ținut și multe litigii s-au rezolvat prin medierea, întotdeauna înțeleaptă, a *domnului din Aldeacorba de Suso*. Casa în care l-am văzut i-a fost leagăn. În tinerețe fusese în America și, întorcându-se în Spania fără avere, s-a angajat în jandarmerie. Retras în satul natal, unde se ocupa cu muncile câmpului și cu creșterea vitelor, a moștenit o gospodărie destul de înstărită, iar în vremea poveștii noastre tocmai moștenise alta, și mai mare.

Nevastă-sa, andaluză, murise foarte tânără, lăsându-i un singur fiu, care îndată după naștere s-a dovedit lipsit în totalitate de cel mai valoros simț. Aceasta a fost durerea cea mai mare care a amărât zilele bunului tată. Ce folos să adune bogății și să vadă că are noroc în negoțuri și casa îi este îmbelșugată? Pentru cine toate acestea? Pentru cine nu putea să vadă nici vacile grase, nici pășunile înfloritoare, nici livada încărcată cu fructe. Don Francisco și-ar fi dat ochii fiului său, rămânând el orb câte zile ar mai fi trăit, dacă felul acesta de generozitate ar fi fost cu puțință în lumea pe care o cunoaștem; dar, întrucât nu este, nu putea don Francisco să prefacă în realitate nobilul sentiment din inima sa, ci doar să-i ofere nefericitului tânăr tot ce putea să-i facă mai puțin neplăcută negura în care trăia. Pentru el erau toate îngrijirile, nesfârșitele dezmierdări și gingășiile al căror secret îl știu doar mamele și câteodată tații, dacă ele nu mai sunt. Niciodată nu-și supăra băiatul în ceva ce ar fi putut să-i aducă alinare sau să-l distreze, în limitele onestității și ale moralității. Îl amuza cu povești și lecturi; îl trata cu o atenție îndatoritoare, îngrijindu-se de sănătatea lui, de plăcerile îngăduite, de instrucția și de educația creștină; întrucât

domnul de Penáguilas, care avea de bine, de rău principii severe, spunea: „Nu vreau ca fiu-meu să fie de două ori orb“.

Văzându-l plecând, iar pe Nela însoțindu-l, le zise cu duioșie:

– Nu vă îndepărtați prea mult astăzi. Nu alergați... Pe curând.

Se uită în urma lor din poartă, până când înconjurară gardul grădinii. După aceea intră, căci avea de făcut multe lucruri: să scrie o scrisoare fratelui său Manuel, să mulgă o vacă, să curețe un pom de ramuri uscate și să vadă dacă s-a ouat găina pestriță.

Prostii

Pablo și Marianela plecară pe câmp, urmați de Choto, care se ducea și venea bucuros și jucăuș, dând din coadă și împărțindu-și în mod egal mângâierile stăpânului și călăuzei stăpânului.

– Nela, zise Pablo, astăzi e o zi foarte frumoasă. Aerul din jur e suav și proaspăt, iar soarele încălzește fără să ardă. Unde mergem?

– Mergem înainte pe pajiștile astea, răspunse Nela, băgându-și mâna în unul din buzunarele de la haina tânărului. Ce mi-ai adus astăzi?

– Caută bine, ai să găsești ceva, zise Pablo, râzând.

– Maică, măiculiță! Ciocolată crudă... și deloc nu-mi place ciocolata crudă!... Nuci..., ceva învelit în hârtie...

– Unde mergem azi? repetă orbul.

– Unde vrei, scumpul meu, răspunse Nela, mâncând dulciurile și aruncând hârtia. Trebuie doar să poruncești, mărite rege.

Ochii negri ai Nelei străluciră de fericire, iar chipul ei de pasăre grațioasă și vioaie îi multiplica mijloacele de exprimare, mișcându-se fără încetare. Privind-o, ai fi crezut că vezi o fulgerare de reflexe tremurătoare, precum cele produse de lumină pe suprafața unei ape agitate. Ființa aceea plăpândă, al cărei suflet părea ferecat și strivit într-un trup miserabil, se mărea, creștea miraculos când era singură cu stăpânul și prietenul ei. Lângă el dobândea spontaneitate, perspicacitate, sensibilitate, dragă-lășenie, farmec, imaginație. Când se despărțeau, s-ar fi crezut că se închideau în urma ei porțile negre ale unei închisori.

– Păi eu zic să mergem unde vrei tu, făcu orbul. Îmi place să mă supun. Dacă te învoiești, ne ducem în pădurea de dincolo de Saldeoro. Dar numai dacă dorești.

– Bine, bine, ne ducem în pădure, exclamă Nela, bătând din palme. Dar, cum nu e nici o grabă, stăm jos când ostenim.

– Nu-i așa că-i minunat locul de la izvor, Nela? Unde sunt trunchiurile acelea mari, care par puse

acolo ca să ne așezăm noi și unde se aud cântând nenumărate păsări, încât pare raiul pe pământ.

– Trecem pe la moara despre care spui tu că bolborosește ca un bețiv. Vai, ce zi frumoasă și ce bucuroasă sunt!

– Strălucește puternic soarele, Nela? Chiar dacă ai să-mi spui că da, n-am să înțeleg, pentru că nu știu ce înseamnă a străluci.

– Strălucește puternic, da, dom'șorule. Și ție îți pasă de asta? Soarele e urât. Nu poți să-l privești în față.

– De ce?

– Pentru că doare.

– Ce doare?

– Te dor ochii. Ce simți tu când ești vesel?

– Când sunt liber, cu tine, amândoi singuri pe câmp?

– Da.

– Simt în piept o prospețime, o suavitate dulce...

– Așa te vreau! Măiculiță! Păi știi cum strălucește soarele.

– Cu prospețime?

– Nu, prostule.

– Dar cu ce?

– Cu asta.

– Cu asta... Și ce e asta?

– Asta, afirmă, din nou, Nela pe un ton de convingere fermă.

– Văd că lucrurile acestea nu se pot explica. Înainte îmi făceam o idee despre zi și despre noapte. Cum? Să vezi: era ziuă când vorbea lumea; era noapte când lumea tăcea și cântau cocoșii. Acum nu mai fac aceleași comparații. E ziuă când suntem împreună, eu și cu tine; e noapte când ne despărțim.

– Maică Precistă! exclamă Nela, dându-și în spate șuvițele care-i cădeau pe frunte. Mie, care am ochi, mi se pare la fel!

– Am să-i cer tatei să te lase să locuiești acasă la mine, ca să nu te mai desparți de mine.

– Bine, bine, spuse Maria, bătând din nou din palme.

Și, spunând-o, se îndepărtă sărind câțiva pași și, adunându-și fustele cu grație, prinse să danseze.

– Ce faci, Nela?

– Vai, băiete, dansez! Bucuria îmi e atât de mare, că mi-a venit chef să dansez.

Fu nevoie să treacă peste o îngrăditură scundă și Nela îi dădu mâna orbului. După ce depășiră obstacolul, o luară pe o ulicioară tapisată pe cei doi pereți rustici cu iederă și păducei viguroși. Nela

dădea la o parte crengile, ca să nu zgârie chipul prietenului ei, iar în cele din urmă, după ce coborâra o bucată de drum, suiră o coastă printre castani și nuci. Când ajunseră sus, Pablo îi spuse însoțitoarei sale:

– Dacă nu te superi, hai să ne așezăm aici. Simt pași de oameni.

– Sunt sătenii care se întorc din târgul de la Homedes. Astăzi e miercuri. Drumul mare e înaintea noastră. Să ședem aici, înainte de a o apuca pe drumul mare.

– E cel mai bine. *Choto*, vino-ncoa'.

Se așezară toți trei.

– E plin de flori! exclamă Nela. Măiculiță, ce frumoase!

– Culege-mi un buchet. Cu toate că nu le văd, îmi place să le țin în mână. Mi se pare că le aud.

– Asta chiar că e hazliu.

– Mi se pare că... ținându-le în mână, îmi dau de înțeles..., nu pot să-ți spun cum..., că sunt frumoase. În mine e ceva, nu pot să-ți spun ce..., ceva care corespunde cu ele. Vai, Nela, am senzația că înăuntru văd!

– Oh! Da, înțeleg...; e în noi toți. Soarele, ierburile, luna, cerul mare și albastru, întotdeauna plin

de stele..., toate, toate le avem înăuntru; vreau să spun că, pe lângă lucrurile divine din afară, noi avem altele înăuntru. Și nimic altceva... Iată o floare, alta, alta, șase: sunt diferite. Nu-i așa că nu știi ce sunt florile?

– Păi, florile, zise orbul puțin descumpănit, lipindu-și-le de față, sunt... zâmbetele pământului... Adevărul e că nu știu prea multe despre regnul vegetal.

– Maică Precistă, ce neștiință! exclamă Maria, mângâind mâinile prietenului său. Florile sunt stelele pământului.

– Ce prostie. Și stelele ce sunt?

– Stelele sunt ochii celor ce s-au dus în Cer.

– Atunci florile...

– Sunt ochii celor ce au murit și nu s-au dus încă în Cer, afirmă Nela cu toată convingerea. Morții sunt îngropați în pământ. Întrucât nu pot să stea acolo jos fără să arunce o privire pe Pământ, emană ceva ce urcă în formă de floare. Când sunt multe flori pe o pajiște, înseamnă că acolo... în vremuri îndepărtate au îngropat mulți morți.

– Nu, nu, răspunse Pablo cu seriozitate. Să nu crezi aiureli. Religia noastră ne învață că sufletul se desparte de trup și că viața pământească se sfârșește.

Ce se îngroapă, Nela, nu sunt decât rămășițe, un lut nefolositor care nu poate gândi, nici simți și nici vedea.

– Asta or spune-o cărțile, care, după cum zice Seňana, sunt pline de minciuni.

– Asta o spun credința și rațiunea, dragă Nela. Imaginația ta te face să crezi o mie de nătângii. Începutul cu încetul, am să le dăruim și vei avea idei drepte despre toate lucrurile din lumea asta și din cealaltă.

– Vai, vai unde era doctorașul de doi bani!... Fugi de-aici, n-ai vrut să mă faci să cred că Soarele stă locului și că Pământul se învârtete?... Cum se cunoaște că nu vezi! Maică Precistă! Să mor acușica dacă Pământul nu e mai neclintit ca stânca și Soarele fuge de ți-e mai mare dragul. Domșorule, nu-ți da aere de deștept, că eu am zăbovit multe ceasuri ziua și noaptea uitându-mă la cer și știu cum e condusă mașina asta... Pământul e jos, plin de insulițe mari și mici. Soarele răsare pe acolo și se ascunde pe-aici. E palatul lui Dumnezeu.

– Ce proastă!

– Și de ce n-ar fi așa? Vai! Tu n-ai văzut cerul într-o zi senină, frate. Parcă ar ploua cu binecuvântări... Eu nu cred că pot să fie oameni răi; nu, nu pot să fie, dacă-și înalță fața și văd ochiul ăla mare care se uită la noi.

– Religiozitatea ta, Nelilla, e plină de superstiții. Am să-ți insuflu idei mai bune.

– Nu m-au învățat nimic, zise Maria cu inocență. Dar eu, tot storcându-mi creierii, am ajuns la multe lucruri care mă alină și, când îmi vine o idee bună, spun: „Asta trebuie să fie așa, și nu altminteri“. Seara, când mă duc singură acasă, chibzuiesc la ce-are să fie cu noi când om muri și la ce mult ne iubește pe toți Sfânta Fecioară.

– Mama noastră iubitoare.

– Mama noastră iubită! Eu mă uit la cer și o simt deasupra mea, ca atunci când ne apropiem de cineva și-i simțim căldura răsuflării. Ea ne privește zi și noapte prin..., să nu râzi..., prin toate lucrurile frumoase de pe lume.

– Și lucrurile acelea frumoase?

– Sunt ochii ei, prostule. Ai înțelege bine dacă i-ai avea pe ai tăi. Cine n-a văzut un nor alb, un copac, o floare, apa curgând, un copil, roua, un mie-lușel, Luna trecând așa mândră pe cer și stelele, care sunt căutăturile ălor buni care-au murit...

– Cum or putea să se ducă-n cer dacă rămân sub pământ și din ei răsar flori?

– Iaca înțeleptul! Jos sunt până se spală de păcate, iar după aia suie zburând la cer. Fecioara îi

așteaptă. Da, prostule, crezi. Stelele, ce pot să fie, dacă nu sufletele ălor de sunt mântuiți? Și nu știi că stelele pogoară? Eu le-am văzut căzând așa, așa, făcând o dâră. Păi da, stelele pogoară când trebuie să ne spună ceva.

– Vai, Nela! exclamă Pablo, vajnic. Nesăbuințele îți sunt atât de mari, că mă farmecă, întrucât îți dezvăluie curățenia sufletului și puterea închipuirii. Toate greșelile astea vin dintr-o înclinație fără margini de a cunoaște adevărul, o facultate de-a ta, care ar fi desăvârșită dacă ar fi ajutată de rațiune și de educație... E nevoie să dobândești un har de preț, de care eu sunt lipsit; trebuie să înveți să citești.

– Să citesc!... Și cine are să mă-nvețe?

– Tata. Am să-l rog pe tata să te-nvețe. Știi că nu-mi refuză nimic. Ce păcat să trăiești așa! Sufletul îți e plin de comori neprețuite. Ai o bunătate fără pereche și o imaginație captivantă. Din tot ce are Dumnezeu în esența lui absolută, ți-a dat ție mare parte. O cunosc bine; nu văd ce e afară, dar văd înăuntru și toate minunile sufletului tău mi s-au dezvăluit de când îmi ești călăuză... De un an și jumătate! Parc-a fost ieri prima noastră plimbare... Nu, de mii de ani te cunosc. Pentru că e o legătură atât de puternică între ce simți tu și ce

simt eu!... Acum ai spus o grămadă de aiureli, iar eu, care știu cu adevărat câte ceva despre lume și despre religie, am fost mișcat și m-a năpădit entuziasmul ascultându-te. Am senzația că vorbești înăuntrul meu.

– Maică Precistă! exclamă Nela, încrucișându-și mâinile. O avea legătură cu ce simt eu?

– Ce?

– Că am venit pe lume ca să-ți fiu călăuză și ochii nu mi-ar fi buni de nimic dacă nu te-ar îndruma și nu ți-ar spune cum sunt toate frumusețile pământului.

Orbul își îndreptă gâtul deodată, cu hotărâre, și, întinzându-și brațele ca să atingă trupșorul prietenei sale, zise cu fermitate:

– Spune-mi, Nela: cum ești tu?

Nela nu răspunse nimic. Primise o lovitură de pumnal în inimă.

VII

Alte prostii

Și trăseseră sufletul. Meraseră mai departe, până la intrarea în pădurea de dincolo de Saldeoro. Se opriră într-un grup de nuci bătrâni, ale căror trunchiuri și rădăcini alcătuiau pe jos câteva trepte, cu goluri acoperite cu mușchi și capete numai bune ca să te așezi, căci arta nu le-ar fi dăltuit mai bine. Din înălțimea pădurii curgea un fir de apă, sărind din piatră în piatră, până își odihnea corpul ostenit într-un iaz care constituia sursa șuvoiului de unde se aprovizionau cei din partea locului. În față, pământul se afunda pe nesimțite, oferind o panoramă grandioasă de coline verzi populate cu păduri și cătune, de pășuni întinse unde pășteau în tihnă și nepăsare sute de vite. În margine, două dealuri îndepărtate și semețe, constituind capătul pământului, lăsau să se vadă pe o porțiune vastă

albastrul nespus de pur al mării. Era un peisaj a cărui contemplare revela sufletului sublimele legături cu infinitul.

Pablo se așează pe trunchiul unui nuc, sprijinindu-și brațul stâng pe malul iazului. Își ridică mâna stângă pentru a apuca ramurile care coborau atângându-i fruntea, iar frunzele se mișcau, lăsând să pătrundă când și când o rază de soare.

– Ce faci, Nela? zise băiatul după o pauză, întrucât nu percepea nici pașii, nici vocea, nici respirația tovarășei sale. Ce faci? Unde ești?

– Aici, răspunse Nela, punându-i mâna pe umăr. Admiram marea.

– Ah! E foarte departe?

– Se vede după dealurile din Ficóbriga.

– Mare, imensă, atât de mare că am putea s-o privim o zi întreagă fără s-o putem cuprinde, nu-i așa?

– Nu se vede decât un crâmpoi, ca bucata pe care-o iei în gură când muști dintr-o pâine.

– Înțeleg. Toată lumea spune că nici o frumusețe nu se compară cu a mării, datorită simplității ei... Ascultă, Nela, ce am să-ți spun... Dar ce faci?

Nela, apucând cu mâinile amândouă creanga de nuc, plutea suspendată și se legăna amuzant.

– Sunt aici, domșorule. Mă întrebam de ce nu ne dă Dumnezeu nouă, oamenilor, aripi, ca să zburăm

ca păsările. Ce e mai frumos decât să facem... zbâr, să ne ridicăm în văzduh și să ne ducem în zbor tocmai în vârful dintre Ficóbriga și mare!...

– Dacă Dumnezeu nu ne-a dat aripi, ne-a dat în schimb gândirea, care zboară mai mult decât toate păsările, pentru că ajunge până la Dumnezeu... Spune-mi tu: de ce-aș vrea eu aripi de pasăre, dacă Dumnezeu nu mi-ar fi îngăduit gândirea?

– Păi mie mi-ar plăcea să am și una, și alta. Iar dacă aș avea aripi, te-aș lua în cioc ca să te duc prin cele lumi și să te urc sus de tot, în nori.

Orbul își întinse mâna până dădu de capul Nelei.

– Așază-te lângă mine. Nu ești obosită?

– Puțin, răspunse ea, șezând și sprijinindu-și capul cu încredere copilărească pe umărul stăpânului ei.

– Răsufală cu putere, Nelilla; tu ești frântă de oboseală. După cât ai zburat... Uite ce voiam să-ți spun: vorbind despre mare, mi-ai adus aminte de ce mi-a citit tata aseară. Știi că, de la vârsta de când am uzul rațiunii, obișnuiește să-mi citească în fiecare seară diferite cărți de știință și de istorie, de artă și de desfătare. Lecturile alea și plimbările astea se poate spune că sunt viața mea întreagă. Mi-a

dat Domnul, ca să-mi compenseze orbirea, o memorie bună și grație ei am scos foloase din lecturi, căci, cu toate că au fost fără metodă, eu, la urma urmelor, am izbutit să pun puțină ordine în ideile care-mi intrau în minte. Ce plăcere nesfârșită simteam când înțelegeam ordinea admirabilă a Universului, rotirea armonizată a astrelor; învârtirea atomilor minusculi și apoi legile, și mai admirabile, care ne guvernează sufletul! M-a desfătat și Istoria, care este o poveste adevărată despre tot ce au făcut oamenii până acum, dovedindu-se, fetițo, că au făcut mereu aceleași răutăți și aceleași prostii, deși au evoluat mereu, apropiindu-se cât au putut, dar fără a ajunge vreodată la perfecțiunile pe care numai Dumnezeu le are. În cele din urmă, mi-a citit tata lucruri subtile și cam profunde pentru a fi pătrunse numaidecât, dar care te lasă cu sufletul la gură și te cuceresc când meditezi asupra lor. Este o lectură care lui nu-i place, pentru că nu înțelege și care pe mine m-a istovit uneori, ca să mă încante alteori. Dar nu încapă îndoială că, atunci când dai de un autor care știe să vorbească limpede, materiile acestea sunt minunate. Conțin idei despre cauze și efecte, despre motivul din care gândim și modul cum gândim și ne învață esența tuturor lucrurilor.

Nela părea să nu priceapă o iotă din ce-i spunea prietenul ei; dar asculta din tot sufletul, cu gura deschisă. Ca să-și însușească esențele și cauzele de care îi vorbea stăpânul, deschidea ciocul aidoma păsării care pândește zborul muștei pe care vrea să o vâneze.

– Cum îți spuneam, adăugă el, azi-noapte a citit tata câteva pagini despre frumusețe. Autorul vorbea despre frumusețe și spunea că este scânteierea bunătății și a adevărului, cu alte multe concepte ingenioase și atât de bine expuse, că era o plăcere să le auzi.

– Cartea aia, făcu Nela cu vanitate, dorind să dea dovadă de cultură, n-o fi ca una pe care-o are taica Centeno, îi zice... *O mie și nu știu câte nopți.*

– Nu-i asta, prostuț; vorbește despre frumusețe în absolut... Oare nu înțelegi ce e frumusețea ideală? Nici asta nu înțelegi... Trebuie să știi că există o frumusețe care nu se vede și nu se atinge, nu se percepe cu nici un simț.

– Ca, de exemplu, Fecioara Maria, îl întrerupse Nela, pe care n-o vedem și n-o atingem, căci imaginile nu sunt ea însăși, ci portretul ei.

– Ai dreptate; așa este. Gândindu-ne la asta, tata a închis cartea, iar el spunea un lucru și eu altul.

Am vorbit despre formă și tata mi-a spus: „Din nefericire, tu nu poți s-o înțelegi“. Eu am susținut că da; am spus că nu există decât o singură frumusețe și că aceea trebuia să fie bună pentru toate.

Nela, prea puțin atentă la lucruri atât de subtile, luase florile din mâna prietenului ei și le combina culorile vesele.

– Eu aveam o idee despre asta, spuse orbul cu multă energie, o idee pe care o îndrăgesc de câteva luni. Da, o susțin, o susțin... Nu, nu am nevoie de ochi pentru asta. I-am zis tatei: „Concep un tip de frumusețe încântătoare, un tip care conține toate frumusețile posibile; acel tip este Nela“. Tata a izbucnit în râs și mi-a spus că da.

Nela se făcu roșie ca focul și nu fu în stare să răspundă nimic. Câteva clipe de panică și de angoasă crezu că orbul o *privește*.

– Da, tu ești frumusețea cea mai desăvârșită care se poate închipui, adăugă Pablo cu căldură. Cum ar fi cu puțință ca bunătatea ta, inocența ta, candoarea ta, grația ta, imaginația ta, sufletul tău ceresc și duios, care a fost capabil să-mi înveselească zilele triste, cum ar fi cu puțință să nu fie reprezentate în aceeași frumusețe?... Nela, Nela, îngăimă cu multă trudă. Nu-i adevărat că ești foarte frumoasă?

Nela tăcu. Își pusese instinctiv mâinile în cap, prinzându-și în păr floricelele pe jumătate ofilite pe care le culesese înainte pe pajiște.

– Nu răspunzi? E adevărat că ești modestă. Altminteri, n-ai fi atât de minunată cum ești. Ar fi încălcată logica frumuseților și asta nu se poate. Nu răspunzi?...

– Eu... murmură Nela cu timiditate, fără a-și lua mâna din păr, nu știu..., se zice că atunci când eram mică eram foarte drăguță... Acum...

– Și acum.

Maria, în descumpănirea ei fără margini, izbuti să vorbească astfel:

– Acum..., știi și tu că oamenii spun multe prostii..., se înșală... Uneori, ăi de are mai mulți ochi vede mai puțin.

– Oh! Ce bine spus! Vino-ncoa, îmbrățișează-mă.

Nela nu putu să se ducă numaidecât, pentru că reușise să-și încropească în păr un fel de ghirlandă de floricele și fu năpădită de o dorință irezistibilă de a observa efectul podoabei în cristalul limpede al apei. Pentru prima oară în viața ei se simți cochetă. Sprijinindu-se pe mâini, se privi în iaz.

– Ce spui, Mariquilla?

– Mă uit în apă, că e ca o oglindă, lămuri cu toată inocența ei, trădându-și cochetăria.

– Tu nu ai nevoie să te oglindești. Ești frumoasă ca îngerii din jurul tronului lui Dumnezeu.

Sufletul orbului se umplu de entuziasm și de fervoare.

– Apa a început să tremure și nu mă văd bine, domnișorule. Ea tremură ca mine. E mai liniștită, nu se mai mișcă... Mă privesc... acum.

– Ce frumoasă ești! Vino, fetița mea, zise orbul, întinzându-și brațele.

– Frumoasă, eu! protestă ea, buimăcită și tulburată. Păi asta pe care-o văd în iaz nu-i atât de urâtă cum se spune. Sunt destui care nu știu să vadă.

– Da, destui.

– Dacă m-aș îmbrăca cum se îmbracă altele...! exclamă copila cu mândrie.

– Ai să te îmbraci.

– Și cartea aia spune că eu sunt frumoasă? întrebă ea, apelând la toate mijloacele de convingere.

– O spun eu, căci posed un adevăr imuabil, proclamă orbul, împins de arzătoarea-i fantezie.

– Se poate, observă Nela, îndepărtându-se de oglinda ei gânditoare și nu prea mulțumită, ca oamenii să fie dobitoci și să nu înțeleagă lucrurile cum sunt.

– Omenirea e supusă nenumăratelor greșeli.

– Așa cred, zise Mariquita, găsind multă alinare în cuvintele prietenului ei. De ce trebuie să râdă de mine?

– Oh, mizerabilă condiție a oamenilor! exclamă orbul, exaltat până la absurd de judecata lui delirantă. Darul vederii poate provoca mari rătăcirii... Îi îndepărtează pe oameni de posedarea adevărului absolut... Și adevărul absolut spune că tu ești frumoasă, fără pată sau umbră de urâtenie. Să-mi spună contrariul și am să-i contrazic... Să se ducă ei la plimbare cu formele lor. Nu... Forma nu poate fi masca Satanei pusă pe fața lui Dumnezeu. Vai, ignoranții! Câte aiureli vă fac să vedeți ochii voștri! Nela, Nela, vino, vreau să te am lângă mine și să-ți mângâi căpșorul frumos.

María se aruncă în brațele prietenului său.

– Fetiță frumoasă, exclamă el, strângând-o ca în delir la pieptul lui, te iubesc din tot sufletul!

Nela nu spuse nimic. În sufletul ei, plin de tandrețe castă, se revărsau sentimentele cele mai delicate. Tânărul, palpitând și frământat, o îmbrățișă și mai puternic, șoptindu-i la ureche:

– Te iubesc mai presus de propria-mi viață. Îngerul lui Dumnezeu, iubește-mă, sau mor.

María se eliberă din brațele lui Pablo, iar acesta căzu într-o meditație profundă. O forță violentă,

irezistibilă, o împingea să se privească în oglinda apei. Alunecând ușor, ajunse pe mal și-și văzu pe fundul verzui imaginea mizerabilă, cu ochii negri, cu tenul plin de pistrui, cu năsucul ascuțit, deși nu lipsit de farmec, părul rar și fizionomia schimbătoare de pasăre. Își întinse trupul ca să-și vadă bustul și îi păru deplorabil de dizgrațios. Florile din păr îi căzură în apă, făcând să tremure suprafața, iar odată cu suprafața, imaginea. Fata Canelei simți că i se smulge inima din piept și căzu îndărăt, murmurând:

– Maică Precistă, ce urâtă sunt!

– Ce spui, Nela? Mi s-a părut că-ți aud glasul.

– Nu spuneam nimic, băiatul meu... Mă gândeam... da, mă gândeam că e timpul să ne întoarcem acasă la tine. Curând are să fie ora mesei.

– Da, să mergem, ai să mănânci cu mine și în după-amiaza asta plecăm iarăși. Dă-mi mâna, nu vreau să te desparți de mine.

Când ajunseră acasă, don Francisco Penáguilas era în curte, însoțit de doi domni. Marianela îl recunoscu pe inginerul din mine și pe insul care se rătăcise în Groaznica în seara dinainte.

– Sunt aici, zise, domnul inginer și fratele său, domnul de ieri-seară.

Cei trei bărbați se uitau cu interes vădit la orbul care se apropia.

– De ceva vreme te așteptăm, fiule, îi spuse don Francisco, luându-l de mână și prezentându-l doctorului.

– Să intrăm, zise inginerul.

– Binecuvântați să fie oamenii înțelepți și milostivi! exclamă tatăl, privindu-l pe Teodoro. Intrați, domnilor. Binecuvântat fie ceasul când veniți în casa mea.

– Să vedem cazul acesta, îngăimă Golfín.

Când intrară Pablo și cei doi frați, don Francisco se întoarse spre Mariquilla, care rămăsese în mijlocul curții, nemișcată și uimită, și îi spuse cu bunătate:

– Știi, Nela, e mai bine să pleci. Fiul meu nu poate să mai iasă în după-amiaza asta.

Apoi, văzând că nu pleacă, adăugă:

– Poți să te duci în bucătărie. Dorotea are să-ți dea niște dulciuri.

VIII

Continuă prostiile

În ziua următoare, Pablo și călăuza lui ieșiră din casă la aceeași oră, dar întrucât cerul era cam înnorat și sufla un vânticel deloc plăcut care amenința să se prefacă în vijelie, hotărâră să-și scurteze plimbarea. Străbătând pajiștea obștească din Aldeacorba, își continuară drumul pe marele taluz de la mine spre apus, vrând să coboare la săpături.

– Nela, trebuie să-ți vorbesc despre ceva ce are să te umple de bucurie, zise orbul, când se aflau de parte de casă. Nela, îmi tresaltă inima de fericire...! Mi se pare că Universul, Științele, Istoria, Filosofia, Natura, tot ce am învățat mi-a pătruns înăuntru și călătorește prin mine..., e ca o procesiune. I-ai văzut pe domnii care mă așteptau ieri...

– Don Carlos și fratele lui, cu care ne-am întâlnit ieri-seară.

– E un învățat vestit, care a colindat toată America, realizând vindecări miraculoase... A venit să-și viziteze fratele... Cum don Carlos e prieten la cataramă cu tata, l-a rugat să mă examineze... Ce drăgăstos e și ce bun! Mai întâi a stat de vorbă cu mine, mi-a pus întrebări și mi-a povestit lucruri hazlii. Apoi mi-a cerut să stau liniștit, i-am simțit mâinile pe pleoapele mele... După un răstimp nescârșit a rostit niște cuvinte pe care nu le-am înțeles; erau termeni de medicină. Tata nu mi-a citit niciodată nimic de medicină. După aia m-au dus la o fereastră. În vreme ce mă observa cu nu știu ce instrument, era o tăcere în odaie...! Doctorul i-a spus apoi tatei: „Vom încerca“. Spuneau și altceva, încet, ca să nu-i pot auzi, și cred că mai vorbeau și prin semne. Când au plecat, tata mi-a spus: „Băia-tul meu scump, nu pot să-ți ascund bucuria care m-a năpădit. Acest om, acest înger al lui Dumnezeu mi-a dat speranță, deși palidă; dar se pare că de speranță te agăți cu atât mai mult cu cât e mai mică. Vreau să mi-o scot din suflet spunându-mi că e cu neputință, nu, nu, aproape cu neputință, dar ea... se ține scai“. Așa mi-a vorbit tata. După glas am știut că plânge... Ce faci, Nela, dansezi?

– Nu; sunt aici, lângă tine.

– Pentru că-n alte dăți dansezi când îți spun ceva vesel... Dar unde mergem astăzi?

– Astăzi e timp urât. Hai spre Trascava, care e un loc adăpostit, și apoi coborâm la Vapor și la Groaznica.

– Bine, cum vrei... Vai, Nela, tovarășa mea, dacă ar fi adevărat, dacă Dumnezeu s-ar milostivi de mine și mi-ar îngădui să te văd!... Chiar dacă vederea mi-ar ține o zi și în ziua următoare aș orbi la loc, cât i-aș mulțumi!

Nela nu spuse nimic. După ce își arată bucuria înflăcărată, rămase meditănd cu ochii pironiți în pământ.

– Se văd pe lume lucruri foarte ciudate, adăugă Pablo, și mila lui Dumnezeu are așa... prăpăstii, la fel ca mânia lui. Vine deodată, după zburcitură îndelungată și pedepse, așa cum clocotește furia după fericirile care se credeau sigure și veșnice, nu ți se pare?

– Da, ceea ce nădăjduiești se va împlini, zise Nela cu fermitate.

– De unde știi?

– Mi-o spune inima.

– Ți-o spune inima! De ce n-ar fi adevărate presimțirile astea? întrebă Pablo cu ardoare. Da,

sufletele alese pot uneori să presimtă o întâmplare. Eu am băgat de seamă la mine, căci, întrucât vederea nu mă împiedică să mă analizez pe mine însumi, am constatat că spiritul îmi șoptea lucruri de neînțeles. Apoi a avut loc un eveniment și mi-am zis cu uimire: „Știam ceva despre asta“.

– Mie mi se întâmplă la fel, replică Nela. Ieri mi-ai spus tu că mă iubești mult. Când m-am dus acasă, îmi ziceam în sinea mea: „E ciudat, dar eu știam ceva despre asta“.

– E minunat, fetiço, cum sunt armonizate sufletele noastre. Unite prin voință, nu le lipsește decât o legătură. Legătura aceea o vor avea, dacă eu dobândesc prețiosul simț care-mi lipsește. Ideea de a vedea nu se zămislește în gândul meu fără să fie precedată de ideea de a te iubi și mai mult. Dobândirea acestui simț nu înseamnă pentru mine altceva decât darul de a admira într-un mod nou ceea ce îmi trezește deja admirația și dragostea... Dar mi se pare că ești tristă astăzi.

– Da, sunt..., iar dacă este să-ți spun adevărul, nu știu de ce... Sunt foarte veselă și foarte tristă; ambele lucruri în același timp. Astăzi e vreme atât de urâtă!... Ar fi mai bine să nu existe ziua, să fie mereu noapte.

– Nu, nu; lasă lucrurile așa cum sunt. Noapte și zi, dacă Dumnezeu îngăduie în cele din urmă să le deosebesc, ce fericit voi fi!... De ce ne oprim?

– Suntem într-un loc primejdios. Să ne dăm la o parte, ca s-o luăm pe cărare.

– Ah! Trascava. Iarba asta alunecoasă coboară până în grotă. Cel care cade în ea nu mai iese. Să mergem, Nela; nu-mi place locul ăsta.

– Prostule, de aici până la intrarea în grotă e cale lungă. Și ce frumoasă e astăzi!

Nela, oprindu-se și ținându-și tovarășul de braț, privea gura genunii, care se căsca în terenul ca o pâlnie. Un covor de iarbă foarte fină acoperea micul crater concav și adânc. În măruntaiele sale, o stâncă mare și alungită se întindea printre buruieni, anason, muri, papură și o cantitate imensă de floricele multicolore. Părea o limbă gigantică. Lângă ea se ghicea, sau mai degrabă se vedea, un gol, un abis ascuns de ierburi dese, ca acelea pe care a trebuit să le taie don Quijote când s-a scoborât în peștera lui Montesinos.

Nela nu se sătura să privească.

– De ce spui că e frumoasă cumplita Trascava? o întreabă prietenul ei.

– Pentru că e plină de flori. Săptămâna trecută erau toate uscate; dar au reînviat de ți-e mai mare

dragul. Maică Precistă! O grămadă de păsări se odihnesc acolo și fluturi nenumărați iau miere din flori... *Choto, Choto*, vino-ncoă', nu speria bietele păsărele.

Câinele, care coborâse, se întoarse bucuros la chemarea Nelei, iar pașnica republică a păsărilor își luă din nou în stăpânire statele.

– Pe mine mă îngrozește locul ăsta, făcu Pablo luând-o pe fată de braț. Și acum, ne ducem spre mine? Da, cunosc drumul. Sunt pe domeniul meu. Pe aici mergem drept spre Vapor... *Choto*, du-te înainte, nu mi te încurca printre picioare.

Coborau pe o cărare în trepte. Ajunseră curând la o concavitate formată de exploatarea minieră. Lăsând în urmă verdele zonei vegetale, intrară brusc în șanțul geologic, enorm, ai cărui pereți, dăltuiți de sfredel și de târnăcop, etalau o interesantă stratificare, ale cărei pături erau alcătuite din cele mai felurite materiale, colorate în nenumărate nuanțe. Acela era locul care lui Teodoro Golfín îi păruse interiorul unui mare vas naufragiat, măcinat de valuri, iar numele său popular justifica această comparație. Dar ziua se admirau mai ales scoarțele suprapuse ale stratificării, cu vinele lor sulfuroase și carbonatate; sedimentele negre,

ligniții, unde zace negurosul jais; straturile de pământ feruginos, care pare frământat cu sânge; lamele mari și desăvârșite de rocă, sparte în mii de puncte de arta omenească, cu vârfuri zbârlite, cu tăieturi și sfâșieturi. Aidoma unei răni deschise în țesutul organic, văzută la microscop. Pârâul, cu ape saturate cu oxid de fier curgând spre mijloc, părea un șuvoi de sânge.

– Unde ne este scaunul? întrebă domnișorul de Penáguilas. Să mergem la el. Acolo n-are să ne su-pere vântul.

Din fundul imensei gropi suiră puțin pe poteca anevoioasă, deschisă printre pietrele abrupte, pământ și tufe de anason, și se așezară la umbra unei gigantice stânci pline de crăpături și despicate la mijloc. Erau mai degrabă două stânci, lipite una de alta, cu margini denivelate, ca două mandibule fără dinți care se sforțează să muște.

– Ce bine-i aici! zise Pablo. Uneori iese un curent de aer din grota asta, dar astăzi nu simt nimic. Simt, în schimb, clipocitul apei înăuntru, în măruntaiele Trascavei.

– Astăzi e tăcută, observă Nela. Vrei să te întinzi?

– Ce idee bună ai. Azi-noapte n-am dormit gândindu-mă la ce mi-a spus tata, la medic, la ochii

mei... Toată noaptea am simțit o mână intrând în ochii mei și deschizând în ei o ușă închisă și mucegăită.

Spunând aceasta, se așează pe piatră, odihnindu-și capul în poala Nelei.

– Ușa aceea, continuă, din cotloanele cele mai ascunse ale simțurilor mele, s-a deschis, cum ți-am spus, lăsând să se vadă o încăpere, unde zăbovea închisă ideea care mă urmărește. Vai, Nela, scumpa mea, fetiță idolatrizată, dacă Dumnezeu mi-ar îngădui harul care-mi lipsește!... Cu el m-aș crede cel mai fericit dintre oameni, eu care aproape că sunt cel mai fericit numai pentru că te am ca prietenă și tovarășă a vieții mele. Pentru ca amândoi să fim o singură ființă îmi lipsește foarte puțin: nu-mi trebuie decât să te văd și să renasc în frumusețea ta, cu plăcerea vederii pe care încă nu o înțeleg, dar pe care o concep într-un mod vag. Am curiozitatea spiritului; a ochilor îmi lipsește. Mi-o închipui ca pe un nou fel al dragostei ce-ți port. Eu sunt năpădit de frumusețea ta; dar e ceva în ea care nu-mi aparține încă.

– Nu auzi? zise Nela deodată, dovedind că e interesată de lucruri complet diferite de cele spuse de prietenul ei.

– Ce?

– Aici, înăuntru... Trascava!... Vorbește. Și Trascava, observă Nela, pălind, e un murmur, un da, da, da... Câteodată aud vocea mamei, care îmi spune limpede: „Fata mea, ce bine e aici!“.

– E imaginația ta. Și imaginația vorbește; am uitat să spun. A mea uneori atâta trăncănește, că trebuie să-i cer să tacă. Glasul îi e țipător, întretăiat, insuportabil, așa cum al conștiinței e grav, molcom, convingător și ceea ce spune nu admite contrazicere.

– Acum parcă ar plânge... Vocea se pierde încetul cu încetul, zise Nela, atentă la ce auzea.

O rafală de vânt urcă brusc din grotă.

– N-ai băgat de seamă că a scos un suspin prelung?... Acum se aude din nou vocea; vorbește încet și îmi spune la ureche, încetișor, încetișor...

– Ce îți spune?

– Nimic, răspunse fulgerător Maria, după o pauză. Tu zici că sunt prostii. Pesemne că ai dreptate.

– Am să-ți scot eu din cap gândurile astea absurde, zise orbul, luându-i mâna. Ne vom petrece toată viața împreună. Oh! Dumnezeuule! Dacă n-am să dobândesc facultatea de care m-ai privat la naștere, de ce mi-ai dat speranțe? Bietul de mine,

dacă nu mă nasc din nou în mâinile doctorului Golfín. Pentru că va însemna să mă nasc din nou. Și ce naștere! Ce viață nouă! Fetița mea, îți jur pe ideea de Dumnezeu pe care o am în sinea mea, clară, vădită, imuabilă, că eu și cu tine nu ne vom despărți niciodată din voința mea. Eu voi avea ochi, Nela, voi avea ochi ca să mă recreez în frumusețea ta divină și atunci mă voi căsători cu tine. Vei fi soția mea iubită..., vei fi viața vieții mele, odihna și mândria sufletului meu. Nu spui nimic la toate astea?

Nela strânse la piept frumosul cap al tânărului. Vru să vorbească, dar emoția nu-i permitea.

– Și dacă Dumnezeu nu vrea să-mi îngăduie harul acela, adăugă orbul, nici atunci n-ai să te desparți de mine, vei fi și așa soția mea, dacă nu-ți repugnă să te legi de un orb. Nu, nu, fetița mea, nu vreau să-ți impun un jug atât de împovăraător. Vei găsi bărbați valoroși care te vor iubi și care vor putea să te facă fericită. Extraordinara ta bunătate, nobilele tale calități, frumusețea ta vor captiva inimile și vor aprinde dragostea cea mai pură în sufletul celor ce te vor cunoaște, asigurându-ți un viitor minunat. Eu îți jur că te voi iubi cât voi trăi, orb sau cu vedere, și că sunt gata să-ți jur în fața

lui Dumnezeu o iubire mare, nesățioasă, veșnică.
Nu-mi spui nimic?

– Ba da; că te iubesc mult, mult de tot, zise Nela, apropiindu-și chipul de al prietenului ei. Dar nu te căzni să mă vezi. Poate că nu sunt atât de frumoasă cum crezi tu.

Spunând aceasta, Nela, scotocind prin buzunar, scoase o bucată de sticlă acoperită cu mercur, un rest nefolositor și șters dintr-o oglindă falsă care se spărsese în casa Seănanei săptămâna trecută. Se privi în ea; dar, din pricina micimii ciobului, era silită să se privească pe părți, succesiv și treptat, mai întâi un ochi, apoi nasul. Îndepărtându-l, izbuti să cuprindă jumătate din întreg. Vai! Ce trist fu rezultatul examinării! Puse oglinda la loc și lacrimi grele îi izvorâră din ochi.

– Nela, mi-a căzut o picătură pe frunte. Plouă cumva?

– Da, scumpul meu, pare că plouă, zise Nela, suspinând.

– Nu, plângi tu. Păi să știi că mi-o spunea inima. Tu ești bunătatea însăși; sufletul tău și al meu sunt unite printr-o legătură misterioasă și divină; nu se pot despărți, nu-i așa? Sunt două părți ale unui singur lucru, nu-i așa?

– Așa e.

– Lacrimile tale îmi răspund mai limpede decât orice ai putea să-mi spui. Nu-i așa că mă vei iubi la fel de mult dacă îmi redau vederea sau dacă rămân orb?

– La fel de mult, da, la fel, afirmă Nela, tulburată și cu înflăcărare.

– Și mă vei însoți?...

– Mereu, mereu...

– Ascultă, zise orbul într-o pornire iubitoare: dacă ar trebui să aleg între a nu vedea și a te pierde, prefer...

– Preferi să nu vezi... Oh, Maică Precistă, ce bucurie simt în suflet!

– Prefer să nu-ți văd frumusețea cu ochii, pentru că o văd înăuntrul meu, limpede ca adevărul pe care-l proclam în sinea mea. Înăuntrul meu ești tu, iar persoana ta mă seduce și mă face să mă îndrăgostesc mai presus de orice.

– Da, da, da, întări Nela cu nesăbuiță, eu sunt frumoasă, sunt foarte frumoasă.

– Ascultă: am un presentiment..., da, un presentiment. În sinea mea parc-ar fi Dumnezeu, care-mi vorbește și îmi spune că voi avea ochi, că te voi vedea, că vom fi fericiți... Nu simți tu la fel?

- Eu... Inima îmi spune că mă vei vedea. Dar mi-o spune frângându-se.

- Îți voi vedea frumusețea, ce fericire! exclamă orbul, având întipărită pe față o expresie delirantă, care era expresia lui caracteristică în anumite momente. Dar o văd; o văd înăuntrul meu, limpede ca adevărul pe care-l proclam și care-mi umple sufletul.

- Da, da, da... repetă Nela cu nesăbuință, cu ochii înspăimântați, cu buzele tremurând. Eu sunt frumoasă, sunt foarte frumoasă.

- Binecuvântată să fii...

- Și tu! adăugă ea, sărutându-l pe frunte. Ți-e somn?

- Da, mi se face somn. N-am dormit azi-noapte. Mă simt atât de bine aici...

- Dormi.

Începu să cânte un cântec de leagăn, cum se cântă copiilor când le este somn. Puțin după aceea, Pablo dormea. Nela auzi din nou vocea din Trascava, spunându-i: „Fata mea, aici, aici“.

voințe eroice fusese atât de puternic, încât în cele din urmă ajunseseră gâfâind pe malul năzuit, lăsând în urmă valurile tulburi în care se zbuciumă în veșnic naufragiu ordinara plebe.

Teodoro, cel mare, era medic înainte să ajungă inginer Carlos. Îl ajutase pe acesta din urmă cât putuse, atâta vreme cât tânărul avusese nevoie, iar când îl văzuse pornit pe drumul lui, o luase și el pe cel râvnit de inima-i aventuroasă, plecând în America. Acolo muncise, alături de alți medici europeni morți de foame, dobândind curând bani și faimă. Făcuse o călătorie în Spania, se întorsese în Lumea Nouă, venise mai târziu, ca să plece iarăși. În fiecare din aceste excursii cutreiera Europa în lung și-n lat, ca să-și însușească progresele științei oftalmologice, pe care o cultiva.

Era un bărbat cu trăsături grosolane, brunet, cu fizionomie pe cât de inteligentă, pe atât de senzuală, buze groase, păr negru și zbârlit, cu privirea scânteietoare; o natură neobosită, cu constituție puternică, deși puțin măcinată de clima americană. Chipul, mare și rotund; fruntea osoasă, părul rebel, deși scurt, focul ochilor, mâinile groase fuseseră motivul pentru care se spusese despre el: „Este un leu negru“. Într-adevăr, părea un leu și,

ca rege al animalelor, își manifesta neconținut prețuirea față de el însuși. Dar vanitatea acelui om remarcabil era cea mai scuzabilă dintre toate vanitățile, întrucât consta în a scoate la iveală două titluri de glorie: pasiunea pentru chirurgie și originea umilă. Vorbea, în general, incorect, fiind incapabil să-și construiască propozițiile cu grație și eleganță. Frazele lui, rapide și întretăiate, se acomodau emanației gândirii sale, care era un fel de emanație electrică. De multe ori, Sofía, cerându-i părerea despre ceva, spunea: „Să vedem ce gândește despre aceasta agenția de știri Havas“.

– Noi, preciza Teodoro, deși ne tragem din ierburile câmpului, adică din neamul cel mai neînsemnat care se cunoaște, am devenit arbori viguroși... Trăiască munca și inițiativa omului!... Eu cred că noi, deși în aparență venim din regiunea Maragatería, avem sânge englez în vene... Până și numele nostru de familie pare de pură castă saxonă. Eu l-aș descompune în felul acesta: *Gold*, aur...; *to find*, a găsi... Este, cum am spune, căutător de aur... Iată că, în vreme ce frate-meu îl caută în măruntaiele pământului, eu îl caut înăuntrul minunat al acelui univers în miniatură care este ochiul uman.

Pe vremea acestei povești adevărate venea din America, pe ruta New York – Liverpool, și, după cum spunea, surghiunul său se încheiase definitiv; dar nu-l credeau, pentru că mai spusese asta și-n alte dăți, după care făcuse contrariul.

Fratele său Carlos era un sfânt, un om foarte pașnic, studios, sclav al datoriei, pasionat de mineralogie și metalurgie în asemenea măsură, că le așeza pe aceste două tinere cu 100 de coți deasupra nevestei. În rest, cei doi soți trăiau în armonie completă, sau, cum spunea Teodoro, în stare *izomorfă*, întrucât cristalizau în același sistem. Cât despre el, întotdeauna când venea vorba de căsătorie, spunea râzând: „Căsătoria ar fi pentru mine o *epigeneză*, sau cristal pseudomorf, adică un sistem de cristalizare care nu mi se potrivește“.

Era Sofia o doamnă excelentă, de o frumusețe banală, diminuată din ce în ce mai mult din pricina lamentabilei tendințe spre obezitate. I se spusese că atmosfera de cărbune de piatră slăbește și de aceea se hotărâse să locuiască la mine, intenționând să petreacă acolo tot anul. Atmosfera aceea, saturată cu praf de calamină și cu fum, îi provoca destulă neplăcere. Nu avea copii vii și principala ei ocupație consta în a cânta la pian și în a pune la cale reuniuni

caritabile ale doamnelor pentru ajutor domiciliar și susținerea spitalelor și școlilor. La Madrid, o bună parte din an, activitatea ei ar fi făcut minuni, oferind exemple demne de imitat tuturor sufleteilor pe care le entuziasma filantropia. Ajutată de două sau trei doamne nobile, la fel de iubitoare ale aproapelui, izbutise să organizeze mai bine de douăzeci de reprezentații dramatice, tot atâtea baluri mascate, șase coride cu tauri și două lupte de cocoși, totul în beneficiul săracilor.

Printre slăbiciunile ei, care erau în general trecătoare, se număra una care poate că nu era la fel de recomandabilă ca aceea de a-i ocroti pe cei nevoiași și consta în a se înconjura de câini și pisici, arătându-le acestor animale o afecțiune care semăna cu dragostea. În ultima vreme, de când stătea în Socartes, avea un toy terrier pe care i-l adusese din Anglia Ulises Bull, șeful atelierului mecanic. Era un cățeluș fin și elegant, delicat și năzuros ca un copil. Se numea Lilí și costase la Londra echivalentul a 200 de *duros*.

Familia Golfín se ducea la plimbare în zilele cu timp frumos; în cele cu timp urât, cântau la pian sau din gură, căci Sofía poseda un oarecare țipăt, care în Socartes putea să pară canto. Inginerul

secund avea voce de bas; Teodoro era și el bas profund; Carlos, cam tot pe acolo; astfel că încropeau un fel de cor de preoți, în care se evidenția vocea Sofiei ca o preoteasă dusă la jertfire. Toate piesele pe care le cântau erau, sau, dacă nu erau, păreau, de preoți sacrificatori și de preotese sacrificate.

În zilele când se plimbau, obișnuiau să mănânce la câmp. Într-o după-amiază, spre sfârșitul lui septembrie, la șase zile de la sosirea lui Teodoro la mine, se întorceau din excursie în ordinea următoare: *Lilí*, *Sofía*, Teodoro, Carlos. Poteca îngustă nu le permitea să meargă câte doi. *Lilí* își purta păturica sau pardesiul albastru cu inițialele stăpânei. *Sofía* își sprijinea pe umăr bățul umbrelei de soare, iar Teodoro își ducea în aceeași poziție bastonul, cu pălăria în vârf. Îi plăcea mult să se plimbe cu capul mătăhălos la aer. Treceau pe marginea Trascavei, când *Lilí*, abătându-se de pe cărare cu ușurința elastică a labelor ca niște sârme, o luă la fugă în jos prin iarbă, pe coasta pâlniei. Mai întâi alerga, apoi aluneca. *Sofía* scoase un strigăt de spaimă. Primul impuls, dictat de o afecțiune ce părea maternă, fu să se năpustească pe urmele animalului aflat în primejdie; dar bărbatul ei o opri, spunându-i:

– Lasă să-l ia dracu' pe *Lilí*, femeie; are să se-ntoarcă el. Nu se poate coborî, iarba asta e foarte alunecoasă.

– *Lilí, Lilí!* repeta Sofia, nădăjduind ca vaietele ei iubitoare să oprească animalul din drumul lui spre pierzanie, aducându-l pe al virtuții.

Strigătele cele mai duioase nu avură efect asupra spiritului răzvrătit al lui *Lilí*, care continua să coboare. Uneori își scruta stăpâna cu expresivii lui ochișori negri, părând să-i spună: „Doamnă, pentru Dumnezeu, nu fiți atât de proastă“.

Lilí se opri pe imensa stâncă alburie, plină de găuri, acoperită cu mușchi, care se vedea chiar în gura abisului, de parcă ar fi astupat-o. Se ațintiră într-acolo toate privirile și băgară numaidecât de seamă cu toții că se mișcă un obiect. Crezură că văd un animal primejdios care se ascundea în spațele stâncii; dar Sofia scoase un nou țipăt, mai degrabă de uluire decât de spaimă:

– E Nela!... Nela, ce faci acolo?

Auzindu-și numele, fata se arătă, tulburată și îmbujorată peste măsură.

– Ce faci acolo, nebuno! repetă doamna. Ia-l pe *Lilí* și adu-mi-l... Doamne ferește... Ce inventează copila asta! Uitați-vă unde s-a băgat. Tu ești de vină

că a coborât *Lilí*... Ce-l înveți pe bietul animal! Din cauza ta e atât e prost crescut și atât de năzuros.

– Fata asta e argint viu, îi zise don Carlos fratelui său. Iată unde s-a dus!

În vreme ce pe malul Trascavei se spuneau acestea, Nela începuse urmărirea lui *Lilí*, care, mai zvăpăiat și mai nesocotit în ziua aceea decât în oricare alta a monotonei sale existențe, fugea de mâinile fetei. Doamna îl striga, îndemnându-l să fie chibzuit și cuminte. Dar el, dând uitării noțiunile elementare ale datoriei, începu să sară și să-și privească stăpâna cu nerușinare, de parcă i-ar fi spus: „Doamnă, duceți-vă la naiba și lăsați-mă în pace“.

În cele din urmă, *Lilí* își împotmoli elegantul corp în rugii de mure de la gura grotei și acolo păturica cu care era îmbrăcat îi deveni o povară imensă. Văzând că nu mai poate ieși cu nici un chip din hățiș, începu să latre, cerând ajutor.

– Mi se duce! Mi se omoară! exclamă, gemând, Sofia. Nela, Nela, dacă mi-l scoți îți dau un câine mare! Scoate-l... mergi cu grijă..., ține-te bine!

Nela se strecură cutezătoare, punându-și picioarul pe tufele de mure și pe anasonul robust de la gura genunii și, ținându-se cu o mână de muchiile stâncii, pe cealaltă o întinse până izbuti să apuce

coada lui *Lilí*, izbăvinduo-l din necaz. Mângâind animalul, urcă triumfătoare pe malurile pâlniei.

– Tu, tu, tu ești vinovată, îi zise Sofía, morocănoasă, dându-i trei palme ușoare peste cap. Dacă nu te-ai fi băgat acolo... Știi că vine după tine oriunde te găsește. Obrăznicătură!...

Apoi, sărutând rătăcitul animal și dându-i două la fund, după ce se încredințase că onorabila sa persoană nu suferise avarii importante, îi aranjă păturica, pe care și-o pusese în cap, și i-l dădu Nelei, spunându-i:

– Ține, ia-l în brațe, pentru că trebuie să fie obosit, iar plimbările astea lungi pot să-i facă rău. Ai grijă... Mergi înaintea noastră... Ai grijă, îți repet... Să știi că sunt în urma ta, să văd ce faci.

Se puse din nou în mișcare familia, precedată de Nela. *Lilí* se uita la stăpână-sa peste umărul fetei, părând să-i spună: „Vai, doamnă, dar ce proastă sunteți“.

Teodoro Golfín nu scosese o vorbă cât durase înduioșătoarea primejdie în care se aflate *Lilí*; dar când porniră pe pășune, unde puteau înainta cu ușurință toți trei fără a se stânjeni unul pe altul, doctorul îi zise nevastei fratelui său:

– Mă gândesc, dragă Sofía, că animalul acesta te preocupă prea mult. E adevărat că un câine care

costă 200 de *duros* nu e un câine oarecare. Mă întreb de ce ți-ai pierdut timpul și banii făcându-i pardesiu domnișorului canin și nu ți-a trecut prin cap să-i cumperi niște pantofi Nelei.

– Pantofi Nelei! exclamă Sofia, râzând. Iar eu te întreb: De ce îi vrea?... În două zile i-ar rupe. Poți să râzi de mine cât vrei... Bine, înțeleg că a avea prea multă grijă de *Lilí* e o extravaganță, dar n-ai să poți să mă acuzi de lipsă de filantropie... Las-o baltă... asta chiar că nu-ți permit. (Spunând aceasta, adopta un ton foarte serios, cu o vădită expresie de mândrie.) Iar în ceea ce privește practicarea filantropiei cu prudență și cu tact, nu cred că mi-o ia cineva înaintea... Nu constă caritatea în a da, hodoronc-tronc, când nu ai siguranța că pomana va fi bine folosită. Să-mi dai tu mie lecții!... Uite Teodoro, la asta mă pricep la fel de bine ca tine la tratamentul ochilor.

– Da; știm, scumpo, că ai făcut minuni. Nu-mi povesti încă o dată de reprezentațiile dramatice, dansurile și coridele organizate de ingeniozitatea ta pentru alinarea săracilor, nici despre tombolele care, punând în joc sume mari, au fost bune, în primul rând, să dea de mâncare câtorva trântori, rămânând pentru bolnavi niște resturi de nimic. Toate acestea îmi dovedesc obiceiurile bizare ale

unei societăți care nu știe să fie filantropică decât dansând, luptând cu taurii și jucând la loterie... Să nu vorbim despre asta; cunosc toate aceste isprăvi eroice și le admir; au și ele meritul lor și nu e deloc neînsemnat. Dar tu și prietenele tale rareori vă duceți la un sărac ca să aflați din gura lui pricina mizeriei..., nici ca să vă interesați în ce fel de mizerie se zbate, căci sunt unele atât de îngrozitoare, că nu se ușurează cu pomana de un gologan..., nici cu codrul de pâine...

– Iată-l pe filosoful nostru în campanie, zise Sofía, morocănoasă. De unde știi tu ce am făcut eu și ce n-am făcut?

– Nu te supăra, fetițo, răspuse Golfín; toate argumentele mele se vor opri într-un punct, și anume: trebuia să-i cumperi pantofi Nelei.

– Păi uite, chiar mâine o să-i aibă.

– Nu, pentru că i-i cumpăr eu în seara asta. Nu vă băgați pe domeniile mele, doamnă.

– Eh..., Nela! strigă Sofía, văzând că fata e la distanță mare. Nu te îndepărta prea mult; să te văd eu, ca să știu ce faci.

– Biata copilă! exclamă Carlos. Cine-ar zice că are șaisprezece ani!

– E întârziată. Ce nenorocire! spuse Sofía. Iar eu mă întreb: de ce lasă Dumnezeu să trăiască

asemenea copii?... Și mă mai întreb: Ce se poate face pentru ea? Nimic, nimic decât să-i dai de mâncare, s-o îmbraci... până la un punct... Se vede..., rupe tot ce pui pe ea. Ea nu poate să muncească, pentru că leșină; ea nu are putere pentru nimic. Sărind din piatră-n piatră, urcându-se în copaci, jucându-se și băgându-se în buclucuri cât e ziua de lungă, cântând ca păsările, tot ce pui pe ea se preface numaidecât în zdrențe...

– Eu am observat la Nela, spuse Carlos, inteligentă și iscusință sub pojghița de candoare și de rusticitate. Nu, domnule: Nela nu e proastă, câtuși de puțin. Dacă ar fi avut cineva grijă s-o învețe câte ceva, poate că ar fi învățat mai bine decât majoritatea copiilor. Ce credeți dumneavoastră? Nela are imaginație; din cauză că o are și îi lipsește învățătura cea mai elementară, e sentimentală și superstițioasă.

– Asta e; se află în situația popoarelor primitive, afirmă Teodoro. Este în epoca pășunatului.

– Chiar ieri, continuă Carlos, treceam prin Trașcava și am văzut-o în locul unde am găsit-o astăzi. Am chemat-o, i-am cerut să iasă, am întrebat-o ce face acolo și, cu o simplitate incredibilă, mi-a mărturisit că vorbește cu maică-sa... Tu nu știi că mama Nelei s-a aruncat în prăpastia aia.

– Adică s-a sinucis, spuse Sofia. Era o femeie de moravuri dubioase, cu idei și mai dubioase, după cum mi s-a povestit. Ni s-a spus că se îmbăta ca un fochist. Iar eu mă întreb: ființele acelea atât de ticăloșite, care își încheie o viață de crime cu cea mai groaznică dintre ele, care este sinuciderea, merită compasiunea oamenilor? Există lucruri care te îngrozesc; există persoane care n-ar fi trebuit să se nască și Teodoro poate să spună toate subtilitățile pe care le vrea, dar eu mă întreb...

– Nu, nu te întreba nimic, soră dragă, zise Teodoro cu vehemență. Eu am să-ți răspund că sinucigașul merită compasiunea cea mai înflăcărată, cea mai cordială. Cât despre blam, să-i fie aplicat atât cât se poate. Dar în același timp... bine ar fi să se cerceteze ce cauze l-au adus la asemenea limită a disperării... Și s-ar vedea dacă nu cumva societatea l-a lipsit cu totul de ocrotire și nu i-a lăsat deschisă decât poarta spre genunea cumplită care-l cheamă...

– Lipsit de ocrotirea societății! Unii așa sunt... zise Sofia cu impertinență. Societatea nu poate să-i ocrotească pe toți. Uită-te la statistică, Teodoro: uită-te și vei vedea, numărul de săraci... Dar dacă societatea nu-i ocrotește pe unii, la ce e bună religia?

– Dacă ne referim la amărâțul disperat care pe lângă toate nenorocirile e lovit și de cea mai mare, ignoranța... Ignorantul ticăloșit și superstițios nu are decât noțiuni vagi și absurde despre Divinitate... Necunoscutul, departe de a-l opri, îl îndeamnă și mai mult să-și comită crima... Rareori îi este de folos ideea religioasă celui ce vegetează în stupidă ignoranță. De el nu se apropie nici un prieten inteligent, nici un învățător, nici un preot. La el nu se duce decât judecătorul care are să-l trimită la pușcărie... E nemaipomenită severitatea cu care vă condamnați propria operă, adăugă cu înflăcărare, înălțându-și bastonul, în al cărui vârf își ținea pălăria. Vedeți în fața voastră, la poalele caselor voastre comode, o mulțime de ființe părăsite, private de tot ce este necesar în copilărie, de la părinți până la jucării...; vedeți toate astea, da... și nu vă trece niciodată prin cap să le insuflați puțină demnitate, să-i faceți să simtă că sunt ființe umane, să le sugerați ideile care le lipsesc; nici nu vă trece prin cap să-i înnobilați, să-i înălțați de la munca mecanică la cea a inteligenței. Îi vedeți locuind în odăi mizerabile, prost hrăniți, desăvârșindu-și zi de zi bădărania lor sălbatică, și nu vă gândiți să întindeți puțin, ca să ajungă până la ei, confortul de

care sunteți înconjurați... Toată energia v-o păstrați ca să depuneți mărturie împotriva omorurilor, furturilor și a sinuciderii, fără a băga de seamă că întrețineți permanent școala acestor trei crime!

– Nu știu de ce există azilurile de binefacere, spuse cu acreală Sofia. Citește statistica, Teodoro; citește-o și vei vedea numărul de nenorociți... Citește statistica...

– Eu nu citesc statistica, surioară dragă, nici n-am nevoie de statistica ta. Azilurile sunt bune; dar nu, nu sunt de ajuns ca să rezolve problema imensă a orfanilor. Orfanul amărât, rătăcit pe străzi și pe câmpuri, lăsat de izbeliște, fără să simtă puțină duioșie și oploșit doar de corporații, cu greu izbutește să-și umple golul zămislit în sufletul lui de lipsa familiei... oh, golul unde ar trebui să se afle și rareori se află, noblețea, demnitatea și iubirea de sine. Despre asta am o idee, e o idee de-a mea, poate că are să vi se pară nesăbuiță.

– Spune-ne-o.

– Problema orfanilor și a mizeriei infantile n-are să se rezolve niciodată pe de-a-ntregul, cum nu se vor rezolva nici tovarășele ei, celelalte probleme sociale; dar va exista o alinare la așa mare rău, când obiceiurile, sprijinite de legi..., de legi,

vedeți că nu e de joacă, vor prevedea ca orice orfan, indiferent de obârșie..., nu râdeți..., să aibă dreptul de a intra, în calitate de fiu adoptiv, în casa unor soți înstăriți care nu au copii. S-ar aranja lucrurile astfel încât să nu mai fie nici părinți fără copii, nici copii fără părinți.

– Cu sistemul tău, zise Sofia, se vor aranja lucrurile astfel ca noi să fim părinții Nelei.

– De ce nu? răspunse Teodoro. Atunci n-am cheltui 200 de *duros* pe un câine și nici nu l-am răsfăța cât e ziua de mare pe domnișorul *Lili*.

– Și de ce ar trebui să fie scutiți de legea asta nostimă celibatariei bogați? De ce n-ar trebui să se îngrijească și ei de orfanul lor, ca orice cetățean?

– Nu mă împotrivesc, spuse doctorul, uitându-se în jos. Dar ce-i asta?... Sânge!

Își coborâră cu toții privirea în pământ, unde se vedeau, din loc în loc, pete de sânge.

– Dumnezeu! exclamă Sofia, strângându-și pleoapele. E de la Nela. Iată cum are picioarele.

– Se vede... Fiindcă a trebuit să se bage prin rugii de muri ca să-l ajungă pe blestematul tău de *Lili*. Nela, vino-ncoace.

Nela, cu piciorul drept sângerându-i, se apropie, șchiopătând.

– Dă-mi-l pe sărmanul *Lilí*, îi ceru Sofía, luând câinele din mâinile vagaboandei. Să nu-l lovești cumva. Te doare rău? Sărăcuța! Nu e nimic. Oh, cât sânge!... Nu suport să văd.

Impresionabilă și agitată, Sofía se întoarse cu spatele, mângâindu-l pe *Lilí*.

– Să vedem, să vedem ce e asta, zise Teodoro luând-o pe Nela în brațe și așezând-o pe o piatră din împrejmuirea alăturată.

Își puse ochelarii și îi examină piciorul.

– Nu e mare lucru: două sau trei zgârieturi... Mi se pare că ai un ghimpe înăuntru... Te doare? Da, aici e derbedeul... Stai o clipă. Sofía, ia-o la fugă dacă te deranjează să vezi o operație chirurgicală.

În vreme ce Sofía făcea câțiva pași ca să-și pună prețiosul sistem nervos la adăpost de orice altă rare, Teodoro Golfín își scoase etuiul, iar din etui o pensă și cât ai clipi din ochi extrase ghimpele.

– Bravo femeii curajoase! zise, băgând de seamă seninătatea Nelei. Acum să bandajăm piciorul.

Pansă piciorul rănit cu propria-i batistă. Mariana încercă să meargă. Carlos îi dădu mâna.

– Nu, nu, vino-ncoace, spuse Teodoro, luând-o pe Mariana de brațe.

Cu o mișcare rapidă, o ridică în aer și o așeză pe umărul lui drept.

– Dacă nu ești în siguranță, apucă-te de părul meu, e rezistent. Acum ține tu bastonul cu pălăria.

– Ce sperietori! exclamă Sofia, moartă de râs când îi văzu venind.

Teodoro o ducea pe Nela pe umăr, apoi se ivea bastonul cu pălăria lui Gessler¹.

1. Hermann Gessler (sec. XIV) – legendar tiran, guvernator austriac al cantoanelor elvețiene. Le-a impus locuitorilor din Altdorf să facă plecăciuni în fața pălăriei sale, așezate în piața centrală. Wilhelm Tell i-a nesocotit ordinul (n.tr.).

Povestea a doi fii ai poporului

— **F**ată, dragă Sofia, zise Teodoro, un om bun la toate. Acesta este rezultatul educației noastre, nu-i așa, Carlos? Știi bine că n-am fost crescuți în puf; că din cea mai fragedă copilărie ne-am obișnuit cu ideea că nu ne e nimeni inferior... Oamenii care se formează singuri, cum ne-am format noi; cei care, fără ajutorul nimănui și fără alt sprijin în afară de voința lor și de nobila ambiție, au izbutit să iasă triumfători în *lupta pentru existență*... Da, la dracu', aceștia sunt singurii care știu cum trebuie tratat un nevoiaș. Nu-ți povestesc acum diferite fapte din viața mea, referitoare la aproapele ca pe tine însuși, ca să nu cad în urâtul păcat al laudei de sine și de teamă să nu provoc invidie tombolelor și balurilor tale filantropice. Să lăsăm lucrurile așa.

– Povestește-ne, povestește-ne din nou, Teodoro.

– Nu, nu... Toate acestea trebuie păstrate în tăcere; așa presupune modestia. Mărturisesc că nu posed în gradul cel mai înalt această virtute prețioasă; nu sunt lipsit de vanități și printre ele o am pe cea de a fi fost cerșetor, de a fi cerut pomană din poartă în poartă, de a fi mers desculț cu frățiorul meu Carlos și de a fi dormit cu el în golurile porților, fără ajutor, fără adăpost, fără familie. Nu știu ce rază extraordinară de energie și de voință a vibrat înăuntrul meu. Am avut o revelație. Am înțeles că în fața noastră se deschideau două drumuri: al pușcăriei și al gloriei. L-am dus în spate pe bietul frate-meu, așa cum o duc acum pe Nela, și mi-am zis: „Tatăl nostru, carele ești în ceruri, izbăvește-ne...” Și ne-am izbăvit. Eu am învățat să citesc și l-am învățat să citească pe frate-meu. Eu am slujit la diferiți stăpâni, care-mi dădeau să mănânc și mă lăsau să mă duc la școală. Îmi puneam deoparte bacșișurile; am cumpărat o pușculiță... Am strâns bani ca să cumpăr cărți... Nu știu cum am intrat la Piariști; dar am intrat, în vreme ce frate-meu își câștiga pâinea din comisioanele unei prăvălii de coloniale...

– Ce sucit ești! exclamă Sofia, foarte ursuză, pentru că nu-i plăcea să audă lucrurile acestea. Eu

mă întreb: ce rost are să-ți aduci aminte de copilăriile astea? În plus, tu le exagerezi într-un hal...

– Nu exagerez nimic, spuse Teodoro, cu hotărâre. Doamnă, dumneavoastră ascultați și tăceți. Am să dau lecții despre asta... Să mă asculte toți săracii, toți neajutorații, toți copiii rătăciți... Eu am intrat la Piariști, cum a vrut Dumnezeu, și am învățat cum a vrut Dumnezeu. Un părinte binecuvântat mi-a dat sfaturi bune și m-a ajutat cu pomenile lui... M-am simțit atras de medicină... Cum s-o studiez fără a înceta să lucrez ca să mănânc?... Problemă îngrozitoare!... Dragă Carlos, îți amintești când ne-am dus amândoi să cerem de lucru într-o frizerie de pe strada Cofreros?... Nu ținusem niciodată briciul în mână, dar trebuia să ne câștigăm pâinea bărbierind... La început ajutam... Îți amintești, Carlos?... Apoi am apucat nobilele instrumente... Flebotomia ne-a fost salvarea. Eu am început studiile anatomice. Știință admirabilă, divină! Activitatea școlară era atât de intensă, că a trebuit să părăsesc frizeria faimosului maestru Cayetano... În ziua când mi-am luat rămas bun, el plângea... Mi-a dat doi *duros*, iar nevastă-sa mi-a dăruit niște pantaloni vechi ai bărbatului. M-am angajat camerier. Dumnezeu mă apăra, dându-mi

mereu stăpâni buni. Pasiunea mea pentru învățătură i-a impresionat pe domnii aceia binecuvântați, care îmi lăsau timp liber cât puteau. Eu vegheam învățând. Și învățam dormind. Deliram și, curățând hainele, recapitulam în minte părțile scheletului uman... Îmi amintesc că pierirea hainelor stăpânului îmi era de folos ca să învăț miologie... Curățând o mânecă, spuneam: „mușchi deltoizi, biceps, ai antebrațului“, iar la pantaloni: „mușchi fesieri, psoași, gemeni, tibial etcetera“. În casa aceea mi se dădea ce prisosea la masă, ca să-i duc fratelui meu, care locuia la niște demni negustori de haine vechi. Îți amintești, Carlos?

– Îmi amintesc, zise Carlos, cu emoție. Și sunt recunoscător că am găsit acoperiș în schimbul micului serviciu de a ține socotelile. Apoi am avut norocul să dau peste colonelul acela în retragere, care m-a învățat matematica elementară.

– Bine; nu e rufă murdară pe care să n-o scoateți astăzi la vedere, observă Sofia.

– Frate-meu îmi cerea pâine, adăugă Teodoro, iar eu îi răspundeam: „Ai zis pâine? Ia matematică...“ Într-o zi stăpânul meu ne-a dat bilete la Teatro de la Cruz, l-am dus pe frate-meu și ne-am distrat de minune, dar Carlos a făcut o pneumonie...

Obstacol teribil, imens! Asta însemna să primești un glonț la începutul acțiunii... Dar nu, cine se sperie din atâta lucru? Înainte..., să-l vindecăm, am zis. Un profesor de la Facultate, care mă îndrăgise, s-a oferit să-l tămăduiască.

– A fost un miracol al lui Dumnezeu că m-a salvat în odăița aia jengoasă, magazie de bulendre, de fier vechi și de piele veche.

– Dumnezeu era cu noi..., era limpede... Tre-cuse de partea noastră... Oh, știam eu bine de cine mă apropii! urmă Teodoro, cu elocvența lui zbu-ciumată, rapidă, arzătoare, care era atât de a lui, aidoma părului negru și capului de leu. Pentru ca fratele meu să aibă medicamente, a trebuit să ră-mân fără haine. Farmacopeea și îmbrăcămintea nu pot sta împreună. Rețetă după rețetă, bolnavul mi-a consumat pelerina, apoi redingota..., nădra-gii mi s-au prefăcut în pilule... Dar stăpânii mei nu m-au lăsat de izbeliște... Am avut din nou haine, iar frate-meu a ieșit pe stradă. Medicul mi-a spus: „Să se ducă la țară să se întrezeze“. Eu am medi-tat: La țară ai zis? Să se ducă la Școala de Mine. Fratele meu era un mare matematician. Eu l-am învățat chimie... Curând a făcut o pasiune pentru pietre, iar înainte de a intra la școală se ducea pe

câmp la San Isidro să adune pietricele. Eu îmi vedeam de navigarea mea printre valuri și uragane... Pe zi ce trecea, deveneam medic; un celebru chirurg m-a luat drept asistent; nu mai eram servitor... Am început să slujesc Știința... Stăpânul meu a căzut bolnav; l-am îngrijit ca o soră de caritate. A murit, lăsându-mi o moștenire... Binevenită idee! Consta într-un baston, o mașină de făcut țigări, un corn de vânătoare și 4.000 de *reales* în bani peșin. O avere!... Frate-meu a avut cărți; eu, haine. Iar când m-am îmbrăcat decent, am început să am pacienți. Omenirea părea să se îmbolnăvească numai ca să-mi dea de lucru... Înainte, mereu înainte!... Au trecut ani și ani... În cele din urmă, am văzut de departe portul ce-mi făgăduia refugiu, după năvalnicele vijelii... Eu și fratele meu vâsleam fără mare efort... Nu mai eram triști... Dumnezeu zâmbea înăuntrul nostru. Bravo fraților Golfîn!... Dumnezeu le dăduse mâna. Eu am început să studiez ochii, curând am dominat cataracta; dar eu voiam mai mult... Am câștigat niște bani, dar frate-meu consuma destui... În sfârșit, Carlos a terminat școala... Trăiască bărbații cutezători!... După ce l-am lăsat angajat în Riotinto, cu un salariu bun, am plecat în America. Fusesem un fel de Columb,

Cristofor Columb al muncii, un fel de Hernán Cortés; eu descoperisem în mine o Lume Nouă și, după ce am descoperit-o, am cucerit-o.

– Ți-au murit lăudătorii, zise Sofía, râzând.

– Dacă există eroi pe lume, tu ești unul dintre ei, afirmă Carlos, dând dovadă de multă admirație pentru fratele său.

– Pregătiți-vă dumneavoastră acum, domnule semizeu, zise Sofía, să vă încoronați isprăvile făcând un miracol, căci miracol va fi să-i dați vederea unui orb din naștere... Iată: don Francisco vine să ne primească.

Înaintând pe culmea dealului ce mărginește minele dinspre Apus, sosiseră în Aldeacorba, în fața casei domnului de Penáguilas, care, punându-și în grabă haina, ieși să-și întâmpine prietenii. Se însera.

Patriarhul din Aldeacorba

— **S**mulg chiar acum argații, zise înainte de a-i saluta. Bănuiesc că veți bea cu toții lapte. Ce face comoara, doña Sofía?... Și dumneavoastră, don Teodoro?... Ce povară v-ați luat în spinare! Ce are María Canela?... Un picioruș rupt? De când ne răsfățăm atâta?

Intrară cu toții în curte. Se auzeau mugetele grave ale vacilor, care tocmai se adăpostiseră în grajd, și zvonul acesta, alături de parfumul câmpenesc al fânului, pe care feciorii îl suiau în șură, desfătau simțurile și sufletul.

Medicul o așeză pe Nela pe o bancă de piatră, iar ea, paralizată de respect, fără a schița nici o mișcare, își privea binefăcătorul cu uimire.

— Unde e Pablo? întrebă inginerul.

– Doar ce a coborât în livadă, răspunse domnul de Penáguilas, oferindu-i un scaun rustic Sofiei. Auzi, Nela, du-te după el.

– Nu, nu vreau să mergă încă, obiectă Teodoro, oprind-o. Pe de altă parte, are să bea lapte cu noi.

– Nu vreți să-l vedeți pe fiu-meu în seara asta? întrebă domnul de Penáguilas.

– Îmi ajunge examinarea de ieri, lămurii Golfín. Se poate face operația.

– Cu succes?

– Ah! Cu succes!... Asta nu se poate spune. O mare plăcere ar fi pentru mine să dau vederea cui o merită atât de mult. Fiul dumneavoastră posedă o inteligență clasa întâi, o imaginație superioară, o bunătate extraordinară. Absoluta necunoaștere a lumii vizibile scoate și mai mult în evidență aceste grandioase calități... Ni se prezintă singure, admirabil de simple, cu toată candoarea și farmecul creațiilor Naturii, unde nu a pătruns arta oamenilor. În el totul este idealism, un idealism magnific, extrem de frumos. E ca un zăcământ colosal, ca marmura în cariere... Nu cunoaște realitatea...; trăiește viața interioară, viața iluziei pure... Oh! Dacă am putea să-i dăm vedere!... Uneori îmi zic: „Dându-i ochi, îl vom preface din înger în om!...” Teribilă dilemă... Dar să-l facem om; aceasta este

datoria Științei; să-l aducem din lumea iluziilor în sfera realității și atunci ideile îi vor fi exacte, va avea darul precis de a aprecia toate lucrurile la justa lor valoare.

Aduseră paharele de lapte alb, înpumat, călduț, revărsându-se pe margini în valuri fremătătoare. Penáguilas i-l oferi Sofiei pe primul, iar domnii puseră mâna pe celelalte două. Golfín i-l dădu pe al lui Nelei, care, copleșită de rușine, refuza să-l ia.

– Haide, femeie, zise Sofía, nu fi prost crescută; ia ce ți se dă.

– Încă un pahar pentru domnul Teodoro, zise don Francisco servitorului.

Se auzi numaidecât susurul șuvoaielor care țâșneau din ugerul stors.

– Și va putea să aprecieze toate lucrurile la justa lor valoare, spuse don Francisco, repetând fraza doctorului, care îl impresionase peste măsură. Dumneavoastră ați spus, don Teodoro, ceva admirabil. Și dacă tot vorbim despre asta, vreau să vă mărturisesc grijiile care de câteva zile nu-mi dau pace. Am să mă așez și eu.

Don Francisco se făcu comod pe o bancă apropiată. Teodoro, Carlos și Sofia luaseră loc pe scaune aduse din casă, iar Nela zăbovea pe banca de piatră.

Laptele băut îi desenase o mustăcioară albă pe buza superioară.

– Păi vă spuneam, don Teodoro, că de câteva zile mă neliniștește înflăcărarea fiului meu. Eu o atribui speranței pe care i-am dat-o... Dar mai e ceva, mai e ceva. Știți că am obiceiul să-i citesc cărți. Cred că gândirea i se înfierbântă prea mult cu lecturile mele și că și-a dezvoltat o mulțime de idei superioare capacității creierului unui om care nu vede. Nu știu dacă am explicat clar.

– Perfect.

– Zbuciumul nu i se isprăvește niciodată. Eu sunt uimit să-l aud, mă uluiesc miezul și iscusința vorbelor lui. Cred că înțelepciunea îi e plină de o mie de greșeli din pricina lipsei de metodă și a necunoașterii lumii vizibile.

– Nu poate fi altfel.

– Dar cel mai ciudat este că, împins de imaginația-i nemărginită, care e ca un Hercule legat în lanțuri într-o carceră, zbatându-se să rupă fiare și ziduri...

– Foarte bine, foarte bine spus.

– Imaginația lui, vă spun, nu poate fi stăvilită în obscuritatea simțurilor, vine în lumea noastră de lumină și vrea să suplinească cu îndrăznețele-i creații lipsa vederii. Pablo are un nemaipomenit

spirit cercetător; dar spiritul acesta cercetător e o pasăre cutezătoare, cu aripile frânte. De câteva zile tânjește, nu doarme și dorința de a ști i se învecinează cu nebunia. Vrea să-i citesc mereu cărți noi și la fiecare pauză face observațiile cele mai pătrunzătoare, cu un amestec de candoare care mă face să râd. Afirmă și susține tot felul de absurdități și cum să-l contrazici!... Tare mi-e teamă că are să devină maniac, are să-și iasă din minți... Dacă ați vedea cât de trist și de meditativ devine uneori!... I se năzarește ceva și o ține una și bună o săptămână. De câteva zile nu-i mai tace gura despre o chestie pe cât de amuzantă, pe atât de originală. De câteva zile l-a trăsnet să spună că Nela e frumoasă.

Răsunară râsete și Nela se făcu roșie ca focul.

– Nela e frumoasă! exclamă Teodoro Golfín cu duioșie. E foarte frumoasă.

– Cred și eu, iar acum mai mult ca niciodată, cu mustața albă, preciză Sofía.

– E foarte frumoasă, repetă Teodoro, luându-i fața în mâinile lui. Sofía, dă-mi batista ta. Haide, să piară mustața!

După ce o bărbieri pe Nela, Teodoro îi dădu Sofiei batista înapoi. Don Francisco îi ceru Nelei

să se ducă să-i țină companie orbului și ea intră în casă șchiopătând.

– Și când îl contrazic, adăugă domnul din Aldeacorba, fiu-meu îmi răspunde că poate vederea alterează în mine adevărul lucrurilor, ce nesăbuintă nostimă!

– Nu-l contraziceți și suspendați deocamdată pe de-a-ntregul lecturile. Câteva zile e recomandabil să adopte un regim de liniște absolută. Trebuie să tratăm creierul cu multe menajamente înainte de a întreprinde o operație de felul acesta.

– Dacă vrea Dumnezeu ca fiu-meu să vadă, zise domnul de Penáguilas cu ardoare, vă voi considera cel mai mare, cel mai binefăcător dintre oameni. Bezna ochilor lui e bezna vieții mele; umbra aceea neagră mi-a întristat zilele, întunecându-mi bunăstarea materială. Sunt bogat. La ce-mi folosesc mie bogățiile? Nimic din ce el nu poate să vadă nu-mi este mie drag. Acum o lună am primit vestea unei mari moșteniri... Știți, don Carlos, că vărul meu Faustino a murit în Matamoros. N-are copii: îl moștenim eu și frate-meu Manuel... Asta înseamnă să arunci mărgăritare înaintea porcilor și n-o spun pentru frate-meu, care are o fată foarte frumoasă, la vârsta măritişului; o spun pentru amărâtul ăsta care

nu-și poate face băiatul să se bucure de plăcerile cinstite ale poziției sociale.

Acestor cuvinte le urmă o tăcere lungă, întreruptă doar de mugetul duios al vacilor în grajdul vecin.

– Pentru el, adăugă patriarhul din Aldeacorba cu profundă tristețe, nu există bucuria muncii, cea dintâi dintre toate bucuriile. Dacă nu cunoaște frumusețile Naturii, ce înseamnă pentru el splendoarea câmpului sau încântările agriculturii? Nu știu cum a putut Dumnezeu să lipsească o ființă umană de admirarea unei vite grase, a unui pom plin cu pere, a unei pajiști verzi, de vederea roadelor pământului adunate în grămadă și de satisfacția de a împărți salariile muncitorilor și de a citi pe cer vremea bună sau rea. Pentru el nu-i altă viață în afară de o frământare înfrigurată. Viața lui solitară nu va afla desfătările familiei, căci, după moartea mea, ce familie va avea bietul orb? Nici el n-are să vrea să se-nsoare, nici nu va fi femeie de ispravă care să-l ia de bărbat, în ciuda averii; nici eu n-am să-l sfătuiesc să se călugărească. Astfel că atunci când don Teodoro mi-a dat speranțe... am văzut cerul deschis; am văzut un fel de Rai pe pământ..., am văzut doi soți tineri și veseli; am văzut îngerași,

nepoți în jurul meu; mi-am văzut mormântul împodobit cu florile copilăriei, cu mângâierile fragede care vor dăinui și după ceasul cel din urmă, însoțindu-mă în pământ... Dumneavoastră nu înțelegeți asta; nu știți că frate-meu Manuel, care e bun ca pâinea caldă, după ce a aflat de nădejdea mea, a început să facă socoteli și socoteli... Să vedeți ce spune... – Scoase câteva scrisori, pe care le răsfoi un moment fără a da de cea căutată. – Pe scurt: e nebun de fericire și mi-a zis: „O mărit pe Florentina mea cu Pablito al tău și iată milionul și jumătate de *pesetas* al vărului Faustino investit cu dobândă sporită...” Mi se pare că-l văd pe Manuel frecându-și mâinile și lovindu-și călcâiele, cum are obiceiul când îi vine o idee bună. Îi aștept pe el și pe fiică-sa dintr-o clipă în alta; vin să petreacă cu mine ziua de 4 octombrie¹ și să vedem cum se încheie încercarea asta de a-i da lumină lui fiu-meu...

Noaptea se lăsa domol, învăluind cele patru personaje într-o umbră molcomă. Din casă începuse să iasă fum, anunțând cina țărănească. Patriarhul, care părea expresia umană a acelei tihne melancolice, luă din nou cuvântul, spunând:

1. Ziua de Sfântul Francisc, ziua onomastică a lui don Francisco (n.tr.).

- Fericirea fratelui meu și a mea depinde de posibilitatea ca eu să am un fiu să i-l ofer drept soț Florentinei, care este la fel de frumoasă ca Maica Domnului, ca Sfânta Fecioară Neprihănită, așa cum e pictată când vine Îngerul și-i spune: „Domnul e cu tine...” Orbul meu n-are să fie potrivit..., dar fiul meu Pablo, cu vedere, are să fie împlinirea tuturor viselor mele și binecuvântarea lui Dumnezeu intrându-mi în casă.

Tăcură cu toții, profund impresionați de relația patetică și simplă a blajinului tată. Acesta își duse la ochi mâna butucănoasă și aspră, întărită de arat, și își șterse o lacrimă.

- Ce spui tu la toate astea, Teodoro? îl întreabă Carlos pe fratele său.

- Nu spun decât că am examinat conștiincios acest caz și că nu găsesc motive suficiente ca să afirm „Nu are leac“, cum au făcut medicii vestiți pe care i-a consultat prietenul nostru. Eu nu asigur vindecarea; dar nu o cred cu neputință. Examenul oftalmologic de ieri nu-mi indică leziuni pe retină, nici alterare a nervilor optici. Dacă retina este bună, totul se reduce la a îndepărta o perdea inoportună... Cristalinul, devenind opac și uneori tare ca piatra, ne face năzbâtiile astea... Dacă toate organele și-ar îndeplini rolul, după cum le este

menit... Dar în republica ochiului sunt mulți trântori care se atrofiază.

– Astfel că nu este decât o banală cataractă congenitală, zise patriarhul cu înflăcărare.

– Oh! Nu, domnule; dacă ar fi numai atât, am fi fericiți. Ar fi de-ajuns să decretăm concedierea funcționarului care nu-și face datoria... I se cere să lase lumina să treacă și, în loc să o facă, se congestionează, se descompune, se întărește, devine opac ca un perete. Mai e ceva, don Francisco. Irisul are fisură. Pupila are nevoie să punem mâna pe ea. Dar de toate astea am să râd dacă atunci când voi pune stăpânire pe ochiul acela, atâta timp adormit, intru în el și găsesc corneea și retina în bună stare. Dacă, dimpotrivă, după ce îndepărtez cristalinul, pătrund cu lumina în palatul meu abia cucerit și dau de amauroză totală... Dacă ar fi incompletă, tot am câștigat mult; dar dacă e generală... Împotriva morții aparatului nervos al vederii nu putem face nimic. Ne este interzis să răzbim în adâncurile vieții... Ce vom face? Răbdare. Cazul acesta mi-a atras luarea aminte cu toată puterea: sunt simptome că încăperile interioare nu sunt afectate. Majestatea sa retina poate că este dispusă să primească razele luminoase pe care vrem să i le prezentăm. Alteța sa umoarea sticloasă probabil că nu ne va da vești noi.

Dacă îndelungata lipsă de exercițiu în funcționare i-a produs un început de glaucom..., un fel de tristețe..., vom încerca să reparăm. Totul va fi foarte bine acolo în odaia regală... Dar mă gândesc la altceva. Fisura și cataracta permit, împreună, să intre puțină lumină, iar orbul nostru nu percepe nici un pic. Asta m-a făcut să-mi storc creierii... Adevărul este că straturile corneei sunt foarte opace..., obstacolele pe care le întâlnește lumina sunt foarte puternice... Vom vedea, don Francisco. Aveți curaj?

– Curaj? Cum să n-am curaj!... exclamă don Francisco, cu o oarecare emfază.

– Vă trebuie destul ca să înfrunțați cazul următor...

– Care?

– Eventualitatea ca fiul dumneavoastră să suporte o operație dureroasă și apoi să rămână la fel de orb ca înainte... Eu v-am spus așa: „Imposibilitatea nu s-a demonstrat. Fac operația?”.

– Iar eu v-am răspuns ce vă repet acum: „Să se ducă la capăt operația și să se facă voia Domnului. Înainte”.

– Înainte! Ați spus cuvântul meu.

Don Francisco se ridică și strânse între mâinile lui pe a lui Teodoro, atât de asemănătoare unei gheare de leu.

– În climatul acesta, operația se poate face în primele zile ale lui octombrie, zise Golfín. Măine

fixăm tratamentul la care trebuie să se supună pacientul... Și acum plecăm, pentru că se simte răcoarea pe înălțimile acestea.

Penáguilas își îmbie prietenii cu găzduire și cu cină; dar ei nu se învoiră. Ieșiră cu toții și li se alătură Nela, pe care Teodoro dori s-o ia cu el, iar don Francisco le ținu companie până la stabiliment. Îndemnați de tăcere și de frumusețea nopții, vorbiră despre lucruri plăcute: unele, referitoare la randamentul minelor; altele, la recoltele din țară. Când intră familia Golfín în casa ei, se întoarse în a sa don Francisco, singur și trist, mergând încet, cu privirea ațintită în pământ. Se gândea la cumplitele zile de neliniște și de speranță, de spaimă și de șovăială ce se apropiau. Pe drum îl întâlni pe *Choto* și suiră împreună domol scara de lemn. Lumina lunii era puternică și umbra patriarhului urca înaintea lui, frângându-se pe trepte și plăsmuind niște cute care săreau din treaptă în treaptă. Câinele mergea pe lângă el. Cum nu avea patriarhul din Aldeacorba altă ființă căreia să-i încredințeze gândurile care-i copleșeau creierul, grăi astfel:

– Ce are să se-ntâmple, *Choto*?

Doctorul Celipín

Domnul Centeno, după ce își bucură spiritul în coloanele nedeslușite din *Diario*, și Seňana, după ce cântări în mână, cu desfătare îmbătătoare, monedele din șosetă, se culcară. Se duseseră și copiii să se odihnească pe saltelele lor. În sală se auzi un pomelnic ce părea rugăciune sau baladă cântată de un orb pe uliță. Răsunară căscături, peste care degetul leneș trasa cruci... Familia de piatră dormea.

Când casa fu cufundată în Limb, în bucătărie un zvon făcu să pară că o lighioană iese din găurile ei ca să-și caute hrană. Coșurile se deschiseră și Celipín ascultă cuvintele acestea:

– Celipín, în seara asta chiar că ți-aduc un dar pe cinste; uite...

Celipín nu izbutea să distingă nimic; dar, întinzându-și mâna, luă din a Mariei doi *duros* ca doi

sori, de a căror autenticitate se încredință pe pipă-
ite, dat fiind că ochii anevoie l-ar fi ajutat s-o facă,
și rămase mut de uluire.

– Mi i-a dat don Teodoro, adăugă Nela, ca să-mi
cumpăr pantofi. Dar cum eu n-am nevoie de pan-
tofi, ți-i dau și așa curând îi vei aduna pe ăia.

– Pe naiba! Ești mai bună decât Fecioara Preacu-
rată!... Mai am puțin, Nela, și, îndată ce pun mâna
pe șase *reales*, o să vadă cine e Celipín.

– Știi, băiete, cel care mi-a dat gologanii ăștia
umbla pe străzi cerând de pomană când era co-
pil, apoi...

– Pe naiba! Cine-ar fi zis!... Don Teodoro... Și
acum are atâta bănet!... Zice lumea că are de nu
pot să ducă șase catări.

– Și dormea pe străzi, era slugă și n-avea panta-
loni... În sfârșit, n-avea după ce bea apă. Frate-su,
don Carlos, stătea într-o prăvălie de boarfe vechi.

– Isuse! Pe naiba! Ce lucruri se întâmplă pe
pământ!... Am să-mi caut și eu o prăvălie de boarfe
vechi.

– Și după asta a trebuit să fie bărbier ca să-și
câștige pâinea și să poată să-nvețe.

– Ia te uită..., eu am de gând să mă duc drept la
o frizerie... Mă descurc de minune să bărbieresc...

Păi n-oi fi eu ăl mai prost! Când m-oi duce la Madrid, pe o parte bărbierind și pe alta învățând, trebuie să-nvăț în două luni toată *știința*. Ia te uită... acu' am băgat de seamă că trebuie să mă fac doctor... Da, doctor, cu o mână la pulsu' ăstuia, cu alta la al ăluilalt, se umplu buzunarele de parale.

– Don Teodoro, zise Nela, avea mai puțin decât tine, căci tu o să ai cinci *duros*, iar cu cinci *duros* pare că e de-ajuns ca să bați din palme și să ai tot ce vrei. Aici e de bărbații ca lumea! Don Teodoro și don Carlos erau ca păsările care umblă singure prin lume. Ei s-au cârmuit cum se cuvine și au ajuns înțelepți. Don Teodoro citea în morți și don Carlos citea în pietre și așa au învățat amândoi să se facă oameni de ispravă. De-aia e don Teodoro prieten cu săracii. Celipín, dacă m-ai fi văzut în seara asta, când m-a dus pe umăr... După aia mi-a dat un pahar cu lapte și îmi arunca niște căutături cum se aruncă doamnelor.

– Așa suntem toți bărbații deștepți, observă Celipín umflându-se în pene. Ai să vezi ce elegant și ce chipeș am să fiu eu când am să-mi pun redingota și pălăria de trei palme. Și am să-mi îmbrac și mâinile în chestia aia, mănuși sau cum îi zice, și n-am de gând să mi le dau jos decât ca să iau

pulsu'... O să am baston cu capu' aurit și o să fiu înveșmântat..., ține minte că pe carnea mea nu se pune decât stofă fină... Pe naiba! Ai să râzi când ai să mă vezi.

– Nu te gândi acum la tot soiul de măririi, că ești lefter, îi zise ea. Ia-o încet, astăzi învăț asta, mâine cealaltă. Eu te sfătuiesc ca înainte de a începe să tă-măduiești bolnavii să înveți să scrii, ca să-i trimiți o scrisoare maică-tii, să-i ceri iertare și să-i spui că ai plecat de acasă ca să te cizelezi și să te faci ca don Teodoro, doctor de treabă.

– Taci, femeie... Păi ce, credeaai că scrisul nu e pe primul plan?... Stai tu să iau eu condeiul în mână și ai să vezi ce înflorituri de litere și ce trăsături fine în sus și în jos, ca iscălitura lui don Francisco Penáguilas... Să scrii! Eu cu astea... După patru zile să vezi ce scrisori îți alcătuiesc... Ai să-i auzi citindu-le și ai să vezi ce *honcepte* și ce *retolică*, de am să vă las pe toți cu gura căscată. Pe naiba! Nela, tu nu știi că eu am mult talent. Îl simt în cap, îmi face *burumbum*, *burumbum*, ca apa în cazanul cu aburi... Nu mă lasă să dorm și cumpănesc că toate *ștințele* îmi intră aici și merg înăuntru zburând pe băjbâite ca liliicii, cerându-mi să le buchirisc. Toate, toate *ștințele* am să le-nvăț, n-are să rămână nici una... Ai să vezi...

– Păi trebuie să fie multe. Pablo, care le știe pe toate, mi-a spus că sunt multe și că toată viața unui om nu e de-ajuns pentru una singură.

– Râzi tu... Ai să mă vezi pe mine...

– Și cea mai frumoasă dintre toate e a lui don Carlos..., căci să iei o piatră și să faci din ea ală-muri... Alții cică fac argint, ba și aur. Dă-ți silința să te faci ca ei, Celipillo.

– Nu fi fraieră, nu e înțelepciune ca a de a-l apuca pe unu' de încheietura mâinii și să te uiți la limba lui, ca să-i spui numaidecât în ce ungher al corpului îi sălășluiesc farmecele... Cică don Teodoro îi scoate omului ochiul și îi pune altu' nou, cu care vede de parc-ar fi din născare... Uită-te tu că să vezi unu' pe moarte și să-l pui să ia, să zicem, șase țanțari gătiți într-o luni cu nuiele de răchită adunate de o fecioară pe care s-o cheme Juana și să-l lași sănătos tun, e mare lucru... Ai să vezi, ai să vezi cum se poartă don Celipín ăl din Socartes. Îți spun că au să mă pomenească și în Havana.

– Bine, bine, zise Nela cu bucurie; dar ai să fii un fiu bun, căci părinții tăi nu vor să te-nvețe pentru că ei n-au talent și, dacă tu îl ai, roagă-te pentru ei la Sfânta Fecioară și trimite-le ceva din averile pe care ai să le câștigi.

– Așa am să fac. Să știi că plec de-acasă nu pentru că nu-mi iubesc părinții, ai să vezi că îndată are să vină un cărător de la gară încărcat cu pachete că abia are să le poată duce. Și ce are să fie? Păi ju-poane pentru mama și pentru surorile mele și o pălărie înaltă pentru tata. Ție poate că am să-ți trimit și o pereche de cercei.

– Repede dăruiești, zise Nela, înăbușindu-și hohotele. Cercei pentru mine!...

– Dar bag de seamă un lucru. Vrei să-ți spun ce? Păi tu ar trebui să vii cu mine și, fiind doi, ne-am ajuta să câștigăm și să învățăm. Și tu ai talent, că mie nu-mi scapă istețimea, ai putea foarte bine să ajungi doamnă, cum am să ajung eu domn. Ce-aș mai râde să te văd cântând la pian ca doña Sofia!

– Ce prost ești! Eu nu sunt bună de nimic. Dacă aș merge cu tine, ți-aș fi o povară.

– Acum cică o să-i dea vedere lui don Pablo și, când el are să vadă, tu nu mai ai nimic de făcut în Socartes. Cum ți se pare ideea mea?... Nu răspunzi?

Se scurse un răstimp fără ca Nela să scoată o vorbă. Întrebă din nou Celipín, fără a obține răspuns.

– Dormi, Celipín, zise în cele din urmă cea din coșuri. Eu mor de somn.

- Când m-o lăsa talentul să dorm, dacă o vrea Domnul.

Peste un minut se vedea pe el însuși prefăcut într-un nou don Teodoro Golfín, punând ochi noi în orbite vechi, bătând în cuie picioare rupte și smulgând copii din ghearele morții cu ajutorul copioaselor porții de țăntari prinși de o fecioară și gătiți într-o luni cu nuiiele de răchită. Se văzu înveșmântat în stofe scumpe, cu mâinile încătușate în mănuși mirositoare și târât în trăsura trasă de lebede, nu de cai și chemat de regi, sau solicitat de regine, de cinstite doamne invitat, laudat de magnați și purtat în triumf de toate popoarele de pe Pământ.

Între două coșuri

Nela își închise valvele scoicii pentru a fi mai singură. S-o urmărim; vom pătrunde în gândurile ei. Dar mai întâi ar fi bine să facem puțină istorie.

Fiind privată pe de-a-ntregul de învățătură la vârsta cea mai fragedă, neavând nici sugestiile drăgăstoase care îndreaptă cu fermitate spiritul către cunoașterea anumitor adevăruri, Marianela își alcătuiise în imaginația ei fără margini o ordine a ideilor cât se poate de insolită, o teogonie extravagantă și un mod foarte bizar de a estima cauzele și efectele lucrurilor. Teodoro Golfín nu greșea deloc comparând spiritul Nelei cu popoarele primitive. Aidoma lor, era năpădită de sentimentul și de fascinația miraculosului; credea în puteri supranaturale, diferite de singurul și grandiosul Dumnezeu,

și vedea în obiectele Naturii personalități vagi cărora nu le lipseau modurile de comunicare cu oamenii.

În ciuda acestui lucru, Nela nu ignora complet Evanghelia. Niciodată nu-i fusese lămurită cum se cuvine; dar auzise vorbindu-se despre ea. Băga de seamă că lumea se ducea la o ceremonie denumită liturghie... Avea habar de un sacrificiu sublim, dar noțiunile ei nu treceau de aceasta. Se obișnuise să-l respecte, în virtutea unui sentimentalism contagios, pe Dumnezeu cel răstignit, știa că aceea trebuie sărutată; mai știa și câteva rugăciuni învățate din rutină; știa că tot ce nu ai trebuie să-i ceri lui Dumnezeu, dar atâta tot. Oribila delăsare a inteligenței sale înainte de prietenia cu domnișorul de Penáguilas ar putea fi cauza. Iar prietenia cu ființa aceasta extraordinară, care din negura sa explora cu ochiul cutezător al gândirii neobosite problemele vieții, sosise târziu. În mintea Nelei era deja petrificată ceea ce putem numi filosofia ei, creația ei înseși, ceva de păgânism și de sentimentalism, amestecate și încâlcite. Trebuie să adăugăm că María, cu toate că trăia în afara elementului social în care trăim cu toții, dădea aproape întotdeauna dovadă de mult bun simț și știa să aprecieze cu înțelepciune lucrurile din viața de fiecare

zi, cum s-a văzut din sfaturile pe care i le dădea lui Celipín. Imensa valoare a sufletului ei o explică.

Cea mai remarcabilă tendință a spiritului ei era cea care o împingea cu o pasiune tainică să iubească frumusețea fizică, oriunde s-ar fi aflat. Nimic nu este mai firesc, fiind vorba despre o ființă crescută în înstrăinare desăvârșită de societate și de știință și în comunicare deschisă și constantă, în relație familiară, să zicem, cu Natura, populată cu frumuseți impunătoare sau fermecătoare, plină de lumină și de culori, de zvonuri grăitoare și de forme felurite. Dar Marianela trebuise să adauge admirației cultul și, urmărind o lege, caracteristică de asemenea statului primitiv, personificase toate frumusețile pe care le adora într-una singură, ideală și cu formă umană. Frumusețea aceasta era Fecioara Maria, idee luată de ea din Evanghelia pe care o cunoștea într-un mod atât de imperfect. Fecioara nu ar fi fost pentru ea idealul cel mai iubit, dacă nu și-ar fi unit perfecțiunile morale cu frumusețile, splendorile, minunățiile și grațiile lumii fizice, dacă n-ar fi avut un chip de un farmec nobil și seducător, o înfățișare umană și divină în același timp, care ei îi părea compendiul luminii din univers, al melancoliei și păcii îmbietoare a nopții, a

muzicii pâraielor, a gingășiei și eleganței florilor, a prospețimii picăturilor de rouă, a suavelor foșnete pricinuite de vânt, a zăpezii imaculate de pe munți, a privirii drăgăstoase a stelelor și a maiestății fastuoase a norilor când străbat cu gravitate cerul.

Persoana lui Dumnezeu și-o reprezenta teribilă și înfruntată, inspirând mai degrabă respect decât iubire. Tot binele venea de la Fecioara Maria, iar Fecioarei Maria i se putea cere orice au nevoie făpturile. Dumnezeu te dojenește și ea zâmbește. Dumnezeu pedepsește și ea iartă. Ideea aceasta din urmă nu este atât de ciudată încât să atragă atenția. Aproape călăuzește pe de-a-ntregul clasele nevoiașе și rurale din țara noastră.

Este, de asemenea, obișnuită la ele, când o imensă delăsare se unește cu o imaginație considerabilă, contopirea realizată de Nela între frumusețile Naturii și figura încântătoare ce rezumă în ea toate elementele estetice ale ideii creștine. Dacă în singurătatea Nelei ar fi pătruns mai puține noțiuni creștine decât cele ce au pătruns; dacă îndepărtarea ei de focarul de idei ar fi fost absolută, păgânismul i-ar fi fost atunci desăvârșit, ar fi adorat Luna, pădurile, focul, pâraiele, Soarele.

Astfel era Nela, crescută în Socartes, și așa ajunsese la cincisprezece ani. De atunci, prietenia

cu Pablo și frecventele discuții cu cel care poseda noțiuni atât de multe și atât de juste îi modificaseră oarecum modul de a gândi; dar baza ideilor sale nu suferise nici o alterare. Continua să acorde frumuseții fizice o suveranitate augustă; avea mai departe capul plin de superstiții și o adora pe Fecioara Maria ca pe un compendiu al tuturor frumuseților naturale, încarnând în această persoană legea morală și încoronându-și sistemul cu idei ciudate despre moarte și viața viitoare.

Închizându-se în scoica ei, Marianela vorbea astfel:

„Preacurată Fecioară, de ce nu m-ai făcut frumoasă? De ce nu te-ai uitat de sus la mine când m-a născut mama?... Cu cât mă privesc mai mult, cu atât mai urâtă îmi pare că sunt. De ce sunt eu pe lume? La ce sunt bună? Pe cine aş putea interesa? Pe unul singur, Maică Precistă, pe unul singur, care mă iubește pentru că nu mă vede. Ce-am să mă fac când are să mă vadă și n-are să mă mai iubească?... Căci, cum e cu putință să mă iubească văzând trupșorul acesta mărunț, chipul de pasăre, obrazul plin de pistrui, gura lipsită de farmec, nasul mare, părul spălăcit, toată făptura mea, care nu-i bună decât pentru ca toată lumea să-i dea un

picioar? Cine e Nela? Nimeni. Nela e ceva doar pentru orb. Dacă acum i se zămislesc ochii, și-i întoarce spre mine și mă vede, cad moartă... El e singurul pentru care Nela nu e mai puțin decât pisicile și câinii. Mă iubește așa cum își iubesc logodnicii logodnicele, așa cum vrea Dumnezeu să se iubească oamenii... Maică Născătoare de Dumnezeu, dacă ai să faci miracolul de a-i da vederea, fă-mă frumoasă sau omoară-mă, căci n-am nici un rost pe lume. Eu nu sunt nimic și nimeni, în afară de unul singur... Îmi pare mie rău că-și dobandește vederea? Nu; asta, nu; asta, nu. Eu vreau să vadă. Mi-aș da ochii pentru ca el să vadă cu ai lui; mi-aș da viața toată. Eu vreau ca don Teodoro să facă miracolul despre care se vorbește. Binecuvântați să fie oamenii înțelepți! Dar nu vreau ca stăpânul să mă vadă, nu. Înainte de a mă învoi să mă vadă, Măiculiță, am să mă îngrop de vie; am să mă arunc în râu!... Da, da; să-mi înghită pământul urâtenia. Eu nu trebuia să mă nasc...”

Apoi, întorcându-se în coș, urmă:

„...Inima mea este totul pentru el. Orbul ăsta căruia i s-a năzărit să mă iubească atâta e pentru mine întâiul din lume după Fecioara Maria. Oh! Dacă aș fi mare și frumoasă; dacă aș avea talia,

chipul și înălțimea..., mai ales înălțimea altor femei; dacă aş ajunge să fiu doamnă și m-aş aranja!... Vai, atunci plăcerea mea cea mai mare ar fi ca ochii lui să se desfete așezându-se asupra mea!... Dacă aş fi ca celelalte, măcar ca Mariuca... îndată aş găsi cum să mă instruiesc, să mă șlefuiesc, să fiu o doamnă!... Oh! Maică Preacurată, ai să-mi iei tot ce am!... De ce ai îngăduit să-l iubesc eu și el să mă iubească pe mine? Asta nu trebuia să se întâmple...”

Vărsând lacrimi și încrucișându-și brațele, adăugă pe jumătate biruită de somn:

„Ah! Cât te iubesc, băiatul meu drag! Iubește-o mult pe Nela, pe amărâta de Nela, care nu e nimic... Iubește-mă mult... Lasă-mă să-ți dau o sărutare pe minunatul tău cap; dar nu deschide ochii, nu te uita la mine..., închide-i, așa, așa”.

Cum i se arată Fecioara Maria Nелеi

Sândurile, care fug când ne răzbește somnul, rămân de obicei la pândă, pentru a ne năpădi din nou când ne trezim. Așa se întâmplă cu Mariquilla, care adormise cumpănind tot felul de ciudătenii despre Fecioara Maria, despre orb și despre propria-i urătenie, pe care ea năzuia s-o vadă prefăcută în frumusețe uluitoare, și tot cu gândurile acestea se deșteptă când strigătele Seňanei o smulseră dintre coșuri. Cum deschise ochii, Nela se rugă la Fecioara Maria ca întotdeauna; dar în ziua aceea rugăciunea fu alcătuită din înșiruirea normală de rugi și, pe lângă acestea, câteva plăsmuite de ea, rezultând un discurs care, dacă s-ar scrie, ar fi straniu. Printre alte lucruri, Nela îi zise: „Azi-noapte mi-ai apărut în vise, Maică, și mi-ai făgăduit că astăzi mă vei alina. Sunt

trează și mi se pare că încă te privesc, că am în față chipul tău, mai frumos decât toate lucrurile frumoase și minunate care sunt pe lume“.

Spunând aceasta, Nela își rotea ochii în jur, aiurând... Observându-se pe ea însăși în modul vag în care izbutea să o facă, gândi astfel: „Se întâmplă ceva cu mine“.

– Ce ai, Nela? Ce e, fetițo? îi zise Seňana, văzând că fata se uită năucită într-un punct fix din spațiu. Ai vedenii, adormito?

Nela nu răspunse, căci mintea îi era ocupată să vorbească cu ea însăși, spunându-și: „Ce să am, oare?... Nu pot fi farmece, căci ce am înăuntru nu e figura hădă și neagră a demonului rău, ci un lucru ceresc, un chip, un zâmbet și un fel de a privi care ori sunt eu proastă, ori sunt ale Fecioarei Maria înseși. Maică Născătoare de Dumnezeu și Maica mea, o fi adevărat că astăzi ai să mă alini?... Și cum ai să mă alini? Ce ți-am cerut azi-noapte?“

– Ei..., fetițo! strigă Seňana cu voce stridentă, aidoma sunetului celui mai nearmonios care poate fi auzit pe pământ. Vino și spală-te pe fața aia de câine.

Nela dădu fuga. Simțise în suflet o zdruncinătură ca aceea produsă de o mare speranță când năpădește o ființă umană. Se contemplă în tremurătoarea

suprafață a apei și simți numaidecât că inima i se strânge.

„Nimic..., murmură. Urâtică, așa cum am fost întotdeauna. Aceeași figură de fetiță cu suflet și ani de femeie.“

După ce se spală o invadară senzațiile dinainte, ca niște frământări desfătătoare. În ciuda lipsei de experiență, Marianela avu înțelepciunea de a califica acele senzații în categoria presentimentelor. „Eu și Pablo, chibzui, am vorbit despre ce simți când are să vină ceva, vesel sau trist. Pablo mi-a mai spus și că înainte de cutremure se simte ceva deosebit, oamenii simt ceva aparte..., iar animalele simt și ele... Are să fie cutremur?“

Îngenunchind, pipăi solul. „...Nu știu..., dar ceva are să se-ntâmple. Că e ceva bun nu pot să mă îndoiesc... Fecioara mi-a spus azi-noapte că astăzi are să m-aline... Ce am oare?... Maica Precista umblă în jurul meu? Nu o văd, dar o simt; e în urmă, e înainte.“

Trecu pe lângă mașinile de spălat, spre planul înclinat și căută cu ochi înspăimântați în toate părțile. Nu vedea decât figurile de lut crud care se agitau cu o zarvă infernală în toiul hârșăitului aspru al sitelor cilindrice, pulverizând apa și umezind praful.

Mai departe, când se văzu singură, se opri, își puse degetul pe frunte, pironindu-și ochii în pământ, și, cu împăienjenirea pe care o imprimă privirii îndoiala, își puse întrebarea aceasta: „Dar eu sunt veselă sau sunt tristă?”.

Apoi se uită la cer, mirându-se să-l afle ca în toate zilele, iar ziua aceea era una dintre cele mai frumoase. Grăbi pasul, ca să ajungă repede în Aldeacorba de Suso. În loc să-și continue drumul prin vâlceaua ruinelor, ca să urce pe scara de lemn, ocoli zănoaga prin pâraiașul de lângă planul înclinat, ca să suie către pășuni și să se îndrepte după aceea pe cărare netedă spre Aldeacorba. Poteca aceasta era mai frumoasă și de aceea o prefera aproape întotdeauna. Erau ulicioare pline de flori delicate și parfumate, unde se îndestulau roiurile de albine și de fluturi; erau rugi de mure încărcăți de fructe negre, la care poftesc copiii; erau grupuri de vișini, pe ale căror trunchiuri se legăna caprifoiul, și mai erau stejari robuști, mari, lați, rotunzi, întunecați, părând că se odihnesc contemplându-și propria umbră.

Nela mergea încet, preocupată de ce simțea și de neliniștea desfătătoare care o îmbăta. Imaginația-i fecundă găsi în cele din urmă formula cea mai potrivită pentru a-și exprima obsesia, căci își aduse aminte că se spune „Cutare are demoni în trup” și

zise: „Eu am îngeri în trup... Fecioară Maria, tu ești astăzi cu mine. Ceea ce simt sunt hohotele îngerilor tăi, care se joacă înăuntrul meu. Tu nu ești departe, te văd și nu te văd, ca atunci când mergem cu ochii închiși“.

Închidea ochii și îi deschidea din nou. Trecând pe lângă o pădure, coti ca să ajungă la un rug de muri, cel mai stufos, cu fructele cele mai frumoase și mai mari din toată zona. Se vedeau și ferigi viguroase, caprifoi, viță de Canada și alte plante cățărătoare, ce se susțineau unele pe altele, căci nu se aflau acolo trunchiuri mari. Nela băgă de seamă că în dreapta ei se agitau crengile; se uită... Dumnezeule! Era acolo, într-o ramă de verdeață, Fecioara Maria cea Neprihănită, cu chipul ei, cu ochii ei, care atunci când privea reflectau toată frumusețea Cerului. Nela rămase mută, împietrită, năpădită de o senzație în care se contopeau fervoarea și spaima. Nu putu să facă nici un pas, nici să strige, nici să se miște, nici să respire, nici să-și dezlipească privirea de apariția aceea miraculoasă.

Se ivise între frunze, arătându-și pe de-a-ntregul bustul și chipul. Era într-adevăr autentică imagine a acelei alese fecioare din Nazaret, a cărei perfecțiune morală au încercat s-o exprime prin intermediul formei picturale artiștii din optsprezece

secole, de la Sfântul Apostol Luca până la contemporani. Omenirea a văzut sacra persoană cu feluri de ochi, fie cu ai lui Albrecht Dürer, fie cu ai lui Rafael Sanzio, cu ai lui Van Dick sau Bartolomé Murillo. Cea care îi apărură Nelei era în stilul lui Rafael, remarcabil între toate, dacă ținem seama că la el perfecțiunea frumuseții umane se apropie mai mult decât orice mijloc artistic de expresia divinității. Ovalul chipului era mai puțin ascuțit decât cel de tip sevillan, oferind gingașa rotunjime a celui italic. Ochii, cu proporții admirabile, erau seninătatea însăși unită cu grația, cu armonia, cu o privire atât de diferită de răceală și de fulgerarea nemaipomenită a ochilor andaluzi. Sprâncenele erau creația delicată a celui mai fin penel și trasau un arc subtil. Nu se concepeau pe fruntea-i încruntarea supărării și nici umbrele tristeții, iar buzele, puțin cam cărnoase, lăsau să se vadă, când zâmbeau, cei mai frumoși dinți care au mușcat vreodată din mărul din Paradis. Fără să vrem am ajuns la mama noastră Eva, când atât de departe este cea care a făcut să triumfe șarpele de cea care i-a strivit capul; dar analiza diferitelor tipuri de frumusețe umană duce la acestea și la alte nonsensuri, și mai lamentabile. Ca să încheiem portretul imperfect al acelei viziuni minunate care o lăasă pe

Nela buimăcită și aproape moartă, vom spune că tenul îi era de nuanța aceea de roz ars de soare, sau mai degrabă brunet aprins, care alcătuiește un fel de roșeață încântătoare pe chipul imaginilor divine, în fața cărora se extaziază în aceeași măsură veacurile cucernice și cele necredincioase.

După ce trecu primul moment de uimire, Marianela băgă de seamă, pe de-a-ntregul uluită, că frumoasa Fecioară poartă la gât o eșarfă albastră, podoabă pe care ea n-o văzuse niciodată la Fecioarele visate și nici la cele pictate. Numaidecât observă și că umerii și pieptul femeii divine erau acoperiți de o rochie întru totul asemănătoare celor purtate de femeile din vremea ei. Dar cel mai mult o tulbură și o năuci pe biata fată să vadă că minunata imagine culege mure din tufă... și le mănâncă.

Începea să cumpănească straniul comportament al Fecioarei, când auzi o voce masculină și stridentă, zicând:

– Florentina! Florentina!

– Sunt aici, tată; mănânc mure sălbatice.

– Ia te uită!... Tare mult trebuie să-ți placă murele sălbatice!... Capricioaso!... Nu ți-am spus că asta se cuvine să faci copiii trândavi de la țară, nu domnișoarele crescute în societate..., crescute în societate?

Nela îl văzu apropiindu-se cu pași gravi pe cel ce spunea aceasta. Era un bărbat matur, potrivit la trup, cam îndesat, roșu la față, părând să emane raze de satisfacție, așa cum soarele le emană de lumină, cu picioare mici, cu nas lung și slăvit de felurite obiecte decorative, între care se remarcă lanțul mare al unui ceas și o pălărie fină de fetru, cu borurile late.

– Haide, femeie, zise cu duioșie don Manuel de Penáguilas, căci el era, oamenii cumsecade nu mănâncă mure sălbatice, nici nu sar așa. Vezi? Ți-ai stricat rochia... Nu ți-o spun pentru rochie; cum ți s-a cumpărat asta, are să ți se cumpere alta...; o spun pentru că lumea care are să te vadă are să creadă că nu ai alte haine decât cele de pe tine.

Nela, care începea să deslușească lucrurile, se uită la veșmintele domnișoarei de Penáguilas. Erau de bună calitate și scumpe; dar aspectul lor exprima de minune trecerea nu foarte lentă de la starea de țărancă la cea de domnișoară bogată. Toată ținuta, de la încălțăminte la pieptenul din păr, era de domnișoară din sat în ziua când se celebrează sfântul patron. Dar farmececele naturale ale Florentinei erau atât de admirabile, încât nici o abatere de la regulile convenționale de eleganță nu ar fi putut

să i le umbrească. Totuși, nu se putea tăgădui că încântătoarea ei persoană năzuia după o fustă țărănească, niște cozi împletite unduind cu nepăsare și împodobite cu flori de maci, după un *justillo*¹ care să-i strângă bustul și un mărgean; în concluzie, tot ce pudoarea și cochetăria ar fi născocit singure, fără amestecul scornelilor de la curte.

În momentul când domnișoara se îndepărtă de rugul de mure, don Manuel o văzu pe Nela, după ce aceasta se lovise rău cu capul de pragul de sus, și strigă, adresându-i-se:

– Oh!... Erai aici?... Uite, Florentina, ea e Nela...; îți aduci aminte că ți-am vorbit despre ea. Ea îl însoțea pe verișorul tău, pe verișorul tău. Și cum îți merge prin locurile astea?

– Bine, don Manuel. Și dumneavoastră, ce faceți? răspunse Mariquilla, fără a-și lua ochii de la Florentina.

– Sunt bucuros, după cum vezi. Asta e fata mea. Cum ți se pare?

Florentina alerga după un fluture.

– Fetițo, unde te duci? Ce-i asta? zise tatăl, vizibil contrariat. Ți se pare normal să alergi după o insectă cum fac copiii vagabonzi?... Seriozitate,

1. Obiect de îmbrăcăminte tradițional, asemănător pieptarului (n. tr.).

fetișo. Domnișoarele crescute în societate nu fac asta..., nu fac asta...

– Nu te supăra, tată, repetă tânăra, întorcându-se după expediția zadarnică și punându-se la adăpostul borurilor pălăriei tatălui. Știi că îmi place la țară și că mă dau în vânt după copaci, flori, pășuni. Cum pe meleagurile triste din Campó, unde locuim, sunt prea puține lucruri din acestea...

– Oh! Nu vorbi așa de Santa Irene de Campó, un oraș cultivat, ce se bucură astăzi de multă bunăstare și de o societate distinsă. Au sosit acolo și progresele civilizației..., ale civilizației. Mergând alături de mine cu chibzuință, poți admira Natura; și eu o admir, fără a face piruete ca dansatorii pe frânghie. Persoanele educate în societate se cunosc după felul cum merg și după cum contemplă obiectele. Să tot exclami „Ah!... oh!... ce frumos!... Ia uite, tată!“, arătând o ferigă, o piatră, un păducel, un șuvoi de apă, nu e de bun gust... Are să creadă lumea că te-ai născut în pustiu... Mergi, așadar, pe lângă mine... Nela ne va spune pe unde ne întoarcem acasă, căci adevărul e că eu habar n-am unde suntem.

– Luând-o la stânga prin spatele casei ăleia vechi, zise Nela, ajungeți îndată... Dar iaca vine don Francisco.

Într-adevăr, se ivi don Francisco, strigând:

– Se răcește ciocolata!...

– Ce vrei, omule!... Fiică-mea dorea atât de mult să zburde pe câmp, că n-a vrut să aștepte și iată-ne din tufă în tufă, ca niște iezi.

– Acasă, acasă! Vino și tu, Nela, să bei ciocolată, spuse Penáguilas, punându-și mâna pe capul vagaboandei. Ce zici de nepoată-mea?... Frumoasă de pică... Florentina, după ce beți ciocolată, Nela are să vă ducă la plimbare, pe tine și pe Pablo, ai să vezi toate frumusețile zonei, minele, pădurea, râul.

Florentina adresă o privire drăgăstoasă nefericitei făpturi, care alături de ea părea să fi fost făcută de Natură anume ca să scoată în evidență și mai mult perfecțiunea și frumusețea magistrală ale unora dintre operele sale. Acasă îi întâmpină masa cu ceștile în care încă mai fierbea lichidul gros din Guayaquil și o grămăjoară de felii de pâine. Mai era și untul, pus între frunze de castan, dar nu lipseau nici fursecurile și delicatesele. Paharele cu apă rece și cristalină reproduceau în sticla lor convexă splendorile gastronomice, mărindu-le.

– Să facem ceva pentru viață, zise don Francisco, așezându-se.

– Nela, spuse Pablo, ai să bei și tu ciocolată.

Nu apucase s-o spună, când Florentina îi oferise Marianelei ceașca, împreună cu tot ce era pe masă. Nu primi invitația; dar domnișoara de Penáguilas stăruia cu atâta bunătate și simplitate plină de grație, că trebui să se învoiască. Don Manuel își privea cu coada ochiului fiica, de parcă n-ar fi fost pe deplin mulțumit de progresele ei în arta bunei educații, căci una dintre părțile principale ale acesteia consta, după el, într-o fină apreciere a gradului de politețe cu care trebuiau poftite persoanele, conform poziției lor, fără a da vreuneia nici mai mult, nici mai puțin decât i se cuvenea după statutul social; în felul acesta era pus fiecare la locul său și demnitatea proprie se sublima, păstrându-se cumpăna în privința curtoaziei, care constă în a nu te arăta prea îngâmfat în fața celor bogați și a nu te umili peste măsură în fața celor săraci... După ce se consumă ciocolata, don Francisco zise:

– Afară toată lumea mică. Fiule, astăzi e ultima zi când don Teodoro îți dă voie să ieși din casă. Puteți să vă duceți toți trei la plimbare, în vreme ce eu cu frate-meu cercetăm vitele... Păsărelelor, luați-vă zborul.

Nu trebui să-i roage. Îmbiați de timpul minunat, tinerii zburară spre câmp.

Toți trei

Domnișoara din popor era nespus de bucurasă în mijlocul pajiștilor vesele, fără obstacolul supărător al pragmaticilor sociale ale domnului taică-său, și astfel, îndată ce se văzu la o distanță potrivită de casă, începu să alerge voioasă și să se agațe de crengile copacilor pe care-i vedea în apropiere, ca să se legene ușor pe ele. Atingea cu buricele degetelor murele sălbatice și, când le găsea coapte, lua trei, câte una pentru fiecare gură.

– Asta pentru tine, verișorule, spunea, punându-i-o în gură. Și asta pentru tine, Nela. Am s-o las pentru mine pe cea mai mică.

Văzând păsările trecând pe lângă ea, nu-și putea stăpâni mișcările asemănătoare unei caraghioase pretenții de zbor și zicea: „Unde s-or duce acum hoinarii ăștia?“. Din stejari rupea câte o creangă și,

deschizând o ghindă ca să vadă ce e înăuntru, mușca din ea, dar, simțindu-i amărăciunea, o arunca cât colo. Un botanist năpădit de delirul clasificărilor n-ar fi colecționat cu atâta zel ca ea toate florile frumoase ce-i ieșeau în cale, dându-i bun venit de pe pământ cu fețișoarele lor de sărbătoare. Cu ce adună într-o jumătate de oră împodobi toate butonierele de la haina vărului ei, părul Nelei și, în cele din urmă, propriu-i păr.

– Verișoarei, zise Pablo, are să-i placă să vadă minele. Nela, n-ai vrea să coborâm?

– Da, să coborâm... Pe aici, domnișoară.

– Dar să nu mă puneți să trec prin tuneluri, că mor de frică. Asta chiar că n-am să consimt, zise Florentina, urmându-i. Vere, tu și Nela vă plimbați mult pe-aici? E superb. Aici mi-aș trăi toată viața... Binecuvântat fie omul care are să-ți dea facultatea de a te bucura de toate frumusețile astea!

– Să dea Dumnezeu! Mult mai frumoase îmi par mie, care nu le-am văzut niciodată, decât vouă, care sunteți sătule să le tot vedeți... Să nu crezi, Florentina, că eu nu înțeleg frumusețile; le simt în mine în așa fel, că aproape suplinesc cu gândirea lipsa vederii.

– Asta chiar că e admirabil... Orice ai spune, tot vei avea câteva decepții când vei deschide ochii.

– Poate, răspunse Pablo, care în ziua aceea era foarte laconic.

Nela nu era laconică, ci mută.

Când ajunseră la adâncitura de la Groaznica, Florentina admiră spectacolul surprinzător oferit de rocile cretacee, care dăinuie pe teren, după ce se smulge mineralul. Îl compară cu grupuri mari de gogoși, lipite unele de altele din cauza zahărului; după ce îl contemplă îndelung pentru a doua oară, îl compară cu o sculptură reprezentând câini și pisici împietriți în toiul unui încăierări înverșunate.

– Să ne așezăm pe coasta asta, zise, ca să vedem trecând trenurile cu mineral și, în plus, vom vedea asta, care e foarte frumoasă. Piatra aia mare din mijloc are o gură mare, vezi, Nela? Iar în gură are o scobitoare; e o plantă care s-a născut singură. Parcă ar râde uitându-se la noi, căci are și ochi; mai încolo e una cu cocoașă și încă una, care fumează pipă, două care se trag de păr, una care cascade, alta care doarme după beție, cea de alături e cu fața în jos, susținând cu picioarele o catedrală, și cea din urmă începe ca o chitară și se termină ca un cap de câine, cu o cafetieră în chip de șapcă.

– Tot ce spui, verișoară, remarcă orbul, îmi dovedește că se văd multe tâmpenii cu ochii, iar asta

arată că organul atât de minunat servește uneori la a prezenta lucrurile desfigurate, schimbând forma naturală a obiectelor într-una falsă și prefăcută. Păi în fața ta n-ai dulciuri, nici pisici, nici oameni, nici scobitori, nici catedrale, nici bețivi, nici cafe-tiere, ci pur și simplu roci cretacee și mase de pământ calcaros, mânjit cu oxid de fier. Din lucrul cel mai simplu ochii tăi fac un talmeș-balmeș.

– Ai dreptate, vere. De-aia zic eu că imaginația noastră vede, și nu ochii. Totuși, ei sunt buni ca să băgăm de seamă câteva lucrușoare pe care săracii nu le au și noi putem să li le dăm.

Spunând aceasta, pipăia rochia Nelei.

– De ce n-are biata Nela o rochie mai ca lumea? adăugă domnișoara de Penáguilas. Eu am mai multe și am să-i dau una și pe deasupra încă una nouă.

Rușinată și descumpănită, Marianela nu-și ridica privirea din pământ.

– Asta nu înțeleg... Unii să aibă atâta și alții atât de puțin!... Mă supăr pe tata când vorbește urât de cei care vor să se împartă în mod egal totul pe lume. Cum se numesc tipii ăștia, Pablo?

– Pesemne că socialiști, sau comuniști, răspunse tânărul zâmbind.

– Păi ăia sunt de-ai mei. Sunt adeptă a împărțirii, bogații trebuie să le dea săracilor tot ce le

prisoșește... De ce această orfană amărâtă e desculță și eu nu?... Nu trebuie să fie lăsați fără ocrotire cei răi, darămite cei buni... Eu știu că Nela e foarte bună, mi-ai spus-o tu aseară, mi-a spus-o și tatăl tău... N-are familie, n-are cine să aibă grijă de ea. Cum se îngăduie să fie atâta și atâta nenorocire? Pe mine mă arde pâinea la gură când mă gândesc că sunt mulți care nu o gustă. Biata Mariquita, atât de bună și atât de părăsită!... E cu puțință ca până acum să n-o fi iubit nimeni, să nu-i fi dat nimeni o sărutare, să nu-i fi vorbit nimeni cum se vorbește copiilor!... Mi se frânge inima când mă gândesc.

Marianela era uluită și împietrită, la fel ca în clipa apariției. Înainte o văzuse pe Fecioara Preasfântă, acum o asculta.

– Să știi tu, orfano, adăugă Preacurata, și tu, Pablo, ascultați-mă bine: eu vreau s-o ajut pe Nela, dar nu cum ajuți un sărac întâlnit pe drum, ci cum s-ar ajuta un frate descoperit pe nepusă masă... Nu spui tu că ți-a fost cea mai bună tovarășă, însoțitoarea, călăuza ta în beznă? Nu spui că ai văzut cu ochii ei și ai mers cu pașii ei? Păi Nela îmi aparține: eu mă înțeleg cu ea. Eu mă îngrijesc s-o îmbrac, să-i dau tot ce are nevoie o ființă umană ca să trăiască decent și am s-o învăț o mie de lucruri, ca să

fie de folos într-o casă. Tata zice că poate, poate are să trebuiască să rămân aici pentru totdeauna. Dacă e așa, Nela are să stea cu mine; cu mine are să-nvețe să citească, să se roage, să coasă, să gătească; are să învețe atâtea lucruri, că are să fie ca mine. Ce ziceți? Păi da, atunci nu va fi Nela, ci o domnișoară. În privința asta n-are să mi se împotrivescă tata. Pe de altă parte, aseară mi-a spus: „Florentina, poate, poate, îndată n-am să-ți mai poruncesc eu; ai să te supui altui stăpân...” Să se facă voia Domnului, o iau pe Nela ca prietenă. Ai să mă iubești mult?... Cum ai fost atât de neajutorată și trăiești ca florile de pe câmp, poate că nu știi nici măcar să mulțumești, dar eu am să te învăț... Am să te învăț atâtea lucruri!...

Marianela, în timp ce auzea niște cuvinte atât de nobile, își stăpânise cu greu plânsul care o podidise de câteva ori, dar în cele din urmă nu mai putu să se stăpânească și, după ce suspină un minut, o răzbiră lacrimile. Orbul, cumpănind profund, tăcea.

– Florentina, zise în cele din urmă, limbajul tău nu seamănă cu cel al majorității oamenilor. Bunătatea îți este enormă și entuziastă ca aceea care a umplut pământul de martiri și a populat Cerul cu sfinți.

– Ce exagerare! exclamă Florentina, râzând.

Puțin după aceea, domnișoara se ridică săculeagă o floare care îi atrăsese atenția de departe.

– A plecat? întrebă Pablo.

– Da, răspunse Nela ștergându-și lacrimile.

– Știi ceva, Nela?... Mi se pare că vară-mea trebuie să fie frumoasă. Când a sosit azi-noapte la zece..., am simțit față de ea o mare antipatie... Nu poți să-ți închipui cât mă dezgusta. Acum am impresia, da, am impresia că e frumoasă.

Nela izbucni din nou în plâns.

– E ca îngerii! exclamă printre lacrimile de nestăpânit. E ca și cum tocmai ar fi coborât din Cer. La ea, trupul și sufletul sunt ca ale Sfintei Fecioare Maria.

– Oh! Nu exagera, spuse Pablo tulburat. Nu poate fi atât de frumoasă cum spui... Crezi că eu, fără ochi, nu înțeleg unde e frumusețea și unde nu?

– Nu, nu; nu poți să înțelegi... Cât te înșeli!

– Da, da...; nu poate fi atât de frumoasă, protestă orbul îngălbenindu-se la față și lăsând să i se vadă zbuciumul. Nela, prietena mea de suflet, știi ce mi-a zis tata azi-noapte?... Că, dacă îmi recapăt vederea, am să mă însor cu Florentina.

Nela nu răspunse. Lacrimile tăcute îi curgeau neconținut, alunecându-i pe față arsă de soare și

picurându-i pe mâini. Dar nici după plânsetul amar nu i se putea ghici dimensiunea durerii. Numai ea știa că e infinită.

– Știi de ce plângi, zise orbul, strângând mâinile tovarășei sale. Tata n-are să se înverșuneze să-mi impună ce e potrivit voinței mele. Pentru mine nu există altă femeie în afară de tine pe lume. Când ochii mei au să vadă, dacă au să vadă, nu va exista pentru ei altă frumusețe în afară de frumusețea ta cerească; în afară de tine, totul n-are să fie decât umbre și lucruri îndepărtate care nu-mi vor atrage luarea-aminte. Cum e chipul omenesc, Dumnezeu-ule? În ce fel se reflectă sufletul pe chipuri? Dacă lumina nu e bună să ne arate realitatea gândurilor noastre, atunci la ce e bună? Ce este și ce se simte nu sunt același lucru? Forma și ideea nu sunt ai-doma căldurii și focului? Se pot despărți? Poți tu să nu mai fii pentru mine cea mai frumoasă, cea mai iubită ființă de pe pământ, când eu am să mă fac stăpân pe tărmurile formei?

Florentina se întoarse. Mai vorbiră; dar după ce s-a consemnat, nimic din ce au mai spus nu e demn de a fi transmis cititorului.

Legământul

In zilele ce urmară nu se întâmplă nimic; dar veni una în care se petrecu ceva uluitor, capital, suprem. Teodoro Golfín, artizanul sublim în ale cărui mâini bisturiul chirurgului se prefăcea în daltă a creatorului de geniu, întreprinsese corectarea unei delicate opere a Naturii. Cutezător și senin, intrase cu știința și experiența sa în minunata incintă a cărei construcție este compendiu și succint rezumat al imensei arhitecturi a universului. Trebuia să facă față celor mai mari mistere ale vieții, să le interogheze și să exploreze cauzele care împiedicau ochii unui om să cunoască realitatea vizibilă. Pentru asta trebuia să lucreze cu curaj și cu hotărâre, rupând una dintre membranele cele mai fragile: corneea; să pună stăpânire pe cristalin și să-l dea afară, respectând hialoida, și să trateze

cu cea mai mare considerație umoarea vitroasă; să lărgască cu o tăietură dimensiunile pupilei și să examineze prin inducție sau prin intermediul catoptricii starea încăperii posterioare.

Puține cuvinte au urmat îndrăzneței expediții înăuntrul unei lumi microscopice, întreprindere nu mai puțin colosală decât măsurarea distanței dintre astre în infinitele magnitudini ale spațiului. Muți și înspăimântați asistau la toate acestea membrii familiei. Când se așteaptă reînvierea unui mort sau crearea unei lumi, nu poți să te simți altfel. Însă Golfín nu spunea nimic concret; cuvintele lui erau:

– Contractilitate a pupilei...; retină sensibilă...; oarecare stare pigmentară...; nervi plini de viață.

Dar fenomenul sublim, faptul, faptul irecuabil, vederea, unde era?

– La timpul potrivit se va ști, zise Teodoro, începând delicata operație a bandajării. Răbdare.

Iar fizionomia sa de leu nu exprima nici descurajare, nici triumf; nu dădea speranțe, dar nici nu le năruia. Știința făcuse tot ce știa. Era un simulacru de creație, ca multe altele, care constituie gloria și mândria secolului al XIX-lea. În fața unei asemenea cutezanțe, Natura, care nu permite să i se surprindă arcanele, zăbovea mută și de nepătruns.

Pacientul fu izolat cu o rigoare absolută. Doar tatăl său îl îngrijea. Nimeni din familie nu putea să-l vadă. Se ducea Nela să întrebe de bolnav de patru sau cinci ori; dar nu trecea de poarta impunătoare, aştepta acolo până ieşea don Manuel, fiică-sa ori altcineva din casă. Domnişoara, după ce îi dădea informaţii amănunţite şi îi descria angoasa întregii familii, obişnuia să se plimbe puţin cu ea. Într-o bună zi vru Florentina ca Marianela să-i arate casa ei şi coborâră până la locuinţa familiei Centeno, al cărei interior o dezamăgi şi îi pricinui dezgust domnişoarei, mai ales când văzu coşurile care îi ţineau orfanei loc de pat.

– Curând are să vină Nela să stea cu mine, zise Florentina, ieşind în graba mare din caverna aceea, şi atunci va avea un pat ca al meu, are să se îmbrace cum mă îmbrac eu şi are să mănânce ce mănânc eu.

Doamna de Centeno rămase pe gânduri auzind cuvintele acestea, la fel ca Mariuca şi Pepina, şi nu le trecu prin cap decât că amărâta orfană părăsită îşi găsise vreun tată rege sau prinţ, cum se povesteşte în balade.

Când se văzură singure, Florentina îi spuse Mariei:

– Cere-i lui Dumnezeu zi și noapte să-i îngăduie iubitului meu văr darul pe care noi îl avem și de care el a fost lipsit. În ce zbucium îngrozitor trăim! Cu vederea lui vor veni mii de fericiri și se vor repara multe rele. Am făcut un legământ sfânt: i-am făgăduit Fecioarei că, dacă îi dă vederea vărului meu, eu am să iau săracul cel mai sărac pe care am să-l întâlnesc și am să-i dau tot ce are nevoie ca să-și uite pe de-a-ntregul sărăcia, făcându-l deopotrivă cu mine în privința tihnei și a bunăstării. Pentru asta nu e de-ajuns să îmbraci un om, nici să-l așezi în fața unei mese pe care să fie supă și carne. Trebuie să-i dăruiești și pomana care valorează mai mult decât toți codrii de pâine și toate trențele care se pot imagina și aceasta este considerația, demnitatea, numele. Eu am să dau săracului meu aceste lucruri, insuflându-i respect și iubire de sine. Mi-am și ales săracul. Maríá, săracul meu ești tu. Cu toate glasurile din sufletul meu i-am spus Fecioarei Preacurate că, dacă îi dă vederea vărului meu, am să fac din tine o soră: vei fi în casa mea ce sunt și eu, ai să-mi fii soră.

Spunând aceasta, Fecioara strânse cu dragoste în brațe capul Nelei și îi dădu o sărutare pe frunte. Este cu neputință să descriem sentimentele

vagaboandei în acel ceas suprem al vieții ei. O groază instinctivă o îndepărta de casa din Aldeacorba, groază cu care se confunda imaginea domnișoarei de Penáguilas, ca figurile care ni se arată într-un coșmar, și în același timp simțea născându-i-se în suflet admirație și simpatie foarte intense față de aceeași persoană... Uneori credea cu candoare pu-erilă că este Fecioara Maria în esență și prezență. În asemenea fel îi înțelegea bunătatea, încât credea că vede, ca interiorul unui paradis deschis, sufletul Florentinei, plin de puritate, de dragoste, de bună-tate, de gânduri înțelepte și alinătoare. Marianela era suficient de nepărtinitoare ca să adopte și să asimileze numaidecât ideea că nu-și va putea urî sora improvizată. Cum s-o urască, dacă se simțea îndemnată spontan s-o iubească cu toate puterile inimii ei? Antipatia, neîncrederea erau un fel de sediment care la sfârșitul luptei trebuia să rămână pe fund, ca să se descompună în cele din urmă și să dispară, iar elementele sale să alimenteze admira-ția și respectul față de aceeași prietenă binefăcătoare. Dar dacă aversiunea dispărea, nu la fel se întâmpla cu sentimentul care o provocase și care, neputând înflori și neputându-se manifesta singur, cu exclusivismul înrobitor care este însăși condiția

acestor afecte, îi pricinui o prăbușire morală ce aduse cu sine multă tristețe. Familia Centeno băgă de seamă că Nela nu mănâncă; că zăbovește îndelung în tăcere, împietrită, ca o statuie; că de multă vreme nu mai cântă noaptea și nici ziua. Neputința ei de a face ceva ajunsese să fie absolută, astfel încât, când o trimise Tanasio după tutun la exploatarea minieră denumită *Prima* din Socartes, se așază pe drum și acolo rămase toată ziua.

Într-o dimineață, la opt zile de la operație, se duse acasă la inginerul-șef și Sofía îi spuse:

– Înveselește-te, Nela! N-ai aflat veștile? Astăzi i-au scos bandajul lui Pablo... Și vede ceva, nu mai e orb... Ulises, șeful atelierului, tocmai ne-a povestit... Teodoro n-a venit încă, dar Carlos s-a dus acolo; aflăm îndată dacă e adevărat.

Auzind aceasta, Nela era mai mult moartă decât vie și, încrucișându-și brațele, exclamă:

– Binecuvântată fie Sfânta Fecioară, că ea a făcut-o!... Ea, ea singură a făcut-o.

– Te bucuri?... Cred și eu, acum domnișoara Florentina are să-și țină făgăduiala, zise Sofía pe un ton de batjocură. Felicitări, stimată doña Nela... Ai văzut că Dumnezeu își aduce aminte de săraci când nici nu gândesc. E ca o loterie... Ce

premiu mare, Nelilla!... Și poate că nici n-ai să fii recunoscătoare...; nu, n-ai să fii... N-am cunoscut nici un sărac recunoscător. Sunt trufași și cu cât mai mult le dai, cu atât mai mult vor... Nu încapă îndoială că Pablo se va căsători cu vară-sa. Frumoasă pereche; amândoi sunt frumoși, iar ea nu pare proastă... și are un chip minunat, ce păcat de așa chip și de așa corp, cu niște rochii atât de oribile! Oh! Dacă am nevoie să mă îmbrac, să nu-mi aduceți croitoreasa din Santa Irene de Campó.

Asta spunea, când intră Carlos. Bucuria îi strălucea pe față.

– Triumf absolut! strigă de la poartă. După Dumnezeu, frate-meu Teodoro.

– E adevărat?...

– Ca lumina zilei... Eu n-am crezut... Dar ce triumf, Sofía, ce triumf! Pentru mine nu e bucurie mai mare decât să fiu fratele lui frate-meu... E regele oamenilor... E așa cum spun: după Dumnezeu, Teodoro.

Fugară și îngândurată

Minunata și îmbucurătoarea veste se răspândi ca vântul prin Socartes. Nu se mai vorbea despre altceva la cuptoare, în ateliere, la mașinile de spălat, la planul înclinat, în adâncul excavațiilor și pe înălțimi, în aer liber și în măruntaiele pământului. Se adăugau amănunte interesante: că în Aldeacorba s-a crezut un moment că don Francisco Penáguilas își pierduse mințile; că don Manuel Penáguilas are de gând să celebreze fericitul eveniment oferind un banchet tuturor celor ce lucrau în mine și, în cele din urmă, că don Teodoro e demn ca toți orbii care există și care vor exista să-l prețuiască mai mult decât ochii din cap.

Nu cuteza Nela să pună piciorul în casa din Aldeacorba. O tainică forță nestăvilită o îndepărta de casa aceea. Rătăci toată ziua prin împrejurimile

minei, scrutând din depărtare locuința familiei Penáguilas, care îi părea transformată. În suflet i se amestecau o bucurie extraordinară și un fel de rușine de ea însăși; proslăvirea unui sentiment nobil și insuportabila mâncărime a unui amor propriu susceptibil.

Zbuciumul bătăliilor din suflet îi fu domolit de maica singurătate, care contribuise atât de mult la formarea caracterului său, și de contemplarea frumuseților Naturii, mijloc la îndemână de a-și comunica gândurile Divinității. Norii de pe cer și florile de pe pământ aveau asupra spiritului ei efectul pe care îl au asupra altora măreția altarelor, elocvența oratorilor creștini și lecturile subtilelor concepte mistice. În solitudinea câmpului cumpănea ea și spunea în minte mii de lucruri, fără a bănuir că sunt rugăciuni. Uitându-se spre Aldeacorba, zicea:

„N-am să mă mai duc acolo... S-a sfârșit totul pentru mine... Acum, la ce sunt eu bună?”

Cu toată lipsa ei de rafinament, își dădu seama că teribilul conflict ce-i încheșta sufletul era pricinuit de faptul că nu putea urî pe nimeni. Dimpotrivă, avea neapărată nevoie să-i iubească pe toți, pe prieten și pe dușman; așa cum mărăcinii se

prefăceau în flori sub mâna miraculoasă a unei martire creștine, Nela vedea că gelozia și ciuda se prefăceau cu grație în admirație și recunoștință. În schimb, nu suferea metamorfoză pasiunea aceea trecătoare pe care înainte am numit-o rușine de ea însăși și care o îndemna să elimine propria-i persoană din tot ce se putea întâmpla în viitor în Aldeacorba. Era ca un aspect singular al aceluiași sentiment care la ființele educate și culte se numește amor propriu, oricât ar fi dobândit la ea înfățișarea de dispreț față de ea însăși, dar filiația celui sentiment care are un rol atât de însemnat în acțiunile omului civilizat se recunoștea în faptul că se baza, la fel ca acesta, pe demnitatea cea mai sensibilă. Dacă Marianela ar fi vorbit pe mai multe voci, ar fi spus:

„Demnitatea mea nu îmi permite să accept umilința îngrozitoare ce mi se pregătește. Întrucât Dumnezeu vrea ca eu să îndur această umilință, fie; dar n-am să asist la propria-mi detronare. Dumnezeu s-o binecuvânteze pe cea care prin lege naturală are să-mi ia locul; dar n-am curaj s-o așez eu însămi pe el“.

Neputând vorbi în felul acesta, necizelarea ei exprima aceeași idee astfel:

„Nu mă mai duc în Aldeacorba... N-am să îngădui să mă vadă... Am să fug cu Celipín sau am să mă duc la mama. Acum nu mai sunt bună de nimic“.

Dar, în vreme ce spunea aceasta, i se părea ne spus de dureros să renunțe la ajutorul divin al acelei Fecioare cerești care-i apăruse în perioada cea mai neagră a vieții, întinzându-și mantia ca s-o adăpostească. Să vadă aievea ceea ce de atâtea ori văzuse în vise palpitând de bucurie și să trebuia să renunțe!... Să se simtă chemată de o voce drăgăstoasă, care-i oferea dragoste fraternă, locuință frumoasă, considerație, nume, bunăstare și să nu poată alerga la chemarea aceea, năpădită de fericire, de speranță, de recunoștință!... Să respingă cereasca mână care o scotea din cloaca de degradare și mizerie ca să facă din vagaboandă o persoană și s-o ridice din ierarhia animalelor domestice în cea a ființelor respectate și iubite!...

„Vai! exclamă, înfigându-și degetele ca niște gheare în piept. Nu pot, nu pot... Pentru nimic în lume n-am să mă duc în Aldeacorba. Fecioara sufletului meu, ocrotește-mă!... Mamă, vino să mă iei!...“

Pe înserate se duse acasă. Pe drum se întâlni cu Celipín, care ținea un băț în mână, iar în vârful bățului își pusese șapca.

– Nelilla, îi zise băiatul, nu-i așa că în felul ăsta umblă don Teodoro? Treceam pe la balta din Hinojales și m-am privit în apă. Pe naiba! Am rămas uimit, căci m-am văzut cu o figură *irdentică* cu a lui don Teodoro Golfín... Într-o zi din săptămâna asta plecăm, să ne facem doctori și oameni de ispravă... Am strâns cât voiam. Ai să vezi că nimeni n-are să râdă de domnul de Celipín.

Încă trei zile rătăci Nela, colindând prin împrejurimile minei, urmând malurile abrupte ale râului sau pătrunzând în singurătatea pădurii Saldeoro. Noapțile și le petrecea între coșurile ei, fără a dormi. Într-o noapte își întrebă sfioasă colegul de sălaș:

– Când, Celipín?

Și Celipín răspunse cu gravitatea unui expediționar solemn:

– Măine.

Se sculară cei doi aventurieri când se crăpa de ziuă și fiecare își văzu de drumul său: Celipín, spre locul lui de muncă; Nela, să transmită servitoarei inginerului un mesaj din partea Señanei. La întoarcere o găsi acasă pe domnișoara Florentina, așteptând-o. Văzând-o, María se înspăimântă, ghicind cu o perspicacitate instinctivă sau mai

degrabă cu ceea ce poporul numește presimțire motivul vizitei.

– Nela, soră dragă, zise domnișoara cu duioșie neprefăcută. Ce purtare e asta?... De ce nu te-ai arătat pe acolo în ultimele două zile?... Vino, Pablo vrea să te vadă... Nu știi că acum poate să spună „Vreau să văd cutare lucru”? Nu știi că vărul meu nu mai e orb?

– Ba știu, zise Nela, luând mâna pe care i-o oferea domnișoara și acoperind-o de sărutări.

– Să mergem acolo, să mergem numaidecât. Nu face decât să întrebe de doamna Nela. Astăzi trebuie să fii acolo când are să-i scoată don Teodoro bandajul... E a patra oară... În ziua primei probe... Când am înțeles că vărul meu se născuse spre lumină, aproape că am murit de bucurie. Primul chip pe care l-a văzut a fost al meu... Să mergem.

María dădu drumul mâinii Sfintei Fecioare.

– Ai uitat legământul meu sfânt, adăugă aceasta, sau ai crezut că e o glumă? Vai! Totul îmi pare prea puțin pentru a arăta Maicii Domnului cât s-a milostivit de noi... Eu aș vrea ca în zilele acestea să nu fie nimeni trist pe toată întinderea Universului; aș vrea să pot să-mi împart veselia, s-o arunc în toate părțile, cum aruncă plugarii sămânța când seamănă;

aş vrea să pot să intru în toate locuinţele mizere-
bile şi să spun: „S-a isprăvit suferinţa voastră;
v-am adus leacul pentru toţi“. Dar nu e cu putinţă,
asta nu poate s-o facă decât Dumnezeu. Întrucât
puterile nu pot să-mi fie deopotrivă cu vrerea, să
facem bine atât cât putem să facem... Şi gata cu
vorbele, Nela. Ia-ţi rămas bun de la cocioaba asta,
spune adio tuturor lucrurilor care te-au însoţit în
mizerie şi în singurătate. Şi mizeria ajungi să o iu-
beşti, fetiţo.

Marianela nu-şi luă rămas bun de la nimic
şi, cum în casă nu se afla în momentul acela nici
unul dintre simpatici locuitori, nu fu nevoie să se
oprească pentru ei. Florentina ieşi, ducând-o de
mână pe cea pe care nobilele-i sentimente şi fervoa-
rea creştină o aşezaseră alături de ea în cadrul fami-
liei, iar Nela se lăsa dusă, simţindu-se incapabilă să
se împotrivească. Gândea că o forţă supranaturală
o trage de mână şi că e condusă în mod fatal şi ne-
cesar, ca sufletele pe care braţele unui înger le duc
în Cer. În ziua aceea au apucat-o pe drumul către
Hinojales, acelaşi unde Florentina o văzuse pe
vagaboandă pentru întâia oară. Când păşiră pe uli-
cioară, domnişoara îi zise prietenei sale:

– De ce n-ai venit acasă? Unchiul spune că ai o
modestie şi o delicateţe naturală care e păcat că

nu au fost cultivate. Delicatețea te-a împiedicat să vii să ceri ce câștigaseși din mila lui Dumnezeu? Asta crede unchiul... Cum era în ziua aceea bietul domn!... Spunea că nu-i pasă dacă moare... Vezi? Am încă ochii roșii de atâta plâns. Azi-noapte, unchiul, tata și cu mine n-am dormit: am tot făcut planuri de familie și am clădit castele de nisip toată noaptea... De ce taci? De ce nu spui nimic?... Nu ești la fel de bucuroasă ca mine?

Nela se uită la domnișoară, opunând o rezistență slabă mâinii ce o conducea.

– Mergi mai departe... Ce ai? Mă privești ciudat, Nela.

Așa era, într-adevăr; ochii părăsitei, rătăcind năuciți de la un obiect la altul, când se împlântară în Fecioara Preacurată aveau strălucirea spaimei.

– De ce îți tremură mâna? întrebă domnișoara. Ești bolnavă? Te-ai făcut palidă și îți clănțnesc dinții. Dacă ești bolnavă, eu am să te vindec, chiar eu. De astăzi are cine să se intereseze de tine și să te răsfețe și să te mângâie... N-am să fiu eu singură, căci Pablo te stimează..., mi-a spus-o. Amândoi te iubim mult, pentru că eu și cu el suntem ca unul singur... Vrea să te vadă. Închipuie-ți dacă nu e curios unul care n-a văzut niciodată!...! Dar n-ai

să crezi... Cum e atât de înțelept și are o imaginație care, după cum se pare, i-a anticipat anumite idei pe care nu le au de obicei orbii, din prima clipă a știut să distingă lucrurile urâte de cele frumoase. O bucată de ceară roșie i-a plăcut mult și o bucată de cărbune i s-a părut oribilă. A admirat frumusețea cerului și s-a înfiorat de dezgust când a văzut o broască. Tot ce e frumos îi produce o înflăcărare vecină cu delirul; tot ce e urât îi produce oroare și începe să tremure ca atunci când ne este foarte frică. Eu nu trebuie să-i fi părut urâtă, căci a exclamat când m-a văzut: „Vai, verișoară, ce frumoasă ești! Binecuvântat să fie Dumnezeu, că mi-a dat lumina asta, cu care te simt acum!“.

Nela o trase ușor de mână pe Florentina, ca să-i dea drumul numaidecât și să cadă la pământ, ca un corp ce-și pierde subit viața. Se aplecă asupra ei domnișoara și cu voce duioasă îi zise:

– Ce ai?... De ce mă privești așa?

Cu ochii încremeniți, orfana pironea chipul Fecioarei Preacurate, dar nu îi strălucea privirea cu expresie de pizmă, ci cu o tristețe imploratoare, așa cum caută muribunzii pentru cea din urmă oară imaginea lui Dumnezeu, crezând-o Dumnezeu însuși și cerându-i milostivirea.

– Doamnă, murmură Nela, eu nu vă urăsc pe dumneavoastră, nu...; nu vă urăsc... Dimpotrivă, vă iubesc mult, vă ador...

Spunând aceasta, apucă marginea rochiei Florentinei și, ducând-o la buzele-i uscate, o sărută cu ardoare.

– Și cine poate să creadă că mă urăști? Întrebă domnișoara de Penáguilas, pe de-a-ntregul descumpănită. Știu că mă iubești. Dar mă sperii... Ridică-te.

– Eu vă iubesc mult pe dumneavoastră, vă ador, repetă Marianela, sărutând picioarele domnișoarei. Dar nu pot, nu pot...

– Ce nu poți? Ridică-te, pentru numele lui Dumnezeu.

Florentina își întinse brațele ca s-o ridice; dar, fără a fi nevoie s-o susțină, Nela se sculă dintr-un salt și, îndepărtându-se repede, exclamă plângând cu lacrimi mari:

– Nu pot, domnișoara mea, nu pot!

– Ce?... Pentru Dumnezeu și pentru Fecioară!... Ce-i cu tine?

– Nu pot să merg acolo.

Și arată casa din Aldeacorba, al cărei acoperiș se vedea printre copaci.

– De ce?

– Fecioara Preasfântă o știe, răspunse Nela cu o oarecare hotărâre. Fecioara Preasfântă să vă binecuvânteze pe dumneavoastră.

Făcând o cruce cu degetele, și le sărută. Jura. Florentina făcu un pas către ea. Înțelegând Maria gestul plin de dragoste, dădu fuga spre domnișoară și, sprijinindu-și capul pe pieptul ei, bâigui printre suspine:

– Pentru Dumnezeu..., îmbrățișați-mă!

Florentina o îmbrățișă cu tandrețe. Atunci, dintr-o mișcare, sau mai bine zis dintr-un salt ușor, flexibil și brusc, femeia sau copila sălbatică sui într-un hățiș din apropiere. Iarba părea să se dea la o parte ca s-o lase să treacă.

– Nela, surioară, strigă cu spaimă Florentina.

– Adio, fata mea dragă! zise Nela, privind-o pentru ultima oară.

Și dispăru printre crengi. Florentina ascultă foșnetul ierbii, urmărindu-l cum urmărește vânătorul pașii prăzii ce-i scapă; apoi, totul fu învăluit în tăcere, nu se mai auzea decât monologul surd al Naturii campestre în mijlocul zilei, un zvon ce pare susurul propriilor noastre idei, răspândindu-se în jur. Florentina zăbovea absorbită, paralizată, mută,

peste măsură de mâhnită, ca acela care-și vede năruindu-se cea mai frumoasă năzuință a vieții. Nu știa ce să creadă despre întâmplarea aceea, nici bunătatea-i uriașă, care de multe ori îi obtura judecata, nu putea să i-o explice.

Tot în același loc se afla mult mai târziu, cu capul aplecat pe piept, cu obrajii aprinși, cu ochii cerești plini de lacrimi, când trecu Teodoro Golfín, care venea liniștit dinspre casa din Aldeacorba. Mare fu mirarea doctorului s-o vadă pe domnișoară singură și cu înfățișarea aceea interesantă de amărăciune și de deznădejde, care, departe de a-i știrbi frumusețea, i-o sporea.

– Ce are fetița? întrebă adânc tulburat. Ce-i asta, Florentina?

– Ceva îngrozitor, don Teodoro, lămuri domnișoara de Penáguilas, ștergându-și lacrimile. Mă gândesc, cumpănesc ce lucruri rele sunt pe lume.

– Și care sunt lucrurile acelea rele, domnișoară?... Unde vă aflați dumneavoastră poate să fie vreunul?

– Lucruri mârșave; dar e unul mai mârșav decât toate.

– Care?

– Nrecunoștința, domnule Golfín.

Și, uitându-se dincolo de împrejmuirea rugilor de muri și a ferigilor, zise:

– Pe-acolo a fugit.

Urcă în punctul cel mai înalt al terenului, ca să izbutească să vadă cât mai departe.

– Nu-i nicăieri.

– Nici eu nu-l zăresc, mărturisi, râzând, medicul. Don Manuel mi-a spus că vă ocupați cu prinsul fluturilor. Într-adevăr, șmecherii aceia sunt foarte ingrați pentru că nu se lasă prinși de dumneavoastră.

– Nu e asta... Am să vă povestesc, dacă mergeți spre Aldeacorba.

– Nu mă duc, ci vin de acolo, frumoasă domnișoară; dar ca să-mi povestiți dumneavoastră ceva, orice ar fi, am să mă întorc cu multă plăcere. Să ne întoarcem în Aldeacorba, sunt numai ochi și urechi.

Nela se hotărăște să plece

Nimblă Nela toată ziua, iar noaptea dădu târcoale casei din Aldeacorba, apropiindu-se de ea cât îi era cu putință fără primejdia de a fi descoperită. Când auzea pași, se îndepărta numaidecât, ca un hoț. Coborî în zănoaga de la Groaznica, al cărei aspect înspăimântător de crater o atrăgea de data aceasta, și, după ce rătăci în adânc, contemplând uriașii de piatră care se înălțau în incinta exploatării miniere aidoma personajelor unui circ, se cățăra pe unul dintre ei ca să descopere luminile din Aldeacorba. Acolo erau, strălucind la marginea minei, în negura cerului și pământului. Le privi ca și cum niciodată în viață n-ar fi văzut lumini, apoi ieși din Groaznica și sui spre Trascava. Înainte de a ajunge simți pași, se opri și îndată băgă de seamă că pe cărare se apropie cu mers energic domnul de

Celipín. Avea o legăturică pe un băț pus pe umăr, iar mersul lui, ca și atitudinea demonstrau hotărârea fermă de a nu se opri până nu măsoară cu picioarele toată întinderea Pământului.

– Celipe! Unde mergi? îl întreabă Nela, oprindu-l.

– Nela!... Tu pe coclaurile astea?... Credeam că ești acasă la domnișoara Florentina, mâncând întruna șunci, curcani și potârnicchi și desfătându-te cu limonadă cu acadele. Ce faci aici?

– Dar tu, unde te duci?

– Acum îmi vii cu asta? De ce mă întrebi, dacă știi? răspunse băiatul, cerându-și bățul și legătura. Știi bine că am să-nvăț mult și am să câștig bani... Nu ți-am spus că în noaptea asta...? Păi uite-mă, vesel ca un cintezoii, cu toate că puțin mâhnit, când mă gândesc cât au să plângă taica și maica... Uite, Nela, Maica Precista s-a milostivit de noi în seara asta, că taica și maica au început să sforăie mai devreme decât alte dăți, iar eu, care-aveam legătura făcută, m-am suit pe fereastră și de pe fereastră m-am aruncat afară... Tu mergi sau nu mergi?

– Merg și eu, zise Nela, cu o mișcare bruscă, apucând brațul îndrăznețului călător.

– O să luăm trenul și cu trenul o să ne ducem până unde putem, afirmă Celipín cu înflăcărare

mărinimoasă. Și pe urmă o să cerem de pomană până ajungem în Madridu' regelui Spaniei. Și când o să fim în Madridu' regelui Spaniei, tu intri servitoare într-o casă de marchizi și de conți, iar eu în alta și așa, cât am să mă duc eu la școli, tu ai să-nveți multe finețuri. Pe naiba! Din tot ce am să-nvăț eu am să te-nvăț și pe tine puțințel, dar numai puțințel, căci femeile n-au nevoie de atâta înțelepciune ca noi, domnii doctori.

Înainte ca Celipín să termine de vorbit, porniseră amândoi, înaintând iute, de parcă ar fi zărit turnurile din Madridu' regelui Spaniei.

– Să ieșim de pe cărare, zise Celipín, dând dovadă în această împrejurare de un mare talent practic, că dacă ne văd pun mâna pe noi și ne dau o mamă de bătaie...

Dar Nela dădu drumul mâinii tovarășului de aventuri și, așezându-se pe o piatră, murmură cu tristețe:

– Eu nu merg.

– Nela... ce proastă ești! Tu nu ai, ca mine, o inimă cât stâncile alea din Groaznica, spuse Celipín, cu lăudăroșenie. Pe naiba! De ce ți-e frică? De ce nu mergi?

– Eu... de ce?

– Nu știi că a zis don Teodoro că ai de creștem aici ne prefacem în pietre...? Eu nu vreau să fiu o piatră, eu nu.

– Eu... de ce să merg? zise Nela cu tristețe amară. Pentru tine e vremea, pentru mine e târziu.

Copila își lăsă capul să-i cadă în piept și zăbovi îndelung, insensibilă la seducătoarea trăncăneală a viitorului Hipocrat. Băgând de seamă că e gata să treacă hotarul meleagurilor unde trăise și unde își dormea somnul de veci maică-sa, se simți smulsă de pe pământul ei natural. Frumusețea zonei, cu ale cărei neregularități se simțea unită printr-un fel de rudenie; puțina fericire pe care o gustase acolo; mizeria însăși; amintirea stăpânului și a plăcutelor ore de plimbare prin pădure și spre izvorul din Saldeoro; sentimentele de dragoste sau de recunoștință ce-i răsăriseră în suflet în prezența acelorași flori, acelorași nori, acelor copaci stufoși, a stâncilor roșii, ca asociate frumuseții și dezvoltării acelorași părți ale Naturii, erau tot atâtea rădăcini, a căror încordare cumplită, în clipa când erau scoase, îi producea o durere îngrozitoare.

– Eu nu plec, repetă.

Iar Celipín vorbea și vorbea, de parcă deja, urcând miraculos până în culmea carierei, ar fi fost

membru al tuturor academiilor, al celor create până atunci și al celor ce aveau să fie create de atunci înainte.

– Păi, te întorci acasă? o întrebă observând că elocvența îi este la fel de inutilă ca a centrelor oficiale ale înțelepciunii.

– Nu.

– Te duci în casa din Aldeacorba?

– Nici acolo.

– Atunci te duci în satul domnișoarei Florentina?

– Nu, nici acolo.

– Păi, atunci, pe naiba, pe naiba! Unde te duci?

Nela nu răspunse nimic; se uita în pământ înspăimântată, ca și cum pe el s-ar fi aflat cioburile celui mai frumos și mai delicat lucru din lume, care tocmai căzuse și se spărsese.

– Păi, atunci, Nela, zise Celipín, istovit de lungile-i discursuri, te las și plec, căci pot să mă afle... Vrei să-ți dau o *pesetă*, dacă ai nevoie de ceva în seara asta?

– Nu, Celipín, nu vreau nimic... Pleacă tu; ai să fii om de ispravă... Să te porți cum se cuvine, să nu uiți de Socartes și de părinți.

Călătorul fu năpădit de ceva nedemn de un bărbat ca el, serios și respectabil: îl podidea plânsul; dar, înăbușindu-și emoția atât de inoportună, zise:

– Cum să uit de Socartes?... Asta-i bună!... N-am să-mi uit părinții și nici pe tine, care m-ai ajutat în asta... Rămas bun, Nelilla... Aud pași.

Celipín își înălță bățul de parcă ar fi fost un drapel, cu o hotărâre ce arăta cât de pregătit îi este sufletul să înfrunte primejdiile lumii; dar cutezanța i se dovedi fără obiect, întrucât nu venea decât un câine.

– E *Choto*, spuse Nela, tremurând.

– Rămâi cu bine, murmură Celipín, pornind la drum.

Dispăru în umbrele nopții.

Geologia pierduse o piatră, iar societatea câștigase un om.

Mângâiată de *Choto*, Nela avu frisoane. Generosul animal, după ce sări în jurul ei, mârâi atât de expresiv, că puțin lipsea ca mârâiturile să i se prefacă în cuvinte, apoi o luă la goană spre Aldeacorba. S-ar fi crezul că aleargă după vânat, dar, spre deosebire de anumiți oratori, bunul *Choto*, lătrând, vorbea.

La aceeași oră, Teodoro Golfín ieșea din casa familiei Penáguilas. Îi răsări în față *Choto* și îi spuse, în mod nesăbuit, nu știm ce. Era ca o bruscă interpelare rostită printre pufniturile oboselii și năduful

simțirii. Golfín, care cunoștea multe limbi, nu se pricepea deloc la cea canină și nu-l luă în seamă. Dar *Choto* dădu vreo patruzeci de târcoale în jurul lui, scoțând din gura-i spumegândă un fel de insulte, care apoi păreau vorbe drăgăstoase și în cele din urmă amenințări. Teodoro se opri atunci, acordând atenție patruipedului. Văzând *Choto* că se făcuse înțeles într-o oarecare măsură, o luă la fugă în direcția opusă celei în care mergea Golfín. Acesta îl urmă, bombănind: „Păi să ne ducem acolo“.

Choto se întoarse în pripă ca pentru a se asigura că e urmat, după care se îndepărtă iarăși. Golfín avu impresia că aude o voce omenească spunând:

– Ce vrei, *Choto*?

Bănuî numaidecât că Nela e cea care vorbește. Își opri pașii, își ciuli urechea și se așeză la umbra unui stejar, ca să descopere îndată o siluetă care se dezlipi de zidul de piatră și porni încet. Umbra rugilor de mure nu-i permitea să o distingă limpede. Fără grabă, o urmări la distanță, lăsând poteca și mergând pe iarbă ca să nu facă zgomot. Nu încăpea îndoială că e ea. O recunoscui fără putință de tăgadă când intra pe teren neted, unde pământul nu era întunecat de copaci sau de arbuști.

Nela înainta mai repede. Curând o luă la goană. Golfín o luă și el la goană. După câteva momente

de cursă inegală, copila se așeză pe o piatră. La picioare i se deschidea golul concav al Trascavei, sumbru și înspăimântător în tenebrele nopții. Golfîn așteptă; apoi, cu pas ușor, se apropie mai mult. *Choto* stătea în fața Nelei, lăsat pe picioarele din spate, cu cele din față drepte, contemplând-o ca un sfinx. Nela se uita în jos... Deodată începu să coboare iute, mai degrabă alunecând decât alergând. Ca un leu se năpusti Teodoro în genune, strigând cu voce de uriaș:

– Nela, Nela!

Se uită și nu văzu nimic în abisul negru. Auzea, în schimb, mârâiturile lui *Choto*, care fugea de jur împrejurul coastei, descriind spirale, de parcă l-ar fi târât un lichid înghițit de înspăimântătoarea genune. Încercă Teodoro să coboare, făcu câțiva pași cu băgare de seamă. Strigă din nou și un glas îi răspunse din adânc:

– Domnule...

– Urcă imediat.

Nu primi răspuns.

– Urcă!

Peste câteva clipe se desluși silueta vagaboandei în punctul care se putea zări din gura oribilei pânii. *Choto*, după ce adulmecă prăpastia Trascavei, suia descriind aceleași spirale. Nela suia și ea, dar

foarte încet. Se opri și atunci i se auzi vocea, spunând încet:

– Domnule...

– Ți-am spus să urci... Ce faci acolo?

Nela mai urcă puțin.

– Urcă repede... Trebuie să-ți spun ceva.

– Ceva?...

– Da, trebuie să-ți spun ceva.

Mariquilla urcă până în capăt și Teodoro nu se crezu triumfător până când izbuti s-o apuce cu putere de mână, ca s-o ia cu el.

Domesticire

Şăcură câţiva paşi amândoi fără a scoate o vorbă. Teodoro Golfín, fiind înţelept, discret şi limbut, se simţea la fel de stângaci ca Nela, ignorantă de felul ei şi fire laconică. Îl urma fără a se împotrivi, iar el îşi potrivea pasul după al femeii-copile, ca un bărbat care duce un copil la şcoală. Într-un anumit loc din drum, unde se aflau trei pietre albicioase şi roase, părând oase de animale uriaşe, doctorul se aşeză şi, punând-o în faţa lui, în picioare, pe Nela, ca unul care vrea să ceară socoteală pentru năzbâtii grave, îi zise:

– Ce aveai de gând să faci acolo?

– Eu... unde?

– Acolo. Înţelegi prea bine ce vreau să-ţi spun.

Răspunde clar, cum se răspunde unui duhovnic sau unui tată.

– Eu n-am tată, spuse Nela pe un ton de vagă răzvrătire.

– E adevărat; dar închipuie-ți că sunt eu și răspunde: Ce aveai de gând să faci acolo?

– Acolo e mama, îi răspunse morocănoasă.

– Maică-ta a murit. Tu nu știi că cei care au murit sunt pe lumea cealaltă?

– E acolo, afirmă Nela cu stăpânire de sine, întorcându-și cu tristețe capul spre punctul indicat.

– Și tu voiai să te duci la ea, nu-i așa? Adică, aveai de gând să-ți iei viața?

– Da, domnule; chiar așa.

– Dar tu nu știi că maică-ta a comis o crimă îngrozitoare când s-a omorât, iar tu ai comite alta la fel imitând-o? Nu te-a învățat nimeni lucrurile astea?

– Nu-mi aduc aminte dacă m-au învățat sau nu. Dacă eu vreau să mă omor, cine poate să mă-mpiedice?

– Dar tu singură, fără ajutorul nimănui, nu pricepi că lui Dumnezeu nu poate să-i placă să ne luăm viața?... Biată copilă, lăsată în voia sentimentelor naturale, fără învățătură și fără religie, fără nici o influență afectuoasă și dezinteresată care să te călăuzească! Ce idei ai despre Dumnezeu, despre viața cealaltă, despre moarte?... De unde-ai

scos că maică-ta e acolo?... Câte oase fără viață numești tu mamă?... Crezi că ea mai trăiește, gândind și iubindu-te, în grotă aceea? Nu ți-a spus nimeni că sufletele, după ce părăsesc corpul, nu se mai întorc niciodată în el? Nu ai habar că mormintele, oricum ar fi, nu conțin decât praf, descompunere și mizerie? Cum ți-l închipui tu pe Dumnezeu? Ca pe un domn foarte serios care stă acolo sus, cu mâinile încrucișate, gata să îngăduie să ne jucăm cu viața noastră și în locul lui să punem spirite, strigoi și fantome, pe care noi înșine le plăsmuim?... Stăpânul tău, care e atât de înțelept, nu ți-a spus niciodată lucrurile astea?

– Da, mi le-a spus, da' cum n-are să mi le mai spună...

– Dar cum n-are să ți le mai spună, atentezi la propria-ți viață? Spune-mi, prostuțo: aruncându-te în genunea aia, ce bine nădăjduiai tu să dobandești? Credeai că are să-ți fie mai bine?

– Da, domnule.

– Cum?

– Nemaismțind nimic din ce simt acum, ci alte lucruri, mai bune și fiind cu mama.

– Văd că ești proastă de dai în gropi, zise Golfîn, râzând. Acum ai să fii sinceră cu mine. Tu mă urăști?

– Nu, domnule, nu. Eu nu urăsc pe nimeni, darămite pe dumneavoastră, care ați fost atât de bun cu mine și i-ați dat vederea stăpânului meu.

– Bine; dar asta nu e de ajuns. Eu nu doar că doresc să ții la mine, mai vreau și să ai încredere în mine și să-mi mărturisești ce e cu tine. Ție ți se întâmplă lucruri foarte ciudate, șmechero, și pe toate ai să mi le povestești, pe toate. Ai să vezi că nu ți-e greu; ai să vezi că sunt un bun duhovnic.

Nela zâmbi cu tristețe. Apoi își lăasă capul în jos și, îndoindu-și picioarele, căzu în genunchi.

– Nu, prostuțo, așa nu stai bine. Așază-te lângă mine; vino-ncoace, zise Golfín cu duioșie, punând-o lângă el. Mi se pare că mureai să găsești o persoană căreia să-i spui secretele tale. Nu-i așa? Și nu găseai pe nimeni! Într-adevăr, ești prea singură pe lume... Să vedem, Nela, mai întâi de toate, spune-mi: de ce?... Fii atentă... De ce ți-a trecut prin cap să-ți iei viața?

Nela nu răspunse nimic.

– Eu te-am cunoscut bucuroasă și, după toate aparențele, mulțumită de viață, acum câteva zile. De ce, pe nepusă masă, ai înnebunit?...

– Voiam să mă duc la mama, răspunse Nela, după ce șovăi o clipă. Nu mai voiam să trăiesc. Eu nu-s bună de nimic. La ce-s bună eu? Nu-i mai

bine să mor? Dacă Dumnezeu nu vrea să mor, am să mă omor eu singură din vrerea mea.

– Ideea asta că nu ești bună de nimic e cauza multor nenorociri pentru tine, copilă amărâtă! Blestemat să fie cel ce ți-a întipărit-o în minte, sau cei ce ți-au întipărit-o în minte, căci sunt mulți!... Sunt cu toții, de asemenea, responsabili de părăsirea, de singurătatea și de ignoranța în care ai trăit. Că nu ești bună de nimic! Dumnezeu știe ce ai fi fost tu în alte mâini! Ești o mică persoană delicată, foarte delicată, poate de o valoare imensă; dar, ce dracu'! Pune o harpă în mâini neîndemânatică... și ce vor face? O vor rupe... Întrucât constituția ta slabă nu-ți permite să spargi piatră și să cari pământ ca bestiile alea în formă de oameni care se numesc Mariuca și Pepina, se poate afirma că nu ești bună de nimic? Oare ne-am născut ca să muncim ca animalele?... Nu ai tu inteligență, nu ai sensibilitate, nu ai mii de calități prețioase pe care nimeni n-a știut să le cultive? Nu; tu ești bună de ceva și vei fi bună pentru multe lucruri dacă dai de o mână abilă care să știe să te conducă.

Nela, profund impresionată de aceste cuvinte, pe care le înțelese din intuiție, își împlânta ochii în chipul dur, expresiv și inteligent al lui Teodoro Golfín. Uimire și recunoștință îi umpleau sufletul.

– Dar în tine nu e doar un singur mister, adăugă leul negru. Acum ai avut ocazia cea mai frumoasă de a ieși din mizerabila ta abandonare și ai respins-o. Florentina, care e un înger al lui Dumnezeu, a vrut să facă din tine o prietenă și o soră; nu cunosc un exemplu ca acesta de virtute și de bunătate... Iar tu, ce ai făcut?... Ai fugit de ea ca o sălbatică... Asta e nerecunoștință sau vreun alt sentiment pe care nu-l înțelegem?

– Nu, nu, nu, răspunse Nela mâhnită, eu nu-s nerecunoscătoare. Eu o ador pe domnișoara Florentina... Mi se pare că nu-i de carne și oase ca noi și că nu merit nici măcar să mă uit la ea...

– Păi, fetițo, asta poate e adevărat; dar comportamentul tău nu dovedește decât că ești nerecunoscătoare, foarte nerecunoscătoare.

– Nu, nu sunt nerecunoscătoare, exclamă Nela, înecată de suspine. Tare mă mai temeam eu... da, mă temeam..., bănuiam că mă credeai nerecunoscătoare și era singurul motiv care mă întrista când mă duceam să mă omor... Sunt atât de dobitoacă, încât n-am știut să-i cer iertare domnișoarei pentru fugă, nici n-am știut să-i lămuresc nimic...

– Eu am să te împac cu domnișoara..., eu; dacă tu nu vrei s-o mai vezi, am eu grijă să-i spun și să-i demonstrez că nu ești nerecunoscătoare. Acum

deschide-ți inima și spune-mi tot ce simți și cauza disperării tale. Oricât de abandonată ar fi o ființă, oricât de mari i-ar fi mizeria și singurătatea, nu-și ia viața decât când are motive foarte puternice s-o urască.

– Da, domnule; tot așa chibzuiesc și eu.

– Și tu o urăști?...

Nela păstră tăcere un moment. Apoi, încrucișându-și brațele, zise cu vehemență:

– Nu, domnule; eu n-o urăsc, ci o doresc.

– Bun loc ți-ai găsit ca să te duci s-o cauți!

– Eu cred că după ce mori ai ce nu poți dobândi aici... Dacă nu, de ce ne cheamă moartea în orice ceas? Eu am vise și, când visez, îi văd fericiți și mulțumiți pe ai de-au murit.

– Tu crezi în ce visezi?

– Da, domnule. Mă uit la copaci și la stânci, că sunt obișnuită să-i văd de când m-am născut, și pe fața lor văd lucruri...

– Bună dimineața!... Copacii și stâncile au față?

– Da, domnule... Pentru mine toate lucrurile frumoase văd și vorbesc... De aceea, când toate mi-au spus „Vino cu noi, mori și ai să trăiești fără dureri“, eu...

„Ce păcat de imaginație! murmură Golfín. Su-flet pe de-a-ntregul păgân.“

Apoi zise cu voce tare:

– Dacă dorești viața, de ce n-ai acceptat ce îți oferea Florentina? Mă întorc la același subiect.

– Pentru că... pentru că, pentru că dom'șoara Florentina nu-mi oferea decât moartea, spuse Nela cu tărie.

– Ce rău îi judeci caritatea! Există ființe atât de fericite care preferă viața rătăcitoare și mizerabilă demnității pe care o posedă persoanele de un ordin superior. Tu te-ai obișnuit cu viața sălbatică, în contact direct cu Natura, și preferi libertatea asta grosolană sentimentelor celor mai dulci ale unei familii. Ai fost fericită în viața asta?

– Începeam să fiu...

– Și când ai încetat să fii?

După o pauză lungă, Nela răspunse:

– Când ați venit dumneavoastră.

– Eu!... Ce rele am adus?

– Nici unu'. N-ați adus decât lucruri bune.

– Eu i-am redat vederea stăpânului tău, zise Golfín, observând cu atenție de fiziolog chipul Nelei. Nu îmi mulțumești pentru asta?

– Mult, da, domnule; mult, răspunse ea, atingându-și asupra doctorului ochii plini de lacrimi.

Golfín, scrutând-o mai departe ca să nu-i scape nici cel mai imperceptibil simptom facial care i-ar

fi fost de folos pentru a cunoaște sentimentele femeii-copile, vorbi astfel:

– Stăpânul tău mi-a spus că te iubește mult. Când era orb și acum, de când vede, n-a făcut decât să întrebe de Nela. E clar că pentru el tot universul e ocupat de o singură persoană; că lumina de care i s-a îngăduit să se bucure nu servește la nimic dacă nu ca s-o vadă pe Nela.

– Ca s-o vadă pe Nela! Păi n-are s-o vadă pe Nela!... Nela nu se lasă văzută! exclamă ea cu fermitate.

– Și de ce?

– Pentru că e foarte urâtă... Poți s-o iubești pe fata Canelei când ai ochii închiși; dar când deschizi ochii și o vezi pe domșoara Florentina, nu poți s-o iubești pe pitica amărâtă de Marianela.

– Cine știe!...

– Nu e cu puțință..., nu e cu puțință, afirmă vagaboanda cu toată tăria.

– Țsta e un capriciu de-al tău... Nu poți să spui dacă îi placi sau nu stăpânului tău dacă nu încerci. Eu am să te duc în casă.

– Nu vreau, nu vreau! strigă ea ridicându-se dintr-un salt și proțăpindu-se în fața lui Teodoro, care rămase pe gânduri văzându-i ținuta energică

și strălucirea ochișorilor negri, semne, ambele, ale unui caracter ferm.

– Liniștește-te, vino-ncoace, îi zise cu dulceață. Să stăm de vorbă... E adevărat că nu ești frumoasă...; dar o tânără înțeleaptă nu trebuie să aprecieze atâta frumusețea exterioară. Ai un amor propriu exagerat, femeie.

Fără a lua în seamă observațiile doctorului, Nela, neclintită de la locul ei și aidaoma în părerile ei, rosti solemn această sentință:

– Nu trebuie să existe lucruri urâte... Nici un lucru urât nu trebuie să trăiască.

– Păi, fetițo, dacă toți urâții am avea obligația de a ne da la o parte, ce pustie ar rămâne lumea, biată prostuță nefericită! Ideea pe care mi-ai spus-o nu e nouă. Au avut-o oameni care au trăit cu veacuri în urmă, persoane cu imaginație, ca tine, care trăiau în Natură și care, la fel ca tine, erau lipsite de lumina care ție îți lipsește din pricina ignoranței și a abandonării, iar lor pentru că lumina aceea nu venise încă pe lume... Trebuie să te vindeci de mania asta; înțelege că există o serie de calități mai demne de apreciere decât frumusețea, calități ale sufletului care nici nu sunt veștejite de timp și nici nu sunt supuse capriciului ochiului. Caută-le în sufletul tău și le vei găsi. Nu ți se va întâmpla la fel cum

ți se întâmplă cu frumusețea, pe care, oricât ai căuta-o în oglindă, cu greu o vei găsi. Caută calitățile acelea prețioase, cultivă-le. Iar când le vei vedea mari și înflorite, nu te teme; cazna ți se va domoli. Atunci ai să depășești cu ușurință situația umilitoare în care te vezi astăzi și, înălțându-te, vei avea o frumusețe pe care poate nu o vor admira ochii, dar care ție însăși are să-ți fie tihnă și mândrie.

Cuvintele acestea cumpătate fie că nu fuseseră înțelese, fie că nu fuseseră acceptate de Nela, care, ascunzându-se din nou lângă Golfín, îl privea cu atenție. Ochii ei mici, care i-ar fi întrecut pe cei mai frumoși în elocvență, păreau să spună: „Dar ce rost au toate învățăturile astea, domnule profesor?”.

– Aici, urmă Golfín, care se desfăta peste măsură vorbind despre asta și dând perorației sale, fără să vrea, un ton de teză psihologică, este o chestiune principală și este...

Nela o ghicise și își acoperi chipul cu mâinile.

– Nu e nimic ciudat; dimpotrivă, e foarte natural ce se petrece cu tine. Ai un temperament sentimental, imaginativ; ai dus cu stăpânul tău viața liberă și poetică a Naturii, mereu împreună, în inocență intimă. El e foarte deștept și frumos ca o statuie... Pare frumusețea oarbă făcută pentru plăcerea celor care văd. În plus, bunătatea și măreția

inimii lui te încântă și îți inspiră dragoste. Nu e ciudat că te-a fermecat pe tine, care ești o copilă, aproape femeie, sau o femeie care pare copilă. Îl iubești mult, îl iubești mai mult decât toate lucrurile de pe lumea asta?...

– Da; da, domnule, răspunse fetița, suspinând.

– Nu poți suporta ideea că n-are să te mai iubească?

– Nu; nu, domnule.

– El ți-a spus cuvinte de dragoste și ți-a făcut jurăminte...

– Oh! Da; da, domnule, mi-a spus că eu am să-i fiu tovarășă pentru toată viața, iar eu l-am crezut...

– Și de ce n-are să fie adevărat?...

– Mi-a spus că n-ar putea trăi fără mine și că, chiar dacă va vedea, are să mă iubească mereu foarte mult. Eu eram mulțumită, iar de propria-mi urâtenie, de statura mică și de înfățișarea prăpădită nu-mi păsa, pentru că el nu putea să mă vadă și acolo, în tenebrele lui, mă credea frumoasă. Dar după aia...

– După aia..., murmură Golfín, cu inima sfâșiată de milă. Văd că eu sunt vinovat pentru tot.

– Vinovat, nu... Dumneavoastră ați făcut o faptă bună. Dumneavoastră sunteți foarte bun... E bine că s-a lecuit de ochi... Îmi spun singură că e bine...;

dar după aia eu trebuie să mă dau la o parte..., căci el are s-o vadă pe domnișoara Florentina și are s-o compare cu mine... Și domnișoara Florentina e ca îngerii, pentru că eu... Să mă compare cu ea e ca și cum un ciob de oglindă spartă s-ar compara cu soarele... La ce-s eu bună? De ce m-am născut?... Dumnezeu a greșit! Mi-a făcut un chip urât, un trupșor mărunț și o inimă foarte mare. La ce mi-e mie de folos inima asta atât de mare? Ca să sufăr, la nimic altceva. Of! Dacă eu n-aș ține-o în frâu, ea s-ar îndărătnici să urască peste măsură; dar ura nu-mi place, eu nu știu să urăsc și, decât să aflu ce e asta, mai bine îmi îngrop inima, ca să nu mă mai chinuiască.

– Te chinuiește cu gelozia, cu sentimentul că te vezi umilită. Vai! Nela, singurătatea îți e fără margini. Nu pot să te salveze nici învățătura pe care nu o ai, nici familia care-ți lipsește, nici munca pe care nu o cunoști. Spune-mi, ocrotirea domnișoarei Florentina ce simțăminte ți-a inspirat?

– Frică!... Rușine! exclamă Nela cu teamă, deschizând larg ochii. Să stau cu ei, să-i văd mereu..., căci au să se căsătorească; inima mi-a spus că au să se căsătorească; eu am visat că au să se căsătorească!...

– Dar Florentina e foarte bună, are să te iubească mult...

– Și eu o iubesc; dar nu o vreau în Aldeacorba, zise fata aiurând înflăcărată. A venit să-mi ia ce era al meu..., pentru că era al meu, da, domnule... Florentina e ca Fecioara..., eu m-aș ruga în fața ei, da, domnule; m-aș ruga, pentru că nu vreau să-mi ia ce e al meu... și are să mi-l ia, mi l-a luat deja... Unde mă duc eu acum, ce sunt și ce valorez? Totul l-am pierdut, totul și vreau să mă duc la mama.

Nela făcu câțiva pași; dar Golfín, ca o fiară care-și întinde gheara, o apucă cu putere de încheietura mâinii. Luând-o de mână, băgă de seamă pulsul agitat al vagaboandei.

– Vino-ncoace, îi zise. Din acest moment, îți convine sau nu, te fac sclava mea. Ești a mea și n-ai să faci decât ce îți poruncesc eu. Biată copilă, plăsmuită din sensibilitate arzătoare, din imaginație vie, din candoare și superstiție, ești o persoană admirabilă, născută pentru tot ce e bun, dar coruptă de starea sălbatică în care ai trăit, de abandonare și de lipsa de învățătură, căci n-ai nici măcar lucrurile elementare! Superbă societate în care trăim, își uită pe de-a-ntregul îndatoririle și lasă să se piardă o ființă minunată!... Vino-ncoace, că n-ai să te mai desparți de mine; te iau, te prind, ăsta e cuvântul; te prind cu capcane în mijlocul pădurii, floriceică de câmp, și am să încerc pe tine un sistem

de educație... Vom vedea dacă sunt în stare să șlefuiesc acest frumos diamant. Ah, de câte lucruri nu ai habar! Eu am să descopăr o nouă lume în sufletul tău, am să te fac să vezi mii de minunății uimitoare pe care nu le-ai cunoscut până acum, cu toate că despre toate trebuie să ai o idee nedeslușită, o idee vagă. Nu simți în bietul tău suflet... cum să-ți spun? Vlăstarul, bobocul unei virtuți, care este cea mai prețioasă, mama tuturor, modestia: o virtute ce ne face să ne desfătăm extraordinar, uite ce ciudat, când ne vedem inferiori celorlalți? Ne desfătăm, da, să constatăm că alții sunt mai presus de noi. Nu simți și abnegația prin care ne complăcem în a ne sacrifica pentru ceilalți și în a ne face mici, pentru ca alții să fie mari? Tu ai să înveți asta; ai să înveți să-ți pui urâtenia la picioarele frumuseții, să contempli cu seninătate și bucurie triumfurile altora, să-ți încarci cu lanțuri inima, supunând-o complet, pentru ca niciodată să nu mai simtă invidie și pizmă, ca să-i iubească pe toți la fel, așezându-i pe culme pe cei ce ți-au făcut rău. Atunci vei fi ce trebuie să fii, prin condiția ta naturală și prin calitățile pe care le posezi de când te-ai născut. Amărâto! Te-ai născut într-o societate creștină și nici măcar nu ești creștină; sufletul tău trăiește în starea aceea de naturalism poetic,

da, acesta este cuvântul și ți-l spun chiar dacă nu îl înțelegi...; în starea în care trăiau popoare de care abia dacă ne mai aducem aminte. Simțurile și pasiunile te guvernează, iar forma e unul dintre zeii tăi cei mai iubiți. Pentru tine au trecut în van optsprezece veacuri, consacrate înălțării spiritului. Și această societate egoistă care a permis o astfel de abandonare ce nume merită? Te-a lăsat să crești în solitudinea unor mine, fără să te învețe o literă, fără să-ți dezvăluie cuceririle cele mai valoroase ale inteligenței, adevărurile cele mai elementare care astăzi guvernează lumea; nici măcar nu te-a dus la o școală primară, unde nu se învață aproape nimic; nici măcar nu ți-a dat imperfecta educație religioasă cu care ea se mândrește. Ai văzut o biserică numai pentru a asista la ceremonii pe care nu ți le-au explicat; abia știi să reciți o rugăciune pe care nu o înțelegi; nu știi nimic despre lume, nici despre Dumnezeu, nici despre suflet... Dar ai să știi totul; tu vei fi alta; vei înceta să fii Nela, eu îți promit, ca să fii o domnișoară merituoasă, o femeie cumsecade.

Nu se poate afirma că Nela înțelese discursul anterior, rostit de Golfîn cu o asemenea vehemență și cu fermitate, încât uită o clipă de persoana căreia i se adresa. Dar vagaboanda simțea o fascinație

nemaipomenită, iar ideile bărbatului îi pătrundeau cu dulceață în suflet, aflându-și sălaș primitiv în ea. Nu încapă îndoială că se efectua asupra grosolanei tinere nestăvilita și fatala dominație pe care inteligența superioară o exercită asupra celei inferioare. Tristă și tăcută, își odihni capul pe umărul lui Teodoro.

– Să mergem acolo, spuse acesta deodată.

Nela tremură toată. Golfîn îi băgă de seamă sudoarea frunții, răceala glacială a mâinilor, violența pulsului; dar, departe de a renunța din pricina suferinței fizice, se întări și mai mult în ideea lui, repetând:

– Să mergem, să mergem; aici e frig.

O luă de mână pe Nela. Dominația pe care o exercita asupra ei era deja atât de mare, că fata se ridică după el și făcură împreună câțiva pași. Apoi, Marianela se opri și căzu în genunchi.

– Oh, domnule, exclamă înspăimântată, nu mă duceți!

Era palidă, descompusă, având pe față urmele unei îngrozitoare tulburări fizice și morale. Golfîn o trase de braț. Corpul sfârșit al vagaboandei nu se înălța de la pământ prin propriile-i puteri. Era nevoie să-l târască de parcă ar fi fost mort.

– Acum câteva zile, zise Golfín, chiar în locul ăsta te-am luat pe umeri pentru că nu puteai să mergi. În noaptea asta are să fie la fel.

Și o ridică în brațe. Răsuflarea arzătoare a femeii-copile îi ardea obrazii. Era decăzută și veștejită, ca o plantă care a fost smulsă din pământ, lăsându-și în el rădăcinile. Ajungând la casa din Aldeacorba, simți că povara îi devine mai ușoară. Nela își înălța gâtul, își ridică mâinile cu disperare, dar nu scotea o vorbă.

Intră Golfín. Totul era cufundat în tăcere. O servitoare ieși să-i întâmpine și, la stăruințele lui Teodoro, îl conduse fără a face zgomot în camera domnișoarei Florentina. Aceasta era singură, învăluită într-o lumină agonizând, în genunchi pe podea și cu brațele sprijinite pe un scaun, rugându-se cu evlavie. Se sperie văzând că vine un bărbat la o oră atât de nepotrivită în odaia ei, iar sperietura trecătoare fu urmată de uimire, când observă ce poartă Golfín pe robuștii lui umeri.

Din pricina surprizei, domnișoara de Penáguilas nu izbuti să scoată nici un cuvânt, iar Teodoro, depozitându-și cu grijă sarcina pe o sofa, îi spuse:

– Ți-am adus-o... Ce zici, sunt bun la prins fluturi?

Lumea Nouă

Să ne întoarcem în urmă cu câteva zile. Când Teodoro Golfín îndepărtă pentru prima oară bandajul lui Pablo Penáguilas, acesta scoase un strigăt de spaimă. Se trase îndărăt din toate puterile. Își întindea mâinile ca pentru a se sprijini într-un punct și pentru a se trage mai bine îndărăt. Spațiul iluminat era pentru el ca o imensă genune, în care se presupunea gata să cadă. Instinctul de conservare îl obliga să închidă ochii. Îndemnat de Teodoro, de tatăl lui și de ceilalți din casă, care ardeau de nerăbdare, privi din nou; dar teama nu scădea. Imaginile intrau, să spunem așa, în creierul lui, violent și de-a valma, într-un fel de iureș brusc, încât el avea impresia că se lovește de obiecte; munții îndepărtați îi păreau la îndemână,

iar persoanele și obiectele ce îl înconjurau le vedea de parcă ar fi urmat să-i cadă numaidecât pe ochi.

Observa Teodoro Golfín fenomenele acestea cu multă curiozitate, căci era al doilea caz de vindecare de orbire congenitală la care asistase. Ceilalți nu cutezau să-și manifeste bucuria: în asemenea măsură îi descumpănea și îi uimea perturbata inaugurare a funcțiunilor optice la fericitul pacient. Pe Pablo îl năpădisese o veselie delirantă. Nervii și imaginația îi erau îngrozitor de excitate, motiv pentru care Teodoro consideră că e prudent să-l oblige să se odihnească. Zâmbind, îi spuse:

– Deocamdată, dumneavoastră ați văzut destul. Nu se trece de la orbire la lumină, nu se intră în domeniile suverane ale soarelui cum se intră într-un teatru. Aceasta este o naștere în care apare și durere.

Mai târziu, tânărul își proclamă atât de vehement dorința de a-și exercita iarăși noua și minunata facultate, încât Teodoro se învoi să-i deschidă o crăpătură în lumea vizibilă.

– Înăuntrul mi-e inundat de frumusețe, zise Pablo, explicându-și prima impresie, de o frumusețe pe care înainte nu o cunoșteam. Ce lucruri au

intrat oare în mine, umplându-mă de spaimă? Ideea mărimii, pe care eu o concepeam într-un mod imperfect, mi s-a prezentat clară și teribilă, de parcă aş fi fost aruncat de pe culmile cele mai înalte în abisurile cele mai profunde. Toate acestea sunt frumoase și grandioase, chiar dacă îmi dau fiori. Vreau să simt iarăși senzațiile acestea sublime. Întinderea de frumusețe pe care am contemplat-o m-a lăsat năucit; era senină și maiestuos înclinată spre mine, ca pentru a mă primi. Eu vedeam universul întreg alergând către mine și eram copleșit și temător... Cerul era un imens gol atent, nu descriu cum trebuie...; era aspectul unui lucru extraordinar de expresiv. Tot ansamblul de cer și munți mă observa și alerga spre mine..., dar era pe de-a-ntregul rece și sever în măreția lui. Arătați-mi ceva delicat și duios... Nela, unde-i Nela?

În vreme ce vorbea, Golfín, descoperindu-i din nou ochii în lumină și ocrotindu-i cu ochelari grațați cu abilitate, îl puneă în legătură cu frumusețea vizibilă.

– Oh! Dumnezeule, ce văd aici, e Nela? întrebă Pablo cu admirație înflăcărată.

– E vară-ta Florentina.

– Ah! exclamă tânărul, descumpănit. E vară-mea... Nu aveam habar de o asemenea frumusețe... Binecuvântat fie simțul care îți îngăduie să te bucuri de această lumină divină! Verișoară, ești ca o muzică dulce; ce văd îmi pare expresia cea mai limpede a armoniei... Și Nela, unde e?

– Vei avea timp s-o vezi, zise don Francisco, nemaiîncăpându-și în piele de fericire. Acum liniștește-te.

– Florentina, Florentina! repetă orbul aiurând. Ce ai pe chip, că pare însăși ideea de Dumnezeu întruchipată? Ești în mijlocul unui lucru care trebuie să fie soarele. De pe fața ta ies un fel de raze... în cele din urmă pot să pricep cum sunt îngerii... Iar corpul tău, mâinile, părul vibrează, arătându-mi idei minunate... Ce e asta?

– Începe să se ocupe de culori, murmură Golfín. Poate că vede obiectele înconjurată de culorile curcubeului. Încă nu stăpânește bine adaptarea la distanțe.

– Te văd înăuntrul ochilor mei, adăugă Pablo. Te contopești cu tot ce gândesc, iar persoana ta vizibilă este pentru mine ca o amintire. O amintire a ce? Eu n-am văzut nimic până acum... Am mai trăit oare înainte de viața aceasta? Nu știu; dar eu cunoș-

team ochii tăi. Și tu, tată, unde ești? Ah, te văd. Ești tu... o dată cu tine mi se înfățișează dragostea pe care ți-o port... Dar unchiul?... Semănați mult amândoi.. Unde e binecuvântatul Golfín?

– Aici..., în prezența bolnavului său, spuse Teodoro, prezentându-se. Sunt aici, urât ca dracul... Întrucât dumneavoastră nu ați văzut încă lei și nici câini de Terranova, nu aveți habar de frumusețea mea... Se spune că semăn cu acele nobile animale.

– Sunteți cu toții oameni cumsecade, zise Pablo cu o imensă candoare. Însă vară-mea are un mare avantaj față de toți... Dar Nela? Pentru Dumnezeu, nu o aduceți pe Nela?

Călăuza lui nu venea pe acasă, așa îi spuseră, iar ei nu puteau să se ducă s-o caute, ceea ce îi provocă o profundă tristețe. Se străduiră să-l calmeze și, cum se putea aștepta un acces de febră, îl culcară, îndemnându-l să doarmă. În ziua următoare era cuprins de o apatie fără margini, dar peste toate triumfă natura lui energică. Ceru să i se arate un pahar cu apă și, văzându-l, spuse:

– Pare că beau apa doar privind-o.

În același mod se exprimă despre alte obiecte, care produceau o impresie vie în imaginația lui. Golfín, după ce încercă să remedieze aberația de

sfericitate prin intermediul lentilelor, pe care le probă una după alta, începu să-l inițieze în distingerea și combinarea culorilor; dar mintea tânărului era mereu înclinată să distingă urâtenia de frumusețe. Distingea aceste două idei în absolut, fără să-l influențeze câtuși de puțin ideea de utilitate și cu atât mai puțin de bunătate. I se păru încântător un fluture care, rătăcindu-se, îi intră în cameră. O călimară i se păru oribilă, cu toate că unchiul lui îi arătă, cu argumente ingenioase, că folosea la păstrat cerneala de scris..., cerneala de scris. Între o imagine a Răstignitului și alta a Galateei navigând pe o scoică cu alaiul ei de tritoni și de nimfe, o preferă pe cea din urmă, ceea ce nu-i plăcu deloc Florentinei, care își propuse să-l învețe să așeze lucrurile sacre la o sută de coți deasupra celor profane. Observa chipurile cu multă atenție și minunata concordanță a accidentelor faciale cu limbajul îl uluia peste măsură. Văzând servitoarele și pe alte femei din Aldeacorba, își manifestă neplăcerea, pentru că erau urâte sau neînsemnate. Frumusețea verișoarei le prefăcea pe celelalte femei în spectatori. Cu toate acestea, dorea să le vadă pe toate. Curiozitatea îi era o febră intensă ce nu se putea domoli în nici un fel și, în vreme ce se arăta

neconsolat pentru că nu o putea vedea pe Nela, o ruga pe Florentina să-l însoțească neconținut.

În a treia zi îi zise Golfîn:

– Ați cunoscut mare parte din minunățiile lumii vizibile. Acum trebuie să vă vedeți propria persoană.

Aduseră o oglindă, iar Pablo se uită în ea.

– Țsta sunt eu..., spuse cu admirație nebună. Nu-mi vine să cred... Și cum stau în apa asta tare și încremenită? Ce lucru nemaipomenit e sticla! E incredibil că oamenii au făcut atmosfera asta de piatră... Pe viața mea că nu-s urât... nu-i așa, verișoară? Și tu, când te uiți aici, ieși la fel de frumoasă cum ești? E cu neputință. Uită-te în cerul transparent și acolo îți vei vedea imaginea. Ai să crezi că vezi îngerii când te vei vedea pe tine însăși.

Singur cu Florentina și când ea îi oferea atențiile și îngrijirile necesare unui bolnav la căderea serii, Pablo îi spunea:

– Verișoară, tata mi-a citit pasajul din istoria noastră, când un bărbat pe nume Cristofor Columb a descoperit Lumea Nouă, nemaivăzută de vreun om din Europa. Navigatorul acela a deschis ochii lumii cunoscute ca să vadă alta mai frumoasă. Nu pot să mi-l închipui pe el altfel decât ca

pe un Teodoro Golfín, iar Europa, ca pe un mare orb pentru care America și minunile ei au fost lumină. Și eu am descoperit o Lume Nouă. Tu ești America mea; tu ești acea primă insulă frumoasă pe care și-a pus piciorul navigatorul. Mai avea de văzut continentul cu nesfârșitele păduri și râuri. Poate că și eu mai am de văzut lucrul cel mai frumos.

Apoi căzu în meditație profundă și, la capătul ei, întreabă:

– Unde e Nela?

– Nu știu ce e cu biata fată, îi răspunse Florentina. Nu vrea să te vadă, nu încapе îndoială.

– E rușinoasă și foarte modestă, zise Pablo. Se teme să nu-i deranjeze pe cei din casă. Florentina, îți spun cu sinceritate că țin mult la ea. Ai s-o iubești și tu. Doresc cu ardoare să-mi văd tovarășa și prietena.

– Mă duc chiar eu mâine s-o caut.

– Da, da...; dar să nu stai mult timp plecată. Când nu te văd, sunt foarte singur... M-am obișnuit să te văd și zilele acestea trei îmi par veacuri de fericire... Nu-mi fura nici un minut. Spunea azi-noapte tata că, după ce te-am văzut pe tine, nu trebuie să mai fiu curios să văd nici o femeie.

– Ce prostie! făcu domnișoara, îmbujorându-se. Sunt altele mult mai frumoase decât mine.

– Nu, nu; mă asigură cu toții că nu, afirmă Pablo cu vehemență și își îndreptă fața bandajată către verișoară, de parcă prin atâtea obstacole tot ar fi vrut s-o vadă. Înainte îmi spuneau asta și nu voiam să cred; dar acum, când cunosc lumea vizibilă și frumusețea reală, o cred, da, cred și eu. Ești un tip desăvârșit de frumusețe; nu mai e nimic dincolo de tine, nu se poate să fie... Dă-mi mâna.

Vărul strânse cu înflăcărare între mâinile lui pe ale domnișoarei.

– Acum râd eu, adăugă el, de ridicula-mi vanitate de orb, de încăpățânarea mea prostească de a aprecia fără vedere aspectul lucrurilor... Cred că toată viața are să-mi dureze uimirea pe care mi-a produs-o realitatea... Realitatea! Cel care n-o stăpânește e un idiot... Florentina, eu eram un idiot.

– Nu, vere; întotdeauna ai fost și ești foarte înțelept... Dar nu-ți ațâța acum imaginația... Curând are să fie ora de dormit... Don Teodoro a cerut să nu stăm de vorbă cu tine la ora asta, pentru că nu mai dormi... Dacă nu taci, plec.

– E noapte?

– Da, e noapte.

– Păi, noapte sau zi, eu vreau să vorbesc, afirmă Pablo, neliniștit în patul pe care se odihnea îmbrăcat. Cu o condiție tac, și anume să nu pleci de lângă mine și din când în când să lovești patul, ca să știu eu că ești aici.

– Bine, așa am să fac și iată primul semn de viață, zise Florentina, dând o palmă patului.

– Când te simt răsând, mi se pare că respir un aer proaspăt și parfumat, iar toate simțurile mele vechi încep să-mi reproducă persoana ta în multe feluri. Amintirea imaginii tale dăinuie în mine în asemenea măsură, că, bandajat, te văd mai departe.

– Iar discuții? Îl chem pe don Teodoro, zise domnișoara jovială.

– Nu..., stai aici. Dacă nu pot să tac! Dacă aș tăcea, tot ce simt și ce văd aici înăuntrul creierului m-ar face să mă zbucium și mai mult... Iar tu vrei să dorm?... Să dorm! Dacă te am aici, înăuntru, Florentina, îmi dai târcoale în creier și mă înnebunești... Mă chinuiesc și mă desfăt cum nu se poate spune, căci nu sunt cuvinte care s-o exprime. Toată noaptea să o petrec vorbind cu tine și cu Nela... Biata Nela! Sunt curios s-o văd, foarte curios.

– Mă duc chiar eu s-o caut mâine... Gata, s-a terminat discuția... Taci... sau plec.

– Rămâi.. Am să vorbesc cu mine însumi... Acum am să repet lucrurile pe care ți le-am spus azi-noapte când stăteam de vorbă singuri amândoi...; am să-mi aduc aminte ce mi-ai spus...

– Eu?

– Adică, lucrurile pe care eu îmi închipuiam că le aud din gura ta... Tăcere, domnișoară de Penáguilas..., eu mă înțeleg singur cu închipuirea mea.

În ziua următoare, când Florentia se înfățișă vărului ei, îi spuse:

– O aduceam pe Mariquilla și a fugit. Câtă nerecunoștință!

– Și n-ai căutat-o?

– Unde?... A fugit de mine! După-amiază am să ies din nou și am s-o caut până o găsesc.

– Nu, nu te duce, zise Pablo cu tărie. Apare ea; are să vină singură.

– Parc-ar fi nebună.

– Știe că văd?

– I-am spus chiar eu. Dar și-a pierdut mințile, nu încapе îndoială. Zice că sunt Sfânta Fecioară și îmi sărută rochia.

– Ai asupra ei același efect ca asupra tuturor. Nela e atât de bună... Biata fată! Trebuie s-o ocrotim, Florentina; s-o ocrotim, nu crezi?

– E o ingrată, afirmă Florentina cu tristețe.

– Ah, te înșeli. Nela nu poate fi ingrată. E foarte bună... o apreciez mult... Trebuie s-o caute și să mi-o aducă aici.

– Am să mă duc eu.

– Nu, nu; tu nu, se împotrivi numaidecât Pablo, luând mâna verișoarei sale. Obligația dumnea-voastră, domnișoară fără judecată, este să-mi Țineți companie. Dacă nu vine îndată domnul Golfín să-mi scoată bandajul și să-mi pună ochelarii, am să mi-l scot singur. De ieri nu te-am văzut și asta nu se poate îndura; nu, nu se poate îndura... A sosit don Teodoro?

– E jos cu tatăl tău și cu al meu. Are să urce curând. Ai răbdare; pari un băiețel de școală.

Pablo se ridică în capul oaselor aiurând.

– Lumină, lumină!... E o cruzime să țină un om atâta timp în întuneric. Așa nu se poate trăi...; eu mor. Am nevoie de pâinea mea cea de toate zilele, am nevoie de funcția ochilor mei... Astăzi nu te-am văzut, verișoară, și sunt nebun să te văd. Tânjesc îngrozitor să te văd. Trăiască realitatea!... Binecuvântat fie Domnul, care te-a făcut femeie vrăjitoare, compendiu al tuturor frumuseților... Dar dacă după ce a creat frumusețea n-ar fi creat inimile, cât de nesăbuită i-ar fi opera!... Lumină, lumină!

Sui Teodoro și-i deschise porțile realității, inundându-i sufletul cu bucurie.

Petrecu ziua liniștit, vorbind de felurite lucruri. Până seara nu-și mai îndreptă luarea-aminte spre un punct al vieții lui care părea să se îndepărteze, să se micșoreze și să se șteargă, aidoma navelor care se pierd în orizont într-o zi senină. De parcă și-ar fi adus aminte un fapt de demult, întrebă:

– N-a apărut Nela?

Îi spuse Florentina că nu și vorbiră despre altceva. În noaptea aceea auzi Pablo glasuri în casă la o oră nepotrivită. I se păru că aude vocea lui Teodoro Golfín, pe a Florentinei și pe a lui taică-său. Apoi adormi în tihnă, iar în timpul somnului fu bântuit de imaginile tuturor lucrurilor văzute și de fantomele pe care și le închipuia. Somnul, care începu dulce și lin, deveni agitat și plin de angoasă, căci în adâncul sufletului, ca într-o cavernă iluminată de curând, luptau frumusețile și urâțeniile lumii plastice, deșteptând pasiuni, îngropând amintiri și tulburându-i tot sufletul. În ziua următoare, după cum făgăduise Golfín, îi dădură voie să se ridice și să se plimbe prin casă.

Ochii ucid

Samera destinată Florentinei în Aldeacorba era cea mai veselă din casă. Nu mai locuise nimeni în ea de la moartea doamnei de Penáguilas; dar don Francisco, considerându-și nepoata demnă de a fi găzduită acolo, aranjă odaia cu multă grijă și adăugă câteva detalii elegante, care nu existau pe vremea când îi trăia soția. Balconul dădea spre miazăzi și spre grădină, iar din motivul acesta încăperea era inundată în fiecare dimineață de miresme plăcute și de lumina înveselită de concertul armonios al păsărilor. În câteva zile de stat acolo, Florentina își pusese, să zicem așa, amprenta personală. Felurite lucruri și părți ale camerei lăsau să se ghicească ce fel de femeie o ocupă, așa cum cuibul lasă să se cunoască pasărea. Dacă există persoane care dintr-un

palat fac un infern, există altele care pentru a preface o colibă într-un palat nu trebuie decât să intre în ea.

A fost ziua aceea furtunoasă și spunem ziua aceea pentru că nu știm în ce zi era; știm doar că era într-o zi. Plouase toată dimineața. Apoi cerul se însenină și, în cele din urmă, pe atmosfera umedă și albă se așternu maiestuos un curcubeu. Imensul arc își sprijinea unul dintre picioare pe dealurile din Ficóbriga, lângă mare, iar pe celălalt în pădurea din Saldeoro. Nespus de frumos în simplitatea lui, nu avea pereche și ar fi constituit pentru oricine reprezentarea absolută și esențială a formei. Era un curcubeu ca rezumatul sau, mai bine zis, începutul și sfârșitul lumii vizibile.

În odaie se afla Florentina, care nu înșira perle, nici nu broda atlazuri cu fire subțiri de aur, ci croia o rochie utilizând tipare făcute din *Imparciales* și din alte ziare. Stătea pe podea, într-o postură asemănătoare celei adoptate de copiii neastâmpărați când se joacă, așezată când cu picioarele sub ea, când în genunchi, și nu dădea pace foarfecelor. Lângă ea erau o grămadă de bucăți de lână, percal, madipolon și alte țesături ce pusese să-i fie aduse în dimineața aceea din Villamojada și, tot tăind, Florentina încropea mâneci, fustă și corp. Nu era un model de croială și nu trebuia să ai prea mare

încredere în regularitatea tiparelor, și ele opera domnișoarei; dar ea, recunoscând defectele, gândea că în arta aceea buna intenție salvează rezultatul. Excelentul ei tată îi spusese când începuse lucrul:

– Pentru Dumnezeu, Florentina, parcă n-ar mai fi croitorese pe lume. Nu știu ce-mi vine să fac când văd o domnișoară de familie bună târându-se pe dușumeaua asta cu foarfecele în mână... Asta nu e bine. Nu-mi place să muncești ca să te îmbraci pe tine însăși și are să-mi placă să te văd muncind pentru altele? La ce sunt bune croitoresele?... La ce sunt bune croitoresele, ei?

– Asta ar face-o orice croitoareasă mai bine decât mine, răspunse Florentina râzând. Dar atunci n-aș face-o eu, domnule tată, și tocmai asta vreau: s-o fac eu cu mâinile mele.

Apoi Florentina rămase singură; nu, nu rămase singură, căci pe peretele principal al alcovului, între pat și dulap, era o sofa de pe vremuri și pe sofa două pături, una peste alta. La un capăt se iveau dintr-o pernă un cap aplecat cu nepăsare. Era un chip schimonosit și anemic. Dormea. Somnul îi era o letargie neliniștită, întreruptă neconștient de cutremurări violente și de spaime. Cu toate acestea, la amiază părea mai domolită, când intra din nou în încăperea tatălui Florentinei, însoțit de Teodoro

Golfín. Acesta se îndreptă către sofa și, plecându-și capul, observă expresia Nelei.

– Pasămite nu îi mai e somnul atât de agitat, zise. Să nu facem zgomot.

– Ce ziceți de fiică-mea? întrebă don Manuel râzând. Nu vedeți ce sarcini își impune?... Fiți imparțial, don Teodoro, n-am motive să mă supăr? Să vorbim pe șleau: când nu ai motive să te deranjezi, de ce s-o faci? Halal să-i fie dacă dă aproapelui tot ce-i înmânez eu ca să cheltuiască pe podoabe; dar asta, mania asta de a se ocupa ea însăși de treburi meschine..., de treburi meschine...

– Lăsați-o, răspunse Golfín, contemplând-o pe domnișoara de Penáguilas cu o oarecare admirație. Își are fiecare, don Manuel, felul lui de a cheltui pe podoabe.

– Eu nu mă împotrivesc să facă risipă în milosteniile ei, nici să se ruineze, zise don Manuel plimbându-se pompos prin odaie, cu mâinile în buzunare. Dar nu există alt mod de a face milostenie? Ea a vrut să mulțumească lui Dumnezeu pentru vindecarea nepotului meu...; foarte bine, foarte cucernic..., dar să vedem..., dar să vedem...

Se opri în fața Nelei, ca s-o onoreze cu privilegiile sale.

– N-ar fi fost mai înțelept, adăugă după o clipă, ca, în loc s-o fi adus în casa noastră pe această biată fată, să fi organizat fetița mea una dintre ceremoniile care sunt la modă la Curte și în care știe să-și arate bunele sentimente crema societății?... De ce nu ți-a trecut prin cap să faci o tombolă? Împreună cu prietenii am fi pus bani, s-ar fi strâns o sumă frumușică, pe care ai fi putut s-o dai azilurilor de binefacere. Ai fi putut să alcătuiești o societate cu domeniul Villamojada din hotar în hotar, sau cu domeniul din Santa Irene de Campó, să organizezi reuniuni și să aduni o grămadă de bani... Ce spui? Sau ai fi putut să pui la cale un spectacol de amatori, sau o coridă. M-aș fi îngrijit eu de vite și de luptători... Ah! Ieri-seară am vorbit despre asta cu doña Sofía... Învață, învață de la doamna aceasta. Ei îi datorează săracii cine știe câte lucruri. Iar numeroasele familii care trăiesc din administrarea tombolelor? Și ce câștigă actorii din spectacole? Oh! Cei de la azil nu sunt singurii săraci. Mi-a spus Sofía că la balurile mascate din iarna asta au scos o avere. E adevărat că mare parte a fost pentru întreprinderea de gaz, pentru chiria teatrului și funcționari..., dar săracii și-au primit codrul de pâine... Sau, dacă nu, fetița mea, citește statistica...

Florentina râdea și, negăsind un răspuns mai bun decât o frază a lui Teodoro Golfín, îi zise tatălui ei:

– Fiecare își are felul lui de a cheltui pe podoabe.

– Don Teodoro, ceru don Manuel morocănos, admiteți că nu-i alta ca fiică-mea.

– Într-adevăr, așa este, încuviință doctorul cu convingere sinceră, contemplând-o pe tânără; nu-i alta ca Florentina.

– Cu toate defectele ei, spuse tatăl, mângâind-o pe domnișoară, o iubesc mai mult decât propria-mi viață. Șmechera asta face mai mult aur decât cântărește... Hai să vedem: unde îți place mai mult: în Aldeacorba de Suso sau în Santa Irene de Campó?

– Nu-mi displace Aldeacorba.

– Vai, șmechero!... Văd unde bați... Bine, îmi pare bine... Știți că la ora asta frate-meu îi ține o predică lui fiu-său? Chestii de familie: din asta are să iasă ceva bun. Uitați-vă, don Teodoro, cum se schimbă fiică-mea la față: are pe chip toți trandafirii din aprilie. Mă duc să văd ce zice frate-meu... să văd ce zice frate-meu.

Se retrase inimosul bărbat. Teodoro se apropie de Nela, ca s-o observe din nou.

- A dormit azi-noapte? o întrebă pe Florentina.

- Puțin. Toată noaptea am auzit-o suspinând și plângând. În noaptea asta va avea pat bun, am trimis după el în Villamojada. Am să-l pun în odăița de lângă a mea.

- Biata Nela! exclamă medicul. Nu puteți să vă închipuiți cât de mult mă interesează făptura aceasta nefericită. Cineva are să râdă, dar nu suntem de piatră. Ce facem pentru înălțarea acestei sărmăne ființe și pentru a-i îmbunătăți condițiile, să se înțeleagă făcut în folosul unei părți deloc mici a genului uman. Ca Nela sunt multe ființe pe lume. Cine le cunoaște? Unde sunt? Se pierd în deșerturile sociale..., căci există și deșerturi sociale; în negurile populației, în solitudinea câmpurilor, în mine, în ateliere. Adesea trecem pe lângă ei și nu-i vedem... Le dăm pomană fără să-i cunoaștem... Nu ne putem fixa atenția asupra acestei mizerabile părți a societății. La început am crezut că Nela era un caz excepțional; dar nu, am meditat, mi-am amintit și am văzut în ea un caz dintre cele mai comune. Este un exemplu al stării în care ajung ființele hărăzite din punct de vedere moral binelui, înțelepciunii, virtuții și care din pricina abandonării și a îndepărtării nu-și pot dezvolta puterile

sufletului. Trăiesc orbi la spirit, cum a trăit Pablo Penáguilas orb la trup având vedere.

Florentina, profund impresionată, părea să înțeleagă foarte bine observațiile lui Golfín.

– Iat-o, adăugă acesta. Are o imaginație admirabilă, o sensibilitate nemaipomenită, știe să iubească cu duioșie și cu pasiune, sufletul ei are aptitudinea minunată pentru tot ce depinde de suflet; dar în același timp e plină de superstiții grosolane, ideile religioase îi sunt vagi, monstruoase, amăgitoare; ideile morale nu au altă călăuză decât simțul natural. Nu are altă educație în afară de cea pe care ea însăși și-a dat-o, ca planta care se fecundează cu propriile-i frunze uscate. Nimic nu datorează celorlalți. În copilărie nu a auzit nici o lecție, nici un sfat drăgăstos, nici o sfântă omilie. Se conduce după pilde pe care le aplică după bunu-i plac. Judecata e a ei, doar a ei. Întrucât are imaginație și sensibilitate, iar sufletul i-a fost înclinat, de la început, să adore ceva, adoră Natura aidoma popoarelor primitive. Idealurile îi sunt naturaliste, iar dacă nu mă înțelegeți bine, dragă Florentina, am să vă explic cu altă ocazie.

Spiritul ei are o preferință sistematică pentru formă, pentru frumusețe. Toată ființa ei, afectele i se învârt în jurul acestei idei. Preeminențele și

Înaltele calități ale spiritului sunt pentru ea o regiune confuză, un pământ abia descoperit, despre care nu are decât vești vagi de la vreun călător naufragiat. Marea cucerire evanghelică, una dintre cele mai glorioase pe care le-a realizat spiritul nostru, îi ajunge la ureche doar ca un zvon..., e ca o bănuială asemănătoare celei pe care popoarele asiatice o au despre știința europeană și dacă nu mă înțelegeți bine, dragă Florentina, mai târziu am să vă explic mai bine...

Dar ea e făcută ca să realizeze într-un timp scurt progrese mari și să ajungă la nivelul nostru. Să fie luminată și va străbate veacurile cu pași uriași... Este foarte înapoiată, vede puțin; dar, având lumină, va merge. Lumina aceasta nu i-a dat-o nimeni până acum, întrucât Pablo Penáguilas, ignorând realitatea vizibilă, îi adâncea erorile. Idealistul acela exagerat și nebun nu este cel mai bun învățător pentru un spirit de o asemenea clasă. Noi o vom învăța adevărul pe biata copilă, reînviată exemplară din alte secole; îi vom dezvălui însușirile sufletului; o vom aduce în vremurile noastre; vom da spiritului ei forța pe care nu o are; îi vom înlocui naturalismul și superstițiile grosolane cu o nobilă conștiință creștină. Aici vom dispune de un teren fabulos, de o natură primitivă, în care vom

încerca învățătura veacurilor; vom face timpul să se rostogolească peste ea cu multiplele adevăruri descoperite; vom crea o ființă nouă, pentru că asta, dragă Florentina (nu interpretați greșit), înseamnă să creăm o ființă nouă, iar dacă nu mă înțelegeți, cu altă ocazie vă voi explica mai bine.

Florentina, deși nu era atotștiutoare, ceva crezu că pricepe din ceea ce îi spusese Golfín în stilul lui original. Avea de gând să-și exprime și ea câteva observații asupra acestui subiect, dar în clipa aceea se deșteptă Nela. Ochii i se rotiră temători scrutând odaia; apoi se împlântară alternativ în cele două persoane care o contemplau.

– Ți-e frică de noi? o întrebă Florentina cu dulceață.

– Nu, doamnă; frică, nu, bâigui Nela. Dumneavoastră sunteți foarte bună. Domnul Teodoro, de asemenea.

– Nu ești mulțumită aici? De ce te temi?

Golfín îi luă mâna.

– Să vorbim cu sinceritate, îi spuse. Pe care dintre noi doi îl iubești mai mult, pe Florentina sau pe mine?

Nela nu răspunse. Florentina și Golfín zâmbeau; dar ea zăbovea serioasă și tăcută.

– Ascultă un lucru, prostuțo, urmă medicul. Acum ai să locuiești cu unul dintre noi. Florentina rămâne aici; eu plec. Hotărăște-te pentru unul dintre noi. Pe care îl alegi?

Marianela își plimbă privirile de la o față la alta, fără a schița un răspuns categoric. În cele din urmă, și le opri pe chipul lui Golfîn.

– Mi se pare că sunt preferatul... E o nedreptate, Nela; Florentina are să se supere.

Sărmana bolnavă surâse atunci și, întinzându-și o mână slăbită spre domnișoara de Penáguilas, murmură:

– Nu vreau să se supere.

Spunând aceasta, María deveni lividă; își întinse gâtul, iar ochii îi ieșiră din orbite. Urechile îi erau atente la un zgomot teribil. Auzise pași.

– Vine! exclamă Golfîn, împărtășind groaza pacientei sale.

– E el, spuse Florentina îndepărtându-se de sofa și dând fuga la ușă.

Era el. Pablo împinsese ușa și intra încet, mergând drept înainte, conform obiceiului dobândit în timpul îndelungatei orbiri. Venea râzând, iar ochii lui, eliberați de bandajul pe care și-l scosese singur, priveau în față. Întrucât încă nu se familiarizase cu mișcările de rotație ale ochilor, abia

percepea imaginile laterale. S-ar fi putut spune despre el, ca despre mulți care n-au fost niciodată orbi de ochi, că vede numai ce are în față.

– Verișoară, exclamă, avansând către ea. Cum de n-ai trecut astăzi să mă vezi? Te caut eu. Tatăl tău mi-a spus că faci haine pentru săraci. De aceea te iert.

Florentina, descumpănită, nu știu ce să răspundă. Pablo nu-l văzuse pe doctor și nici pe Nela. Florentina, ca să se îndepărteze de sofa, se îndreptă spre balcon și, adunând câteva bucăți de stofă, se așază de parcă ar fi vrut să-și înceapă lucrul. O scâlda lumina voioasă a soarelui, colorându-i minunat partea stângă și dând frumosului ei ten oacheș-roz o nuanță încântătoare. Îi strălucea frumusețea ca o personificare fermecătoare a luminii înseși. Părul răvășit, rochia lejeră amplificau eleganța naturală a drăguței domnișoare, a cărei atitudine, castă și nobilă, depășea cele mai desăvârșite concepții ale artei.

– Vere, zise, arcuindu-și ușor superbe sprâncene, don Teodoro nu ți-a îngăduit încă să-ți dai astăzi bandajul jos. Asta nu e bine.

– Are să-mi îngăduie după aceea, răspunse tânărul, râzând. Nu poate să mi se întâmple nimic. Mă simt bine. Iar dacă mi se întâmplă, nu-mi pasă.

Nu, nu-mi pasă să rămân orb din nou după ce te-am văzut.

– Nu spune una ca asta!... zise Florentina pe un ton de mustrare.

– Eram singur în camera mea; tata ieșise, după ce îmi vorbise de tine... Tu știi ce mi-a spus...

– Nu, nu știu nimic, făcu ea, ațintindu-și ochii asupra cusăturii.

– În schimb, eu știu prea bine. Tata e foarte chibzuit. Ne iubește mult pe amândoi... Când a plecat, mi-am smuls bandajul și m-am uitat pe câmp... Am văzut curcubeul și am rămas uimit, mut de admirație și de ferveare religioasă... Nu știu de ce, acel spectacol sublim, pentru mine necunoscut până astăzi, mi-a dat ideea cea mai clară despre armonia lumii... Nu știu de ce, privind întrepătrunderea perfectă a culorilor, mă gândeam la tine... Nu știu de ce, văzând curcubeul, am zis: „Eu am mai simțit asta undeva...” Mi-a produs senzația pe care am avut-o când te-am văzut, Florentina mea scumpă. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul, voiam să plâng... Am plâns și lacrimile mi-au împăienjenit ochii o clipă. Te-am chemat, nu mi-ai răspuns. Când ochii mei au putut iarăși să vadă, curcubeul dispăruse... Am ieșit să te caut, am crezut că ești în grădină... Am coborât, am urcat și

iată-mă... Te găsesc atât de minunat de frumoasă, că mi se pare că niciodată nu te-am văzut bine până astăzi..., niciodată până astăzi, căci am avut timp să compar... Am văzut multe femei...; toate sunt oribile lângă tine... Îmi e greu să cred că ai existat când eram orb...! Nu, nu; adevărul e că te-ai născut în momentul când s-a făcut lumină înăuntrul meu; că te-a creat gândirea mea în clipa când am devenit stăpânul lumii vizibile. Mi s-a spus că nu există nici o ființă care să se compare cu tine. Eu nu voiam să cred; dar acum cred, cred așa cum cred în lumină.

Spunând aceasta își puse un genunchi pe pământ. Îngrijorată și îmbujorată, Florentina lăsa cusătura, murmurând:

– Vere..., pentru Dumnezeu!...

– Verișoară..., pentru Dumnezeu!... exclamă Pablo cu entuziasm naiv. De ce ești tu atât de frumoasă?... Tata e foarte chibzuit..., nimic nu se poate împotrivi logicii și nici bunătății lui... Florentina, eu am crezut că n-am să pot să te iubesc; am crezut că e cu puțință să iubesc pe alta mai mult decât pe tine... Ce prostie! Mulțumesc lui Dumnezeu că sentimentele mele au logică... Tata, căruia i-am mărturisit amăgirile mele, mi-a spus că iubeam un monstru... Acum pot să spun că

idolatrizez un înger. Orbul tâmpit a văzut și în cele din urmă aduce omagiu adevăratei frumuseți... Dar tremur... nu vezi că tremur? Te văd și nu doresc decât să te pot apuca și să te închid în inima mea, îmbrățișându-te și strângându-te la pieptul meu..., cu putere, cu toată puterea.

Pablo, care își pusese ambii genunchi pe pământ, se îmbrățișa pe el însuși.

– Eu nu știu ce simt, adăugă tulburat, cu limba împleticită, cu chipul palid. Descopăr în fiecare zi o lume nouă, Florentina. Am descoperit-o pe a luminii, descopăr astăzi alta. E cu putință ca tu, atât de frumoasă, atât de divină, să fii pentru mine? Verișoară, verișoara mea, soția sufletului meu!

Părea că are să cadă pe podea leșinat. Florentina vru să se ridice. Pablo îi luă o mână; apoi, dând el însuși la o parte mâneca albă care o acoperea, îi sărută brațul cu ardoare, numărând sărutările.

– Una, două, trei, patru... Am să mor!...

– Lasă-mă, lasă-mă, zise Florentina sculându-se în picioare și făcându-și vărul să se ridice după ea. Domnule doctor, certăți-l dumneavoastră.

Teodoro strigă:

– Gata!... Bandajul pe ochi și în camera dumneavoastră, tinere!

Descumpănit, Pablo își întoarse fața spre colțul acela. Uitându-se în direcție dreaptă, îl văzu pe doctor lângă sofaua de paie, acoperită cu pături.

– Sunteți aici, domnule Golfín? zise, apropiindu-se în linie dreaptă.

– Aici sunt, răspunse Teodoro sec. Cred că trebuie să vă puneți bandajul și să vă retrageți în camera dumneavoastră. Eu am să vă însoțesc.

– Mă simt foarte bine... Totuși, am să mă supun... Dar înainte lăsați-mă să văd asta.

Observa păturile, iar între ele un chip cadaveric, cu aspect foarte dezagreabil. Într-adevăr, părea că nasul Nelei devenise mai ascuțit, ochii mai mici, gura mai neînsemnată, tenul mai plin de pistru, părul mai rar și fruntea mai îngustă. Cu ochii închiși, cu răsuflarea istovită, buzele vinete, amărâta părea în agonie, simptom inevitabil al morții.

– Ah! zise Pablo, am aflat de la unchiul că Florentina a găzduit o săracă... Ce bunătate admirabilă!... Iar tu, fată nefericită, bucură-te, ai căzut în mâinile unui înger... Ești bolnavă? În casa mea n-are să-ți lipsească nimic... Vară-mea e imaginea cea mai frumoasă a lui Dumnezeu... Sărăcuța e foarte bolnavă, nu, doctore?

– Da, spuse Golfín, are nevoie de singurătate... și de liniște.

– Păi mă duc.

Pablo își întinse mâna ca s-o pună pe capul pe care vedea expresia cea mai dezolantă a mizeriei și a nenorocirii umane. Atunci Nela își mișcă ochii și și-i implântă în stăpânul ei. Se crezu Pablo scrutat din adâncul unui mormânt; atât de mari erau tristețea și durerea din privirea aceea. Apoi Nela scoase dintre pături o mână slabă, negricioasă și aspră și luă mâna domnișorului de Penáguilas, care, simțindu-i atingerea, se înfioră din cap până în picioare și scoase un strigăt în care îi răbufni tot sufletul.

Urmă o pauză plină de zbucium, una dintre pauzele care precedă catastrofele, ca pentru a le face și mai solemne. Cu vocea tremurândă, care le provocă tuturor o emoție tragică, Nela spuse:

– Da, domnișorule; eu sunt Nela.

Încet, de parcă ar fi mișcat un obiect de mare greutate, duse la buzele-i uscate mâna domnișorului și îi dădu o sărutare..., apoi o a doua sărutare și când să i-o dea pe a treia, buzele îi alunecară inerte pe pielea mâinii.

După aceea tăcură cu toții. Tăcură privind-o. Primul care vorbi fu Pablo:

– Ești tu..., ești tu!...

Îi trecură prin minte mii de idei; dar nu putu să exprime nici una. Pentru asta ar fi trebuit să

descopere un nou limbaj, așa cum descoperise două lumi noi: a luminii și a dragostei pentru formă. Nu făcea decât să privească, să privească și să-și aducă aminte de întunecata lume în care trăise, unde îi rămăseseră pierdute în ceață pasiunile, ideile și greșelile de orb. Florentina se apropie vărsând lacrimi ca să cerceteze chipul Nelei, iar Golfín, care o observa ca om și ca înțelept, rosti aceste cuvinte:

- Ați ucis-o! Blestemată vederea dumneavoastră! Apoi, uitându-se la Pablo cu severitate, îi spuse:
– Retrageți-vă.

– Să moară... să moară așa, fără nici o cauză... Asta nu se poate, exclamă Florentina neliniștită, punându-și mâna pe fruntea Nelei. María!... Marianela!

O strigă de câteva ori, înclinată asupra ei, contemplând-o așa cum se contemplă și cum se strigă, de lângă marginile unei fântâni, persoana căzută înăuntru și cufundată în apele adânci și negre.

- Nu răspunde, zise Pablo îngrozit.

Golfín pipăia viața gata să se stingă și băgă de seamă că sub tatonarea lui sângele încă palpita. Pablo se aplecă asupra ei și, cu buzele în urechile muribunde, spuse tare:

- Nela, Nela, prietenă dragă!

Femeia mărunțică se agită, își deschise ochii, își mișcă mâinile. Părea să se întoarcă de foarte departe. Văzând că privirile lui Pablo se împlântă în ea cu o curiozitate cercetătoare, schiță un gest de rușine și de spaimă și vru să-și ascundă bietul chip cum se ascunde o crimă.

– Ce are? întrebă Florentina cu ardoare. Don Teodoro, nu sunteți om dacă nu o salvați... Dacă nu o salvați, sunteți un șarlatan...

Remarcabila tânără părea mânioasă, din atâta milă.

– Nela! repetă Pablo, sfâșiat de durere și incapabil să-și revină din uimirea pricinuită de vederea călăuzei sale. Parcă ți-e frică de mine. Ce ți-am făcut eu?

Bolnava își întinse atunci mâinile, o luă pe a Florentinei și o depuse pe pieptul ei; o luă apoi pe a lui Pablo și o depuse tot pe pieptul ei. Apoi le apăsă acolo, sforțându-se din răsuputeri. Ochii ei duși în fundul capului erau ațintiți asupra celor doi tineri. Privirea îi era îndepărtată, venea de jos, din vreun abis profund și întunecat. Trebuie să spunem, ca înainte, că privea din golul sumbru al unei fântâni din ce în ce mai adânci. Răsuflarea îi deveni foarte anevoioasă. Oftă strângând și mai tare pe pieptul ei mâinile celor doi tineri. Teodoro iscă forfotă în

toată casa; chemă și strigă; trimise după medicamente, revulsive puternice și încercă să întrerupă prăvălirea vertiginoasă a acelei vieți.

– E greu, spunea, să oprești o picătură de apă care alunecă și alunecă pe coastă, iar jos, la două degete, se află, vai, Oceanul. Dar am să-ncerc.

Ceru să se retragă toată lumea. Doar Florentina rămase în încăpere. Puternicele revulsive, excitanții nervoși, mușcând din trupul sfârșit ca să stârnească viața, înfiorară mușchii nefericitei bolnave. Dar, cu toate acestea, se afunda din ce în ce mai mult.

– E o cruzime, spuse Teodoro cu disperare, smulgând muștarul și excitanții, e o cruzime ce facem. Întărâtăm câinii pe muribund pentru ca durerea mușcăturilor să-l facă să trăiască puțin mai mult. Afară toate astea.

– Nu e leac?

– Cel pe care-l trimite Dumnezeu.

– Ce boală e asta?

– Moartea, țipă cu neliniște delirantă, nepotrivită unui medic.

– Dar ce boală a adus-o în pragul morții?

– Moartea.

– Nu m-am exprimat bine. Vreau să știu de ce...

– De moarte! Nu știu dacă să cred că moare de rușine, de gelozie, de ciudă, de tristețe, de dragoste

contrariată. Patologie unică! Nu, nu știm nimic..., știm doar lucruri triviale.

– Oh, ce medici!

– Nu știm nimic. Știm doar ceva de la suprafață.

– Asta ce e?

– Pare o meningită fulminantă.

– Și ce e aia?

– Orice... Moartea!

– E cu puțință să moară cineva fără o cauză cunoscută, aproape fără să fie bolnavă?... Domnule Golfín, ce e asta?

– Știu eu, oare?

– Nu sunteți medic?

– De ochi, nu de pasiuni.

– De pasiuni! exclamă, vorbind cu muribunda.

Și pe tine, biată făptură, ce pasiuni teucid?

– Întrebați-l pe viitorul dumneavoastră soț.

Florentina rămase pe gânduri, uluită.

– Amărâta! zise cu un suspin înăbușit. Poate durerea sufletului să omoare în felul acesta?

– Când am luat-o din Trascava era deja devorată de o febră înspăimântătoare.

– Dar asta nu e de-ajuns! Vai, nu e de-ajuns.

– Dumneavoastră spuneți că nu e de-ajuns. Dumnezeu, Natura spun că da.

– Pare să fi fost înjunghiată.

– Aduceți-vă aminte ce au văzut acum câteva clipe ochii aceștia care se vor închide pentru totdeauna; cumpăniți că o iubea un orb și că orbul nu mai e orb și a văzut-o... A văzut-o! A văzut-o! Asta e ca o crimă.

– Oh, ce mister îngrozitor!

– Nu; nici un mister, strigă Teodoro cu o oarecare spaimă: este năruirea cumplită a iluziilor, izbitura bruscă a realității, a nivelatoarei implacabile care s-a interpus, în cele din urmă, între aceste două ființe nobile. Eu am adus realitatea asta, eu!

– Oh! Ce mister! repetă Florentina, care, din pricina stării sufletești, nu înțelegea bine.

– Mister nu; nu, spuse din nou Teodoro, din ce în ce mai agitat; e realitatea pură, dispariția subită a unei lumi de iluzii. Realitatea a fost pentru el o nouă viață; pentru ea a fost durere și asfixiere, umilire, tristețe, jignire, suferință, gelozie..., moartea!

– Și totul din cauza...

– Din cauza unor ochi care se deschid spre lumină..., spre realitate!... Nu pot să-mi scot cuvântul ăsta din minte. Parcă l-aș avea scris în creier cu litere de foc.

– Totul pentru niște ochi... Dar durerea poate să ucidă atât de repede?... Aproape fără să lase timp să încercăm un leac!

– Nu știi, răspunse Teodoro, neliniștit, descum-pănit, înspăimântat, contemplând cartea umană cu slove obscure, în care vederea științifică nu putea descifra legenda misterioasă a morții și a vieții.

– Nu știți! zise Florentina disperată. Atunci, de ce sunteți medic?

– Nu știi, nu știi, nu știi, exclamă Teodoro, lovindu-și craniul păros cu gheara de leu. Un lucru îmi e clar, și anume că nu cunoaștem decât fenomene superficiale. Doamnă, eu sunt un tâmplar de ochi, nimic mai mult.

Apoi și-i împlântă pe ai săi cu atenție profundă în ceea ce oscila între persoană și cadavru și, pe un ton plin de amărăciune, spuse:

– Suflete! Ce se întâmplă în tine?

Florentina izbucni în lacrimi.

– Sufletul, murmură, înclinându-și capul pe piept, a zburat!

– Nu, zise Teodoro, atingând-o pe Nela. Încă mai e ceva aici; dar e atât de puțin... Am putea să credem că sufletul i-a dispărut și i-au rămas suspinele.

– Dumnezeuule!... invocă domnișoara de Penáguilas, începând o rugăciune.

– Oh, spirit nefericit! zise Golfín. Este limpede că e foarte rău găzduit...

O observară amândoi de foarte aproape.

– Buzele i se mișcă, țipă Florentina.

– Vorbește.

Da, buzele Nelei se mișcară. Articulasă unul, două, trei cuvinte.

– Ce a spus?

– Ce a spus?

Nici unul dintre ei nu izbuti să deslușească. Era, fără îndoială, limba în care se înțeleg cei ce trăiesc viața infinită. Apoi, buzele nu i se mai mișcară. Erau întredeschise și se vedea șirul de dințișori albi. Teodoro se aplecă și, sărutând fruntea Nelei, spuse cu convingere:

– Femeie, ai făcut bine că ai plecat din lumea asta.

Florentina începu să plângă, murmurând cu voce înăbușită și tremurătoare:

– Eu voiam s-o fac fericită și ea n-a vrut să fie.

Adio!

Sucru ciudat, nemaiauzit! Nela, care nu avu-
sese niciodată pat, nici haine, nici pantofi,
nici hrană, nici considerație, nici familie, nimic al
ei, nici măcar nume, avu un mormânt magnific,
care stârni pizma multora dintre cei vii în Socartes.
Măreția aceasta postumă fu cea mai mare ironie
văzută pe pământurile cu hemimorfit. Domni-
șoara Florentina, statornică în sentimentele ei ge-
neroase, vru să atenueze regretul de a nu fi putut
s-o ajute în timpul vieții pe Nela cu satisfacția de
a-i onora după moarte bietele rămășițe. Câte un
pozitivist înverșunat o critică pentru aceasta; dar
fură și din cei care văzură într-un fapt atât de neo-
bișnuit încă o dovadă a delicateței sufletului său.

Când o înmormântară, se petrecu ceva nemai-
pomenit și straniu: curioșii care se duseră s-o vadă

o găsiră aproape frumoasă; cel puțin, așa spuneau. Fu singura dată când primi complimente. Funeraliile se celebrară cu pompă și preoții din Villamojada deschiseră gura cât putură văzând că li se dau bani ca să-i spună rugăciunile de veșnică pomenire fetei Canelei. Era minunat, fenomenal ca o ființă a cărei importanță socială fusese comparabilă cu a insectelor să constituie cauza aprinderii lumânărilor, a întinderii pânzelor și a răgușirii dirijorului de cor și a paracliserilor. Era atât de bizar, că devenea captivant. Nu s-a vorbit despre altceva în șase luni.

Surpriza... și s-o spunem odată, indignarea mulțimilor ajunse la culme când văzură venind pe drum două care încărcate cu enorme bucăți de piatră albă și fină. Ah! Mintea Señanei era năpădită de un îngrozitor iureș de idei nelămurite, un adevărat cataclism intelectual, un haos, când se gândea că pietrele acelea albe și fine constituiau mormântul Nelei. Dacă prin fața Señanei ar fi zburat un bou sau s-ar fi perindat bărbatul ei, nu i-ar mai fi atras atenția.

Fură răscolite registrele parohiale din Villamojada, căci era necesar ca după moarte să aibă un nume cea care își petrecuse viața fără el, cum o dovedește chiar această istorisire, unde este numită

în felurite moduri. Odată îndeplinită cerința indispensabilă ca să figureze în arhivele morții, magnifica piatră funerară etala cu mândrie, în mijlocul crucilor rustice din cimitirul din Aldeacorba, aceste rânduri:

R.I.P.

MARÍA MANUELA TÉLLEZ
A LUAT-O DUMNEZEU
PE 12 OCTOMBRIE 186...

O ghirlandă de flori măiestrit sculptată în marmură încorona inscripția. Peste câteva luni, când Florentina și Pablo Penáguilas se căsătoriseră și când – să spunem adevărul, pentru că adevărul este mai presus de toate... – nimeni în Aldeacorba de Suso nu-și mai aducea aminte de Nela, au călătorit pe meleagurile acelea niște străini din aceia care se numesc turiști și, când au văzut sarcofagul de marmură înălțat în cimitir de cucernicia și de afecțiunea sublimă a unei femei exemplare, au rămas năuciți de admirație și, fără a mai face cercetări, au consemnat în carnet aceste observații, pe care le-a publicat ulterior un ziar englez cu titlul *Sketches from Cantabria*:

„Lucrul cel mai surprinzător din Aldeacorba este splendidul mormânt care adăpostește rămăși-

tele unei tinere ilustre, celebre în ținut pentru frumusețea ei. *Doña Mariquita Manuela Téllez* a făcut parte din una dintre familiile cele mai nobile și mai înstărite din Cantabria: familia de Téllez Girón y de Trastamara. Cu un caracter spiritual, poetic și oarecum capricios, și-a făcut hatârul (*take a fancy*) de a străbate drumurile cântând la chitară și intonând ode de Calderón, înveșmântată în zdrențe, ca să se confunde cu gloata de cerșetori, hoți, *trovadores*, toreadori, călugări, *hidalgos*, țigani și matadori, care la *kermesas* alcătuiesc pestrița plebe spaniolă, ce supraviețuiește și va supraviețui mereu, independentă și pitorească, în ciuda modernelor *rails* și a ziarelor care au început să fie introduse în Peninsula Occidentală. Abatele din Villamojada plângea vorbindu-ne de toanele, de virtuțile și de frumusețea aristocratei, care știa să se prezinte la galele, recepțiile și petrecerile din Madrid cu presanța (*deporment*) cea mai maiestuoasă. Nu se poate estima numărul de frumoase *romanceros*, sonete și madrigale compuse în onoarea acestei încântătoare fecioare de toți poeții spanioli“.

Era suficient să citești aceste rânduri ca să înțelegi că demnii *reporters* avuseseră vedenii. Odată investigat adevărul, din el a ieșit cartea aceasta.

Să ne luăm pentru totdeauna rămas bun de la acest mormânt, despre care s-a vorbit în *The Times*. Să ne întoarcem privirea în altă parte; să căutăm altă ființă, să scormonim cu atenție, întrucât este atât de mică, încât abia se zărește; este o insectă imperceptibilă, mai mică pe suprafața pământului decât *phylloxera* pe întinderea redusă a frunzei de viță-de-vie. Iat-o, o vedem în sfârșit: mică, meschină, atomistică. Dar are voință și are să ajungă mare. Ascultați-i povestea, care este foarte interesantă.

Așadar, domnule...

Dar nu, cartea aceasta nu-i aparține. Primiți-o bine pe a Marianelei, iar la momentul potrivit vi se va da a lui Celipín.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

